

ЛЕВ ЯСІНЧУК

РІДНА ШКОЛА
В ІДЕЇ І ЖИТТІ

БІБЛІОТЕКА
„РІДНОЇ ШКОЛИ“ У ЛЬВОВІ

Ч. інв. 137

Сиг. Д 42

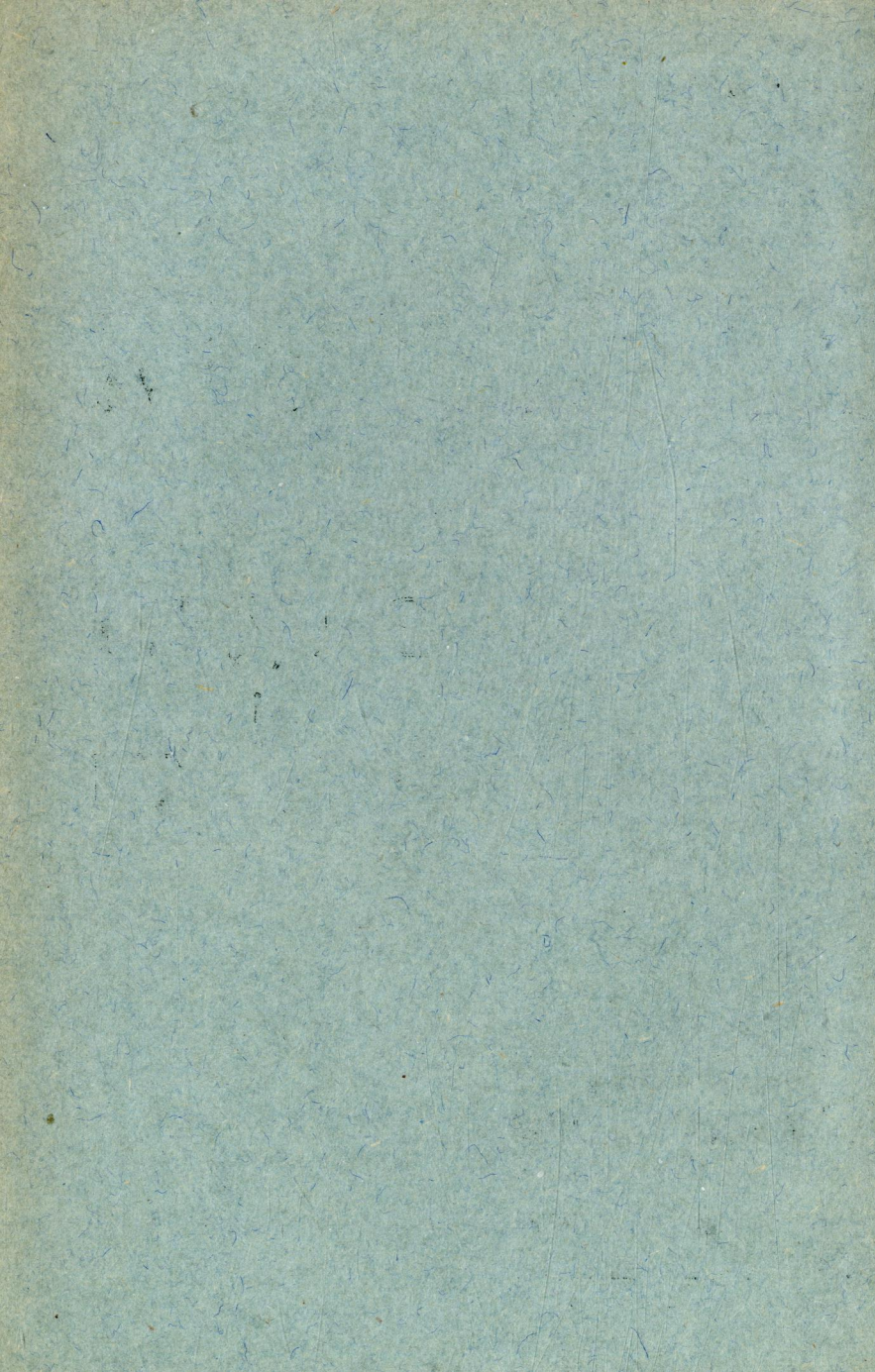

ЛЕВ ЯСІНЧУК

РІДНА ШКОЛА

В І Д Е Ї
і
Ж И Т Т І

06
10

РІДНА ШКОЛА В ІДЕЇ І ЖИТТІ

ПІДРУЧНИК

для рідношкільних організацій і діячів

8813

ЗЛАДИВ І ВПОРЯДКУВАВ

ЛЕВ ЯСІНЧУК

Нах. м. в. - 081
~ 6(14) - 41 р

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

Л Ї В І В

1 9 3 4

Накладом „Рідної Школи“, Львів, вул. Словацького ч. 14, III. пов.

434 (24ч) 7 +

433 (24ч) 1

дописати Р

ДО
ХВАЛЬНИХ РІДНОШКІЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
ТА УСТАНОВ

(Кружків Р. Ш., Повітових Союзів Кружків, Шкіл
і Заведень Р. Ш.)

Друге півстоліття існування Рідної Школи започаткувалося живим і нагальним зростом. Тому стало неможливим поучувати зокрема кожен рідношкільну клітину про те, що як і треба робити. Багато рідношкільних справ можна узгодити для всіх місцевостей і всяких умовин праці. Для них можна було виробити спільні постанови зібрані в цьому Підручнику.

Цей Підручник одобрив Головна Управа Рідної Школи на своєму засіданні дня 4. жовтня 1933. р.

На підставі § 43. статуту Рідної Школи доручуємо отсим усім Кружкам Р. Ш., всім Рідношкільним Установам і Заведенням придержуватися точно всіх тут наведених постанов.

Одночасно касується всі дотеперішні рішення Головної Управи в порушених тут справах особливо, коли вони суперечні з постановами поданими в цьому Підручнику.

У Львові, дня 4. жовтня 1933. р.

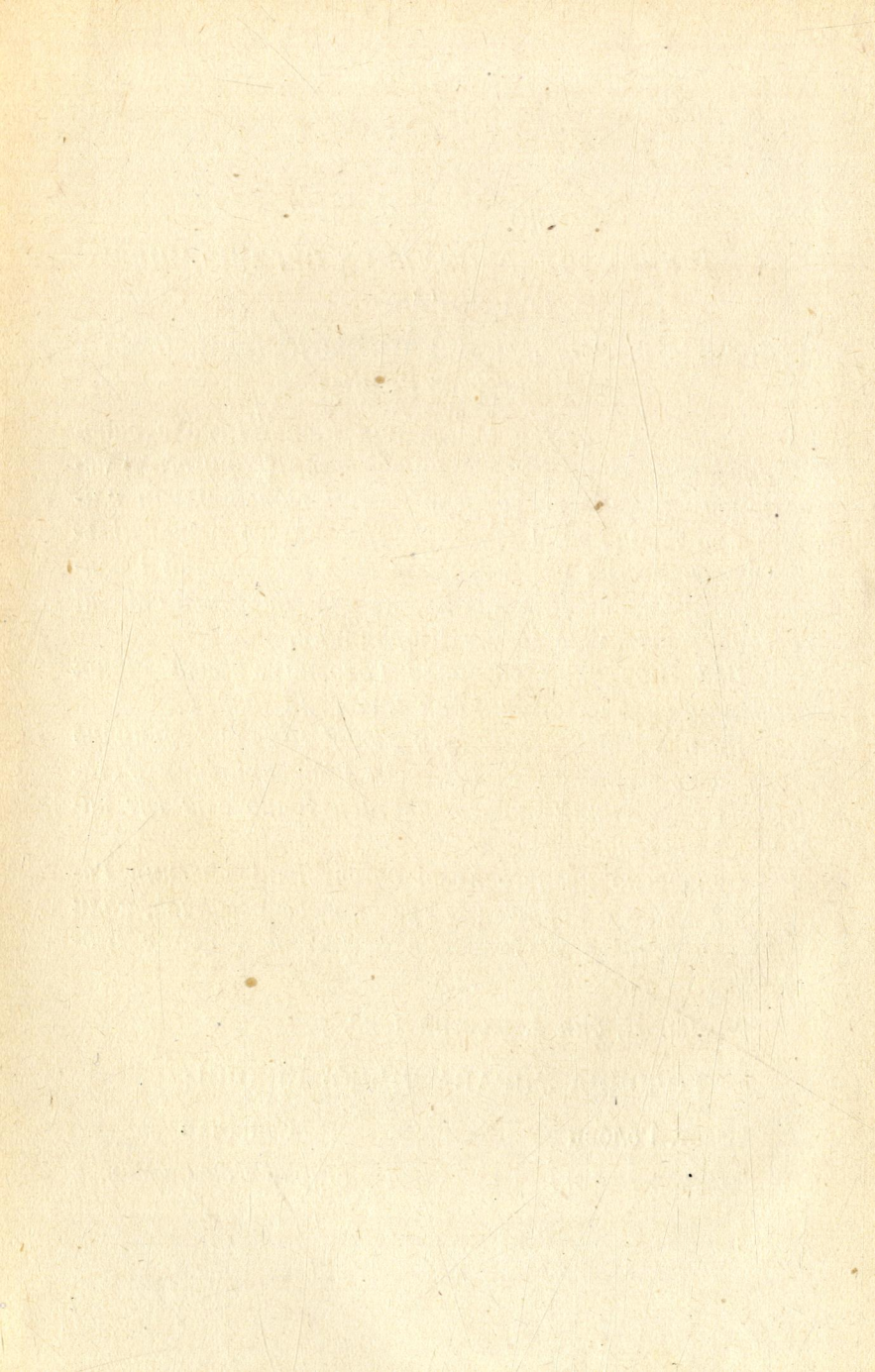
ГОЛОВНА УПРАВА РІДНОЇ ШКОЛИ:

Заст. Голови

о. Олекса Базюк.

Секретар

Д-р Мирон Коновалець.

РІДНА ШКОЛА.

ЩО ВИКЛИКАЛО ПОТРЕБУ ШКІЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.

Сумна та невесела доля судилася українському народові на його історичному шляху. Недостача відповідної кількості сильних характерів, які були би спроможні видержати натиск умовин життя, спричинював вічне хвилювання, безнастанне чергування підйому й упадку української нації. Наслідком незавершеного вироблення національної свідомости проріджувалися ряди верхівки і нарід, який століттями сторожив вступу перед Азіятами зі сходу й півночі та боронився перед іншими чужими впливами, нарешті знеселився й попав під чужу владу та під історичний вплив двох зглядно трьох чужих культур. Кожна частина українського народу підлягала іншим політичним умовинам та іншим родам гнету. Нові господарі українських земель намагалися знівечити всякі позначки політичної й національної окремішності й питомої культури українського народу різними способами. Одначе в одному напрямі сходилися зі собою: вони в першій мірі наставляли на слово, яке нарід виробив і вистраждав собі протягом тисячліття. Бо те слово є найважлишою зверхною ознакою кожної нації, воно враз із історичною традицією є першим звеном у тому ланцюсі, який об'єднує творчі одиниці даної нації. Бо на слово покладався Шевченко, як на чинник, що має обновижити життя на землі, що картає кривдників і підсилює окривджених розкриваючи їхні очі свідомістю, виховуючи їх під оглядом моральним та умовим (інтелектуальним); з того слова, бажає Шевченко викувати

„До старого плуга,
Новий леміш і чересло“;

воно — по думці нашого національного пророка є символом свідомости, ознакою правди та справедливости.

Тому то в довоєнній Росії запанувала не тільки виключно російська школа, але ще й появився царський указ з 16. травня 1876 р., яким російський уряд заборонив друкувати всякі наукові, популярні й перекладані твори по українськи, заборонив українські театральні вистави, концерти і навіть тексти під ноти.

По підписанні угоди в Переяславі, якою Хмельницький злучив Україну з Московією настали такі часи, в яких здавалося, що Україні вибила остання година. Вправді помітна частина українського громадянства загнана немов насильно в табір революціонерів, ставала під впливом неперетравлених соціалістичних наук байдужою до української національності й доходила навіть деколи до заперечення всякої народности. Але в підпіллі України наростали нові сили, ті самі, що виявляли себе колись в діяльності Івана Виговського, Петра Дорошенка, у здвизі Івана Мазепи. Ті самі, що в російсько-японській війні виявили силу „селянських союзів“ (1905), а ще помітніше в 1917 р., коли то сковані народи розвалили Росію, цю тюрму, що їх давила.

Неменше важкий час переживала одночасно та частина українського народу, що заселяла Галичину під Австрією. Шкільний закон про створення краєвої шкільної ради у Львові, віддав на ділі все шкільництво в руки Поляків та їхніх ставлеників. Урядові й громадські чинники утруднювали селянській масі всякими засобами доступ до освіти, а коли й допускали до неї, то намагалися ту освіту спрямувати в такий бік, щоби вона захитувала національну приналежність української дитини.

Українська народня маса в Галичині — знищена лихвою, темна, непросвічена — почала щойно в сімдесятих роках минулого століття ставити перші свідомо національні кроки, творячи власні освітні, наукові й економічні осередні. Але стан українського села, в якому гуртувалася великанська більшість народу, був вірно такий, як його бачив у своєму 17 році життя ровесник того часу Борис Грінченко:

„Убогії ниви, убогії села,
Убогий, обшарпаний люд, —
Смутнії картини, смусні — невеселі,
А інших не знайдеш ти тут“.

(„Смутні картини“).

В наслідок тиску пануючої в Галичині нації, частина української інтелігенції зневірена в силу власного народу, уважала себе Москалями, потягаючи за своїми поглядами не рідко й темний нарід. Друга частина, скріплена впливом безсмертних поезій Шевченка та щирих слід Шашкевича стояла на становищі окремішности української нації. Її політичним гаслом від часу проголошення конституції в Австрії (1848 р.) було: 1) поділ Галичини на дві частини — українську й польську; 2) рівноправність обох народів заселяючих Галичину; 3) українське шкільництво в тій частині краю, яку заселявали Українці.

Перше українське віче у Львові (1880 р.), на якому реферував шкільну справу д-р Корнило Сушкевич, пригадало народові, що без рідної освіти він не двигнеться зі злиднів. Бодай у Львові, стало напів ясным, що одиничним способом не дасться оборонити такої великої, бо підставної справи, як справа українського шкільництва.

ДЕЩО З ІСТОРІЇ РІДНОЇ ШКОЛИ.

З невеличкої громадки почалася сьогоднішня велика шкільна організація. Були це ті, що стрічалися зі шкідливими впливами тодішнього шкільництва віч на віч, а саме: 1) д-р Амврозій Яновський, шкільний радник, 2) д-р Корнило Сушкевич, прокуратор скарбу, 3) д-р Франц Костек, професор університету, 4) д-р Омелян Огоновський, професор університету, 5) Наталь Вахнянин, професор гімназії, 6) О. сов. Олександр Стефанович, професор учительської семінарії, 7) Омелян Партицький, професор гімназії, 8) Омелян Савицький, професор гімназії, 9) Роман Заклинський, професор семінарії, 10) Дмитро Вінцковський, учитель, 11) О. Володислав Бачинський, крилошанин, 12) Володимир Барвінський, редактор „Діла“, 13) О. Іван Величко, кри-

лошанин. Дня 29. жовтня 1881 р. підписали тих 13 громадян статут Рідної Школи.

З тих усіх уже нема нікого, хто міг би власними очима оглядати незвичайний зріст тодішнього посіву, непропащу енергію своїх молодечих літ.

Так повсталa нова організація, теперішня Рідна Школа, названа тоді згідно з духом часу „Руске“, а від 1912 р. — Українське Педагогічне Товариство, у скороченні „Р. Т. П.“, згодом — „У. П. Т.“.

Нове товариство поставило собі метою: 1) „промишляти над потребами руского народа на поли шкіл народних, середних і висших, займатися основанням руских шкіл і піддержувати всякі справи виховання публичного і домашнього на основі матерного язика; 2) подавати членам поміч так моральну, як і матеріальну“.

Для осягнення тієї мети мало товариство (на підставі статуту): скликати конференції з відчитами змісту педагогічного, наукового й у справах „руского шкільництва“; „предкладати у дотичних властей меморіяли і петиції в справі публичного виховання і руских шкіл, також уділяти властям своєї гадки“; займатися видавництвом книжок і видавати часопис, який обговорював би справу українських шкіл і виховання; улажувати прилюдні виклади й відчити та зноситися з подібними товариствами австрійськими і заграничними.

Оборонюючи права українського народу на свою школу, мусів Головний Виділ тодішньої Рідної Школи від перших починів організації товариства боротися за те, щоби творити відповідні українські школи, за мову навчання в них та за те, щоби в цих школах шанували українську мозу в урядових зносинах. Щоби мати ясний і вірний образ шкільництва в українській часті краю, звернулися вже перші виділи до обох тодішніх гр.-кат. консисторій, щоби в епархіяльних шематизмах подавали дати про шкільництво. Зверталися до шкільної ради з меморіялами в найрізномородніших справах, що дотичать школи, як — за введенням українських катехитур по школах, де були українські діти; домагалися заборони водити українські діти до римо-кат. костелів та заборони силувати українські діти до польської молитви; домагалися, щоб відкрити бодай одну дівочу

8-класову українську школу у Львові, домагалися бодай одної української вчительської семінарії, щоби завести обов'язкову українську мову в т. зв. „виділових“ школах Галичини, в школі Вірменок у Львові та в учительській семінарії в Перемишлі; домагалися, щоби зрівняти у правах українську мову з польською в державних учительських семінаріях та завести українську мову при обов'язуючій тоді т. зв. „доповняючій науці“.

Поза цими загальними домаганнями ставали Головні Виділи по боці домагань місцевих потреб, або й започатковували такі домагання, як це, щоби приготувати приготовчі класи при українських т. зв. „паралельних“ класах гімназії в Перемишлі, щоби оснувати українську гімназію в Станиславові, вчительську семінарію в Коломиї, або Станиславові та, щоби перемінити німецьку гімназію в Бродях на українську. Навіть в університетській справі не стояла тодішня Рідна Школа на боці, але 1902 р. внесла відповідний меморіал до уряду у Відні.

Знаючи вагу шкільних підручників домагалася Рідна Школа окремої комісії знавців, які зложили би такі підручники, а в завзятуї тоді боротьбі за правопис, стояла й подавала Рідна Школа свій авторитетний голос за фонетикою.

Ці наскрізь річеві заходи Рідної Школи в напрямі оборони права народу на свою рідну школу, приєднували їй звільна прихильників, очевидно найідейніших зпоміж тодішнього громадянства. Замітне, що вже в листопаді першого року оснування товариства (1881), вступив у члени перший селянин, Павло Горбачевський з Кудринець коло Мельниці. Перший міщанин вступив у члени щойно у вересні 1893 р. Був це Степан Харамбура з Яворова.

Уважаючи, що доля українського шкільництва тісно зв'язана з долею народнього вчителства, звернула Рідна Школа свою увагу на цей важний, а тоді принижуваний та лихо матеріально вивінуваний стан — народне вчителство, якого рухливіші одиниці за недостатчею відповідної української організації — гуртувалися в польському „Товажиств-і Педароричн-ому“.

Вчасно змірковували чинники відповідальні за Рідну

Школу, що заки зорганізують і привчать старше громадянство стати лавою за своїм правом на виховання молоді, — тієї молоді може не стати. Треба було як мога найшвидше всіми доступними шляхами дістатися прямо до сердець молоді, заволодіти нею. Цю мету здійснювала Рідна Школа кількома шляхами, а саме:

1) видавництвом книжечок для молоді, які почало товариство друкувати вже зимою 1884; 2) оснуванням інституту та селянських бурс (починаючи інститутом св. Николая у Львові з кінцем 1888 р.); 3) двигненням освітнього рівня українського жіноцтва, улажуючи виклади для нього в рр. 1890—1893; 4) закладаючи дівочий інститут у Львові 1899; 5) видавництвом діточого журналика „Дзвінок“ (від 1892 р.).

Всі ці заходи завершили в першому чвертьстолітті існування товариства тим, що в 1898 р. відкрили першу українську дівочу виділову школу ім. Т. Шевченка у Львові. За цим пішло відкриття першої української приватної жіночої вчительської семінарії у Львові (1903) та з початком другого чвертьстоліття „школи вправ“ у Львові (1907 р.).

Колиб Рідна Школа не мала за собою іншої діяльності поза цією щойно наведеною, вона мусілаб була вийти до історії нашого національного розвитку. Візьмим під увагу хочби самі бурси, яких товариство удержувало 20, де в кожній з них училося по кількадесят, а декуди навіть поверх двох соток хлопців (у Львові). Не один сьогоднішній громадянин завдячує тим бурсам зперед 25 чи 30 років покінчення школи й досягнення кращих життєвих умов. Тисячам вихованців тих бурс завдячує український нарід не одно діло, яке в чималій мірі прискорило процес національного відродження.

Видавництво дитячих книжечок чи „Дзвінка“ було в той час таке бажане, що перші видання розходилися в цілості протягом року.

Дівочий інститут та материнська опіка в ньому уможливили неодній дівчині користування з дальшого загального чи практичного образування в місті. А вже відкриттям дівочих приватних шкіл і твореними при них ріжнородними курсами — Рідна Школа не тільки попала на свій властивий шлях, але й заповнювала ча-

стинно ту важку в наслідках прогалину, яка в нас панувала наслідком недостатчі дівочих шкіл загалом, а українських зокрема тоді, коли українською дівчиною поза родичами ніхто не займався.

Найшовши свій шлях почало товариство через Головний Виділ чи свої філії основувати одну народню школу по другій.¹⁾ Відкривали ті школи по селах і містах. Крім цього відкрили 35 приготовних курсів до гімназії, 3 курси для семінарій та 8 розвояєвих середніх шкіл. Не всі з тих шкіл устоялися по сьогодні. Деякі падали й підносилися, деякі завмирили внаслідок зовнішнього смертного удару, або внаслідок нашого загального зубожіння, чи замалої дбайливости.

Щоби зменшити соромну цифру неграмотности, взялося товариство ще до війни за окремі курси для неграмотних, основуючи їх навіть у казармах та до творення бібліотек по провінціональних містах, чи — як сьогодні — дитячих бібліотек по селах.

Навіть у часі катаклізму, яким була світова війна, не припинилася діяльність Рідної Школи. Заходами тих, яким довелося остати у Львові, не тільки відновило товариство всі приватні середні школи, дівочу зиділову й чотири народні школи, але ще й у 1915 р. відкрило нову хлопячу школу імени Тараса Шевченка у Львові, яка й досі існує.

РІДНА ШКОЛА ПО СВІТОВІЙ ВІЙНІ.

Проминув рік 1919. Українська галицька армія перейшла за Збруч. Від тієї пори змінилося обличча краю, а доля українського шкільництва стала вірною відбиткою політичних відносин.

Відколи державу вважають найвищою організаційною формою, відколи в понятті всіх членів добровільного чи випадкового угруповання держава займає найвидніше становище, від тієї пори держава творить державне виховання й уважає його за одне з найважливіших загальних своїх завдань. Бачимо, що держава

¹⁾ Перша станула в Зарваниці повіту Золочів в році 25-ліття (1906).

творить для тієї мети власні окремі установи, звані школами, які мають бути саме орудниками виховання.

Якби так однородність держави, що бажає керувати вихованням і надавати йому ціль та напрямки, псували тільки суспільні, економічні чи партійні різниці (як це є в багатьох європейських і поза-європейських державах), тоді можна би прийняти за правильність таку державну вимогу. Але, коли в державі помішані противенства, які мають свій початок у походженні, в розвитку серед інших історичних умов, в уподобаннях, звичаях, вдачі, ба... й остаточних цілях, — тоді про доцільність однородного виховання не може бути мови. Про це можна ще хіба тоді говорити, коли держава правова й культурна, т. є така, яка — з одного боку нормує відносини своїх горожан по засаді дійсної справедливості і всебічної підтримки та розвитку їх сил, а з другого боку — бере всі змагання своїх горожан за свої власні й дає можливість усякому трудитися на всіх культурних ділянках відповідно до його здібностей; коли всі інтересовані можуть прийти до слова як рівноправні й рівновартні; коли нікого з управнених інтересованих не виключується від участі у спільних, а головне — його власних справах. Така держава мусить свої виховні улаштування поставити на засаді рівного права для всіх. Бо на підставі здорової думки мусить стати незаперечним правом кожного члена людської громади — бути вихованим у міру своїх внутрішніх здібностей без огляду на походження, стан чи майно.

Тимчасом число українських державних шкіл по-лишених у Галичині по Австрії почало нагально падати. Зменшувалося число всякого роду шкіл, але головне — народніх.¹⁾ А вони ж найважливіші для нашого народу, як

¹⁾ В р. 1911/12 було в Галичині 2.496 державних українських нар. шкіл (Szkolnictwo w Małopolsce, opracował Seweryn Lehnert). На 1. грудня 1922. р. було в Галичині 2.532, на Волині 443, на Поліссі 22, отже разом 2.997 таких шкіл. (Sprawozdanie Komisji budżetowej Min. W. R. i O. P. na rok 1925). Дня 1. грудня 1925. р. було держ. у. нар. шкіл уже лише 1.055 („Szkolnictwo powszechne Rzpr. Polskiej w r. 1925/26); 1. грудня 1926/27 — 1925, а 1927/28 — 714

зрештою для кожного. Бо багато дітей не має змоги побирати іншої науки поза тою, яку дає народня школа.

При такому стані перед Рідною Школою стали на весь ріст нові завдання, часом здавалося — далеко непосильні. Особливѣ міста, ці важні культурні осередки стояли отвором для чужої культури. Тому Рідна Школа почала творити в різних місцевостях свої народні школи. Продумали навіть новий рід народної школи, вправді важкий до ведення й коштовний, але з огляду на умовини — конечний. Це т. зв. „збірні лекції“, ведені девятковою системою.)

Хвиля часу видвигнула ще два нові роди шкіл, а саме: фахово-промислового напрямку й тих, що займаються дітворою в дошкільному віці, себто дитячих садків, захоронок. На всіх ділянках шкільництва зібрала Рідна Школа чимало досвіду, досягнули неабиякі успіхи.

В 1926 р. перемінило Українське Педагогічне Товариство свою назву на популярне й дуже близьке народові імя „Рідна Школа“, а під її прапор піддало зорганізоване громадянство національний провід і нагляд над усім українським приватним шкільництвом (всенародною ухвалою з 3. червня 1920 р.). Тим чином досягнула Рідна Школа такий авторитет, якого до цієї пори не мала ніяка інша установа. Цей авторитет зріс ще більше, коли на „I. Освітньому Зїзді“ в Різному (1926 р.) признали Рідня Школу громадською владою для справ українського приватного шкільництва й на північно-західних українських землях.

Та відкиж то так поширюється прихильність до Рідної Школи? чи за саму науку в рідній мові?

Правда: „Слово було на початку“: мова — це одіж народу. Але значіння мови в школі має свій по-

(Materiały odnoszące się do działalności Rządu w czasie od 15/5 1926 do 31/12 1927). В р. 1929 : 0 — 790 (Mały Rocznik Statystyczny, 1933).

Зважимо, що українська територія до війни в Австрії обмежувалася майже виключно на Східну Галичину, в якій рахували 3 і пів мільона українського населення, а тепер належать ще й північно-західні землі (Волинь, Холмщина, Полісся, Підляшша), в яких польський перепис з 1931 р. начислив 6.167.769 Українців, а на ділі є їх біля 8 мільонів.

2) Таких „збірних лекцій“ було 1933 р. 34.

чаток більш у практичному змислі та в престижі нації. Є чинники ще більше важні від мови. Їх не дає сьогоднішня прилюдна школа. Ці недостачі виповнює, а до деякої міри — справляє похибки — саме Рідна Школа своїми школами.

ДЕЩО ПРО ВИХОВАННЯ.

Якби не глядіти на історію людського роду, то все вона буде історією безперервної боротьби: чи то історією кровавих війн за існування народів, держав, ба — й людських одиниць, — чи часто й безкровної, але не менше жорстокої боротьби за духові, моральні, суспільні й релігійні цінності, які людство створило, або яким хоче надати відповідне значіння.

Щоби ми як відказували й нарікали на боротьбу, щоби ми робили не знати що для оминення тієї боротьби, щоби ми й стали ревними апостолами мира, — боротьба існує й буде завжди вертати в обох формах: як кривава війна і безкровна боротьба за цінності. Це вже доля всього органічного, що воно може найти свій розвиток тільки в боротьбі. Це доля людського розуму, що він може себе розвивати тільки у вічній боротьбі. Невичерпане й незнищене джерело боротьби має свій початок у подвійній природі самої людини, в противенствах немовби двох душ, що містяться в її груди, в безконечно різнородних противенствах природних інтересів людей, громад, народів, держав; різнородність склонностей, звичаїв уроджених і тих, що їх приносять зі собою життєві умовини.

Тому боротьбу мусимо вважати за природне явище як у людей так їхніх звязках (громадах). „Лиш боротись значить жить“, говорить наш громадянин і поет, Іван Франко.

Маючи перед очима таку — дарма, що дивоглядну але — на жаль — дійсну правду; уважаючи, що життєві закони змінюються саме в боротьбі залежно від того, на котрому боці більша сила, — ми, сучасники, яким залежить, щоби хід річей відбувався в будуччині бодай приблизно по пляну, який ми собі уявляємо, мусимо підготувити нову людину здібну до виконання наших замислів, мусимо ту людину виховати.

Щож це значить: виховати? Це нічо іншого, як те, щоби впливати на ріст душевних і тілесних прикмет людини так, щоби вона осягнула, а бодай змагала до осягнення внутрішньої досконалости, яку дана людина по своїм здібностям може осягнути, щоби була в силі розібрати в кожний час стан своєї душі й положення своє та своїх найблизчих.

Якби хотіти поставити практичну засаду для виховання, то нею було би виховання для боротьби все одно — зі собою чи з другим; за духові, культурні чи соціальні цінності. Хто має бути вихований на дійсну людину, — мусить бути вихованим до боротьби, а не до мира. Виховати до боротьби, це значить дати людині передівсім справжні моральні цінності, такі цінності, які дало й розбудувало християнство. Виховання треба сперти на моралі, яка має своє джерело у християнській релігії. Бо християнська мораль заборонює нарушувати ті громадські закони, що обов'язують всіх людей. Де тієї моралі й тих цінностей нема, там нема боротьби. Кому все одно чи бути власновільним хазяїном, чи топтати в чужому кориті, той не буде здібний до боротьби. Даючи людині моральні цінності, означуємо наперед її будуче діяння. Чим сильніше обхопить нас якась цінність, тим більше послідовно буде звернений за нею наш чин. Чим більше послідовним, певним, означеним і рівномірним буде наш чин враз з тією цінністю, яка нас захоплює, тим більше перемінюється наша натура в те, що ми називаємо характером. Виховати людину до боротьби це нічо іншого, як витворити в неї характер, сильну волю, що булаби спроможна заставити людину й до найбільшої жертви за дану цінність.

Слідячи українське національне життя на продовж нашого історичного розвитку можемо зауважити, що життя творили, упорядковували, що розвиток нації спричинювали не дуки з багатствами своїм майном, не помислові купці своєю проворністю, не магнати своїм походженням, не що іншого, тільки характери без огляду на стан, звання й походження. Колиб ми поглянули вільними незасугерованими отвертими очима, ми побачили б, що там слабша характерність, там витворюється менша вражливість на ідеалістичні

питання і слабка відпорність на життєві бурі, де організують виключно матеріальні здобутки. Тільки одиниці чи їх збір — нація з виплеканою сильною волею, спрямованою на добро загалу, здатні покласти край будьякому насиллю, передержати всяке лихоліття, не впасти на дусі, задержати бадьорість та своєю вірою в краще майбутнє піддержати й других.

При допомозі виховання, цього свідомого впливу на діточу душу, мусить виховник змінювати національну вдачу молодого покоління,• щоби воно замінювало чутливість і пасивність на твердість, рівновагу, активність та послідовність. Треба, щоби те покоління виличилося зі стану „паралітика з блискучими очима“ — як каже Леся Українка, щоби пізніші громадяне не були тільки „великі духом, силою малі“, як говорить таж поетка. Бо людина не приходить на світ з готовими поняттями про світ. Вона витворює їх під упливом діяння таких чинників, як окруження — дім, рідня, школа, товаришування й ін.

• Виховання має стати моральні сили молоді для щоденної боротьби. А ці сили це не улеглість, не бездумчине підчинення іншим; це внутрішня міць, що дасть громадянину змогу переносити по мужеськи злидні й невдачі, не допустити до зросту гордоців на дрібні досягнення, а буде запалювати до великих діл, скріпить увагу на головну нашу мету й піддержить його до часу, доки нація у своїх змаганнях не стане переможцем.

Це й буде метою виховання української дитини.

Генрі Форд пише (у своїй „Філософії праці“), що „молодь має одну велику користь для себе, що вона буде жити в будучности“. Цю правду використовує Рідна Школа і старається так повести справу виховання, щоби та молодь мала виплекану сильну волю, спрямовану на добро загалу, щоби вона мала фізичну й духову силу, характерність, рішучість, бадьорість тіла й духа, сміливість погляду й діла, щоби вона вміла цінити ідеали своїх попередників і хотіла боротися за них.

ЯКОЇ ШКОЛИ НАМ ТРЕБА.

Не зважаючи на те, яку мету у вихованні своєї й чужої молоді ставлять собі держави, ми, Українці, мусимо уладити для нашої молоді національну школу. Мусимо мати школу, яка буде змагати до поглиблення справжньої внутрішньої культури основаної на давних народних чеснотах та до визволення зпід чужих впливів. Одною з головних основ української школи має бути виховання молоді в національному дусі, бо лише така школа обнови́ть та обєднає розбиту українську націю. Тільки національне шкільництво зможе піднести прикмети народу, узгляднити соціяльне становище й вимоги рідної нації. Тільки національне виховання узгляднює минуле народу, його традицію, є тим горнилом, в якому перетоплюється збірна душа нації в жагу — творити власне життя.

Колиби таку засаду видвигнув хто в національно-однородній державі, то таке домагання уважали би недорічним. Національне виховання вважається там за самозрозуміле. Це момент, якого не може поминути ніякий нарід, що бере поважно виховне питання. Шкільництво стає тоді національним, як його наука й усі його виховні уладження перейшли цілковито національним духом, як перейшли крізь жили рідної землі; коли воно подає навчання на тій мові, яку дитина з дому розуміє, коли мова навчання не здержує розвитку духових сил дитини, коли мова навчання не вносить чужими поняттями замішання у мізковий уклад дитини, коли вчителя, учнів і батьків вяже попри почуття національної спільноти ще й однаковий спосіб відчуження та, коли те шкільництво піддержує природний розвиток душевних питоменностей дитини. Бо „хто опоганює й насилує всякий обов'язок“? — питає наш філософ Сковорода й відповідає: „неприродність“. Ми хочемо природного шкільництва. Не однакового плекання вимагає жито чи картопля; не однакового виховання вимагає молодь різних народів. „Шкільництво не вдається, якщо не має відповідної свободи розвитку. Воно о стільки підупадає, о скільки сцентралі-

зоване“, пише німецький педагог, Г. Кершенштайнер.¹⁾ Ми хочемо, щоби національний дух просякнув українське шкільництво і всі шкільні організації. Бо національне шкільництво і розвитком розуму, і впоїною привичкою скріпить у нашої молоді сильну волю, яка накаже по силам даної одиниці причинятися до поширення добробуту серед трудових клас власного народу, співділати при їхньому розвитку, а в потребі бути рішенням на жертву в тому місці, де людину поставить звання, нахил чи доля.

ДІЯЛЬНІСТЬ РІДНОЇ ШКОЛИ ПОЗА ШКОЛОЮ.

Та не тільки у своїх школах веде Рідна Школа освітньо-виховну діяльність. Кружки Р. Ш. ведуть на місцях курси українознавства для тієї молоді, що ходить до польських державних шкіл; ведуть курси грамоти, дитячі бібліотеки, уладжують аматорські театральні вистави, концерти, національні свята й тим чином являються справжнім доповненням державної школи. Деякі Кружки уладжують виклади в місці осідку й околиці зі світляними образами, з кіном, грамофоном і т. п. З огляду на вбогість деяких дітей, дають Кружки шкільним і захоронковим дітям доживлювання (теплу страву, молоко) в школі, одіж, шкільне приладдя, а деякі уділюють грошових підмог убогим і пильним ученикам, що вчаться в місті. Є ще багато нерушеної роботи. Майже облогом стоїть ділянка господарського шкільництва. Коби тільки засоби на розбудову, а буде доволі місця на поширення й поглиблення діяльності.

Правда, — у своєму розвитку стрічала Рідна Школа чимало противників — чужих і своїх. Свої противники це або ті, що спосібні тільки за струєю бігти, або ті, які числяться з тим, що задля підтримання свого імені треба буде дещо дати з власної кишені на таку дорогу річ, як школа. Інші хотіли би поставити в Р. Ш. партію, якийсь гурток, чи навіть особу понад націю; а деякі стають її

¹⁾ Das einheitliche deutsche Schulsystem. Zweite erweiterte Auflage. Leipzig-Berlin 1922; стор. 22.

противниками просто з уродженого нахилу вишукувати невдачі й похибки, які прецінь можуть найтися в активній установі, що свої справи веде на велику міру. Але українська маса, яка зблизька й досвіду знає діяльність Рідної Школи, дорожить тією установою і стане по її боці тим завзятіше, чим більші удари — все одно: від чужих чи своїх — будуть сипатися на Рідну Школу, цього опікуна української молоді.

Рідна Школа вспіла значно поширити як свою діяльність, так і моральний вплив. В її рядах гуртуються десятки тисяч членів,¹⁾ в цілій масі сільських Кружків,²⁾ розкинених по цілому краю. Членів і прихильників наводить Рідна Школа не тільки на тій області, на якій і для якої безпосередно працює, але по всьому світі, де живуть Українці, чи це в Європі, чи на американських преріях і фабриках, чи канадійських фармах, чи в пралісах Бразилії й Аргентини, чи під горячим небом Африки, під Гімалайськими горами, чи в сусідстві Япану — на Зеленому Клині. Ця пошана до Рідної Школи як української установи та ще до того зовсім наглядна пам'ять на неї, дає наявний доказ, що ми вже не — етнографічна маса, що ми на очах світа перетоплюємося в новітню націю, в якої одні змагання, одні болі, терпіння й радощі. Факт, що в українській масі зродилося це відповідальне почуття спільноти, дає запоруку, що українська нація не стане ані сміттям, ані січкою чи доброю пашою для інших, бо вона сама здібна зеленіти й нове зерно родити. Нам треба тільки в масах і молоді виплекати сильну віру, що нація мусить дійти до вимріяної мети, якщо не в теперішньому поколінні, то в черговому. Нам треба ще більше стверднути, щоби на всі злидні можна сказати:

„Так, я буду крізь сльози сміятись,

Серед лиха співати пісні,

Без надії — так сподіватись —

Буду жити! геть, думи сумні“. (Л. Українка).

¹⁾ У жовтні 1933 було 53.000.

²⁾ У жовтні 1933 було 1.360.

КОШТИ РІДНОЇ ШКОЛИ.

По цьому, що дотепер сказано, — можна згори знати, яких велитенських сум потребувала й потребує Рідна Школа на удержання того надбання, яке створила протягом більше, ніж 50-ти літ.¹⁾ Ідейність українських громадян і багатьох народніх установ; муравлина, дрібна на вид, але велика в наслідках праця духовних і світських діячів на місцях; чи запопадлива дбайливість нашої головної американської еміграції, та опіка української преси — причинилися до того, що Рідна Школа може виявити сьогодні свої успіхи, що вона сягнула в розвитку нашого національного життя те значіння, на яке заслуговує по своїй суті.

Довгий реєстр треба би списати, щоби назвати бодай замітніших добродії, які не тільки постійними датками помагали справі українського виховання, але й своє майно записували на ці потреби. Були між ними люде у світській одежі, були в духовній, і селянській; записували своє добро для Рідної Школи гладкі руки від пера та книжки, записували й важкі від робітничого знаряддя, були по цій і по тій стороні океану. Та зрештою — нема на світі землі, замешкалої Українцями, звідки не приходила би поміч для цього товариства. Всі члени нашого народу вже свідомі того, що ніяка жертва не може бути зavelикою супроти останньої мети нації; знають, що жертва для справи виховання прискорює хвилю воскресення нації. І мусить так бути без огляду на важкі часи. Бо доки не навчимося жертвувати з останнього добровільно на народні потреби, до того часу ми не заслужили би на кращу долю.

НАВЧАННЯ В ДАВНІЙ УКРАЇНІ.

Серед українського народу завжди жевріла потреба школи, чи радше освіти. Коли тільки нарід мав спромогу жити власним політичним життям, він плекав свою науку.

Вже в часах перед Володимиром Великим були на Україні сліди християнства і візантійських впливів, які дали тодішній Україні підставу для дальшого культур-

¹⁾ На 1933/4 р. потребує Рідна Школа на видатки 3,000.000 золотих.

ного розвитку. Від часу Володимирових наслідників ті впливи налягають на ціле культурне життя тодішньої України. Одним із засобів для християнської побожності стає на ті часи освіта й „книжність“. Вона захоплює головню духовні круги, купецтво, й до деякої міри дружинників. Як саме тоді була зорганізована наука — доступні дані доволі суперечні. Одні є тієї думки, що було багато шкіл і висока освіта, а дехто стоїть на прямо протилежному становищі. Одначе — маючи на увазі потреби тодішнього життя, можемо вважати за певність, що в давній Україні уділювали навчання і то не тільки одиничним способом, де один ученіший учив другого — невченого. З огляду на потребу книжних людей як священників, дяків, металників, переписувачів, самих учителів, ба й для самого „книжного почитання“ можна припускати, що мусіла бути зорганізована й збірна наука на зразок школи, хоч певно, що без мап, фізикального габінету, чи без вищої математики. А коли збірні школи були, і мусіли бути, бо їх було конечно потрібно, то їх організували при більших монастирях і при катедральних церквах. Літописні звістки згадують навіть про масове навчання дітей за Володимира Великого й за Ярослава. Про Володимира говорить, що: „Послав нача поимати у нарочитои чади діти й даяти на научение книжное“...

Для нас розуміється тодішня наука не була доступна й між ними певно не ширилася. І для тих, для яких була доступною, кінчалася звичайно на читанні набожних книг. Тільки в більших осередках можна було набути дещо вищої науки, а то писання, рахунків, а й ще вищої: грецької мови, (на західно-українських землях) також латинської. Вершком науки це була літературна оглада (в тодішньому розумінні): знання тайн візантійського реторства і стилю.

Слушна замітка, що староукраїнська школа давала тільки мале реальне знання, — не змінює речі й не зменшує ваги тодішньої школи. Кожна школа повинна бути примінена до вимог і потреби часу. А давня школа певно була не менше пристосована до тодішніх потреб, як теперішня, коли в той час головну увагу звертали в першій мірі — на спасення душі.

Що й у часах козаччини була незгірше наладнана справа навчання вже на ширшу міру, про це можна заключувати із свідоцтва очевидця. В подорожі антіохійського патріярха Макарія через Україну (1653 р.) товаришив йому архидіакон, Павло Алепський. З тієї подорожі він залишив записки, в яких подав, що в українців всі діти, навіть сироти, навіть жінки і їх дочки вміли читати. Можливе, що ця похвала дещо переборщена, але все ж вона помітна й доказує, що на Україні школи були.

НАСЛІДКИ НЕДОСТАЧІ СВОЄЇ ШКОЛИ.

В 1569-ому р. прилучено українські землі до Польщі. Польським панам відкрилася змога займати уряди та маєтки на тих землях. В цілому житті почали заводити на тих землях польські порядки. Міщанство й селянство підупало не тільки під економічним, але й політичним, а особливо культурним оглядом. Шляхта, тодішня кермуюча верства, попала в зовсім відмінне від дотеперішнього політичне відношення. Потреби щоденного життя силували її зноситися з польським урядом, трибуналом, соймом, сенатом і приватними польськими родинами. Треба було наломлюватися до інших звичаїв. Заключувати мішані подружжя та віддавати дітей в науку до протестантських чи єзуїтських шкіл, яких не бракувало навіть на українській етнографічній території, як ось: у Ярославі, Львові, Луцьку, Замостю, Кам'янці, Винниці, Барі, Перемишлі, Бересті, Хвастові й інших містах.

Так отже українська шляхоцька молодь побирала в польських школах науки виключно чужої — латинської, грецької мови, бачила відмінну культуру в Поляків чи в інших народів на чужині, куди виїздила на науку до вищих шкіл. Під цим впливом ставали українські панічі рівнодушними до всього рідного, а то й зовсім покидали віру батьків, а за нею й національність. І не було кому стати вперек шляху. Зanedбаний народ був у повній темноті, а рідна культура затрачувалася.

Щойно в 1570-их роках відкрив князь Константин Острожський на власний кошт школу в Турові, а дещо пізніше другу у Володимирі, та незабаром потім славну

школу в Острозі на Волині, звану „троязычним“ ліцеєм, а то й академією. Через цю школу став Острог першим культурним осередком України. Школа була на короткий час добре поставлена, розвивалася скоро й припинила кпини Єзуїтів (у роді проповідника Петра Скарґи) з українського народу, його культури й церковно-славянської мови. На жаль та школа скоро впала з причини спольщення дітей князя Острожського. Тоді головна освітня діяльність перенеслася до монастиря в Дермані.

МІЩАНСТВО БОРОНИТЬ УКРАЇНСЬКУ НАЦІОНАЛЬНІСТЬ.

Коли українська шляхта зискувала через перехід на латинство і в польський табір чи на почестях, чи на посадах, чи маєтностях — то українське міщанство з прилученням українських земель до Польщі нерідко тратило привілеї, свої права й землі в користь польської шляхти, а навіть польського міщанства. Чи покривджені чи в страхі перед майбутнім покривдженням лучилися міщани в організації звані брацтвами. Брацтва творилися для оборони віри, для чисто філантропійних цілей, для оборони української національності перед колонізаційною навалю. Таку ціль могли брацтва досягнути творенням осередків у різних місцях.

Найстаршим не тільки щодо віку, але й щодо привілею було ставропігіяльне брацтво у Львові. Тодішні брацтва, це у своїй діяльності справжній прообраз теперішньої Рідної Школи. З такою самою метою творили свої школи, як і сьогодні: для охорони молоді перед чужинецькими впливами та на те, щоб виховати покоління, вірне власному народові. Як теперішня Рідна Школа пише поклики до громадянства, завзиваючи пам'ятати на потребу національної освіти та на konieczність матеріальної підтримки, так колись львівський єпископ, Гедеон Балабан, звертався до вірних: „отділить нікою часть з маєтности своих для своего добра і своїх дітей“, закликаючи вірних, щоб розкрили свої душевні очі та звернули увагу на недостачу своєї освіти й самі над собою змилюсердилися.

І в школах брацтв уділювали науку так, як у сьогоднішніх школах Рідної Школи: бідним „за простибіг“, а багатим за оплатую.

По зразку Львова основувалися брацтва, а при них брацькі школи у Вильні, Бересті, Луцьку й інших менших містах, як: Рогатин, Городок, Комарно, Люблин, Галич, Холм, Винниця, Немирів, Стратин, Дубно, Ярослав, Межибоже, Гологори, Сатанів, Перемишль і ін. По Україні пішов клич „не надійтеся на пани — в них же ність спасенія“, як писав монах Вишенський з гори Афона „до всіх обще в лядської землі живлящих“. „Братчики“ (члени брацтва) виступають завзятими сподвижниками школи і то рідної, бо як доказували — „мало значить дбати про церкву; церква без школи безсильна“... І закладалися школи, як записано, „для научування дітям всякого добра, аби не був рід їх наче безсловесний задля ненаучення“. А перемиський єпископ Михайло Копистянський писав до львівського брацтва, що важна річ нагодувати голодного, але ще важніша наситити його духовою стравою, шкільною наукою.

На звичайний зразок тодішніх середніх шкіл засновувано брацькі школи, які до деякої міри щасливо конкурували з латинськими, головню єзуїцькими „колегіями“, що були варстатом польщення української молоді, яка до них ходила.

ЗМАГАННЯ ДО ВИЩОЇ ОСВІТИ.

Майже одночасно розвивалося брацтво в Києві, особливо, коли його керманичем став митрополит, Петро Могила. Брацька колегія в Києві і школа богоявленського брацтва злилися в одно і створили славу Могиллянську Академію, опісля (по гадяцькому договорі 1658) піднесену до ступня академії рівної краківській. Її значіння тим більше, що вона була посередником західньої культури на Україні. Ця Могиллянська Академія осягнула свій вершок за гетьмана І. Мазепи. Аж поза половину XVIII-го століття, коли то чисто світські московські й петербурські школи почали заманювати до себе дітей тодішніх українських верхів, була вона славним огнищем української освіти й культур-

ного руху. У списках її учнів подибуються імена пізніших діячів, між ним Григорія Сковороди й російського Ломоносова, а між її професорами такі талани, як Митрофан Довгалевський, Юрій Кониський та Михайло Козачицький.

Що були в давнині у верхів нашого народу змагання до ширшої освіти, до вирівнювання східної культури із західною, доказує творення крім Могилянської Академії інших огнищ вищої освіти, як чернігівської колегії, заснованої в кінці XVII-го століття архієпископом Іваном Максимовичем, а у XVIII-ому столітті оснування харківської, переяславської й полтавської келегій. Очевидно, що в тих змаганнях не брала уділу маса, тільки „верхи“ й до деякої міри міщанство. Та це річи не змінює. Цеж були часи, в яких тільки „нарід шляхетський“ уважався дійсним народом. Держава не причинювалася нічим до удержування тих шкіл. Остали без наслідків і заходи гетьмана Розумовського в московського уряду в тому напрямі, щоби замість академії в Київі створити один на державний кошт університет в Київі, а другий у Батурині.

ЗНАЧІННЯ БРАЦЬКИХ ТА ІНШИХ ШКІЛ.

Значіння брацьких шкіл для культурного розвитку нації, а навіть для широких народніх мас, величезне. По перше: до них мали доступ діти всяких станів, бідні й багаті, а навіть сироти. По друге — чопри заскоружу нежиттєву науку в тих школах треба було для них творити підручники і власні хоч поодинокі виховно-научні правила. Вже тоді (XVI-те століття) втискалася там народня мова, особливо задля пояснення мертвої церковно-славянщини на „просту мову“, як тоді говорилося. Це були безперечно перші початки народньої мови в українській школі.

Деяку з названих шкіл піддержували й царгородські патріярхи, головню львівську, в пересвідченні, що рятують від упадку грецьку освіту. Деякі із шкіл були твором світських і духовних установ, магнатів, і достойників (н. пр. згадуваний уже львівський єпископ Гедєон Балабан, що створив гімназію в Стратині коло Рогатина.)

Чималу заслугу у творенні й зрості тих шкіл поклали наші галицькі земляки.

Не без значіння для пізнішого часу були школи василіянські (в Битині, Володимирові, Кам'янці, Лаврові, Дрогобичі, Гощі, Любарі, Острозі, Мильчі, Шаргороді, Замості, Тереховлі, Почаєві, Львові, Бучачі, Умані й ін.). В новішому часі повставали школи парохіяльні та дяківські, які до деякої міри заспокоювали жажду науки українського народу.

Очевидно, що всі ті школи були з огляду на великий простір українських земель та з огляду на число українського населення каплею в морі. Народ був за темний, панство щораз більше відпадало, а міщанство не могло всього зробити, бо взагалі не далеко було відбігло від тодішнього селянина.

ДОКІР НАСЛІДНИКІВ.

Зі зростом освітньої організації, яку в 16-тому і 17-тому столітті почали горячково переводити на українських землях, оглядаються вже тоді люди, наділені змислом історичної обсервації взад, аж до початків християнства на тих землях, і роблять гіркий заміт усім тим, що повинні були на їх думку займитися освітньою працею. Вкажемо н. пр. на замітну „Пересторогу“ з початку 17-го століття, в якій автор між іншим намагається вияснити занепад української держави. Він пише:

І так були „великіє ревнителі“, що багато церков і монастирів построи, золотом і сріблом, перлами і дорогими каменями їх украсили і „книг великое множество языком словенским нанесли, леч того, што било найпотребнійшее, школ посполитих не фундували“. „Так то вельми много зашкодило панству Рускому, же не могли школ і наук посполитих розширяти і оних не фундувано, бо колиби били науку міли, тодіби за невідомістю своєю не прийшли до такоїє погибелі“.

Не зважаючи на те, що „погибель“ української держави спричинила не сама „невідомість“ (якої було доволі й у других державах), але й інші обставини, то все-ж слова автора, дбайливого за долю українства не

етратили своєї правди навіть для новішого часу української історії.

Вправді й інші народи не мали в той час ні відповідного числа ні відповідно до потреб поставленого шкільництва. Але вони мають його бодай сьогодні. Натомість український нарід не був ніколи в такому положенні, де він мавби на власній землі на довший час таке число потрібних шкіл, яке відповідалоби бодай у малій частині числу українського населення, в якому те саме шкільництво відповідалоби потребам українського життя і не стоялоби в хвості за західно-європейським.

Прийшов час, в якому держави почали звертати увагу на шкільну освіту власних громадян чи гідшніх підданих. Але в нас уже держави не було. Ті, що приходили на наші землі не то, що не дбали про освіту, але різними засобами її здержували.

УКРАЇНЬКА МАСА БЕРЕ В РУКИ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ.

І деж мають українські діти набирати тепер сильного характеру, сильної волі, яка їм наказувалаб постояти за своїм?

Український нарід, який на всіх усядах за останнє десятиліття вище двигнувся культурно, як за сотки років своєї історії, дивиться сьогодні інакше на справу виховання, як це було ще так недавно. Він уважає сьогодні школу за кузню, в якій виковується його будуча доля. Просто зі самозаховавчого прочуття він уважає сьогодні школу як щось найпершого. Відти в масі охота до боротьби за справу, яка наразі не приносить їй ніякого матеріяльного хісна, відти й завзяття.

Очевидно справи виховання не можна узалежнювати від доброї волі одиниць, від випадку. Коли давно фундували школи наші багаті люди, оглядаючись на потреби рівної собі верстви, чи народної організації, — то тепер, де наші магнати покинули власний нарід, мусить те завдання виповнити сама для себе трудова народня маса. Виховання, це громадська, всенародня справа. Тому й треба було створити всенародню уста-

нову, громадське тіло, яке вело діло по теперішнім і будучим потребам нації.

І таке діло створили передбачуючі провідні одиниці другої половини дев'ятого віку. Вони створили Рідну Школу (1881).

Рідна Школа не мала ніякого осередка, з якого повстала, не мала ніякої матери. Вона була безпосереднім продовженням тих призабутих княжих, брацьких, василіянських шкіл, чи давних колегій. Її зродив гін народу до самозаховання. Вона сама стала матір'ю для тих тисячних міських і сільських організацій, які створилися під її крилами, щоби працювати для заховання окремішності українського народу, щоби скріпити його моральну силу.

ЗНАЧІННЯ ТЕПЕРІШНЬОЇ РІДНОЇ ШКОЛИ.

Діяльність Рідної Школи промостила їй шлях в історію не тільки відродження власного народу, але й в історію вселюдської культури. Як сьогодні згадуємо з подивом про вартість тих шкіл, яких пам'ять доховала нам історія, так і не з меншим подивом будуть глядіти прийдешні покоління на дотеперішні досягнення Рідної Школи в царині рідної освіти, в царині витворення рідної педагогії, в царині українізації наших міст. Особливо в ділянці рідної педагогії роля Рідної Школи є великого значіння, бо вона — наважуючи до давньої традиції — витворила практичну школу національного виховання. Вона закріпила в народі засаду, якої вже ніхто не зрушить ані не вирве, а саме, що український народ мусить змагати на своїй землі до досягнення рідної школи з рідним учителем.

Вага й значіння Рідної Школи зрештою не в самій освітньо-виховній діяльності. Вона перша вложила в систему цілу боротьбу за свою школу, цю основу існування української нації в будучності; вона веде далі планоно ту боротьбу й мусить її вести, доки на українській землі не стане українська школа. Вона піддержує в масах активність; вона є живим протестом проти всяких зазіхань на дитячу душу, на квіт і надію української нації.

Невміруща заслуга Рідної Школи і в цьому, що вона виховала український загаль до жертвенности, привчила його відступати добровільно на потреби народу частину з того, що дає власна заповідливість. Це цінний капітал, на якому можна в майбутности будувати. Заслуга Рідної Школи й у цьому, що вона збираючи сотикові дари на потреби своєї діяльности, причинюється до злагіднення суспільної нужди не тільки тим чином, що допомагає українським дітям досягнути освіти (при допомозі бурс, грошових підмог, доживлювання шкільної дітвори), але й тим, що дає заняття соткам інтелігентних, ідейних працівників, які зі свого боку — весь свій труд і своє знання віддають на потребу й на службу свого народу.

Колиб не діяльність Рідної Школи на наших землях, то хто зна, як виглядали би сьогодні наші міста без української дітвори, як виглядала би наша народня маса, колиб її уваги не вдалося було звернути й на чисто ідейну сторінку життя, якою безперечно є — виховання молодого покоління; як виглядало би наше село, якби його хтось не освідомлював про права народу на власну школу та не навітлив ідеалу національної школи.

Працюючи для всенародньої ідеї, Рідна Школа приймає в опіку дітвору батьків найрізніших поглядів і переконань і дбає, щоби та дітвори мала на оці добро цілого народу та, щоби з тією засадою узгіднювала свої вчинки; вона дбає, щоби в серця молоді налити твердості, завзяття й витривалости.

При кладенні підвалин для будучности народу було би замало витворювати власний промисл, видати великих людей, двинути добробут серед народу хочби не знати як високо. Якщо не залишимо молоді сильної тілом і думкою, такої молоді, щоби вона могла встоятися проти всяких посторонніх спокус і хвилевих прикростей, то швидко може прийти застій у дальшому розвитку народу. Якщо не залишимо молоді сильної волею, з охотою поборювати завзято всі труднощі й перешкоди, які стануть у поперек дороги до світлої будучности українського народу, то можуть пропасти всі його дотеперішні здобутки. Тоді померкли би серед

українського народу всі ясні надії на ту могутність, яку він має досягнути, яку може досягнути.

Маючи перед собою означену світляну дорогу, Рідна Школа не пішла на службу одної партії, класу, гурту чи особи. Вона стала загальною, всенародною установою. Цей всенародний характер, за якого здобуття вилилося стільки народної енергії, мусить Рідна Школа заховати й у дальшому своєму віку.

Ніякий культурний нарід не може обійтися без подібної шкільної організації, якою є Рідна Школа. Німецький нарід який могутній; мав до світової війни дві держави, а всеж таки не обійшовся без свого „Шкільного Товариства“ (Шульферайн). Польське Товариство Школи Людовей, чи Мацеж Школьна, або чеська Школьська Матица існують і розвивають свою діяльність і сьогодні, не зважаючи на те, що ці народи мають свої держави. Така організація стає в національно однородній організації клітиною державно-освітнього апарату, а в мішаній — доповнює занедбання держави чи її недогляди в освітньо-виховній роботі. З нагоди 50-літнього ювілею Школьської Матиці 1930 р. висловив президент Чехословацької республіки, Масарик у своєму привітанні таку думку: „Досягнення самостійности має свій корінь у славній діяльності Матиці“.

Тим більшу вагу має виховне товариство для такого народу, як український, що — особливо на західних землях — ще сто років тому був зіпханий до значіння мало що не етнографічної маси. Колиж оглянемося навкруг себе й добачимо, як на очах світа перероджується наш нарід в новітню націю, то в цьому чимала заслуга припадає також нашій Рідній Школі.

ЩО НАМ РОБИТИ ДЛЯ РІДНОЇ ШКОЛИ.

КРУЖКИ Р. Ш.

Вже статут Рідної Школи накладає на цю установу великі завдання. Ще більші вимоги ставлять до неї наші життєві умовини. Такі великі, що треба добре розгалуженого, енергійного й живого апарату, щоб ті завдання бодай у частині виконати. На це й творила Рідна Школа свої Кружки зразу по наших містах. Справи Товариства розростаються до тої міри, що сьогодні вже в кожній місцевості, де живуть Українці, мусять стати дисципліновані, рухливі власні статутіві рідношкільні організації: „Кружки Рідної Школи“. Це перша передумова розбудови Товариства й відповідного поставлення виховної справи.

На щастя — тепер уже нема балачок про те, чи творити по селах Кружки Р. Ш. Життя навчило дечого. Шкода тільки, що на цю науку пішло багато часу!

Згідно з дотеперішніми поміченнями мусимо замітити, що багато сільських Кружків працює в доручених їм напрямках так добре, що деякі з них могли би послужити прикладом для неодного повітового Кружка та іншого товариства. Вони вели виховну організацію й допомогову діяльність. Яку велику й важну роль відіграли сільські Кружки в боротьбі за свою українську школу з державних засобів, скільки жертв принесли вони при переводженні т. зв. шкільного плебісциту, скільки шкільних відносин поправилося завдяки заходам деяких Кружків, цього не знають хіба ці, які не цікавляться тим, що діється довкола них, які засліплені виключно в своїх думках. Очевидно, — сільські Кружки виявляють тим більшу діяльність, чим основніше

опікується ними повітовий Кружок, або, коли трапиться на місці бодай одна одинока людина, яка вдумається в справу й по наміченому пляні береться охотно, з любов'ю й витривалістю до діла. Лякатися безділля будучого Кружка чи не освідомленості маси — нема потреби. Безділля Кружків — на щастя не є правилом. Якщо воно виявляється, його треба обернути в активність, а неосвідомлену масу треба освідомити. В Кружку буде багато нагоди до цього. Рідна Школа мусить мати на місці свою правну організацію, хоча би наразі зложену тільки з малої кількості прихильників.

Коли місцевий Кружок навіть спершу через мале число прихильників не зможе виконувати повної статуткової діяльності, то всеж коли він стане на місці виховною централею і буде стежити за всіма шкільно-виховними справами в громаді — то здобуде собі повагу в селі й симпатії та згодом стане цінним звеном у наших змаганнях до переміни шкільних відносин на українських землях. Ті Кружки стануть органами для бершення чистоти національного виховання — в громаді й поза нею.

Чужих, хочби як прихильних організацій, не можна надуживати, бо вони обтяжені своїми статутковими справами, які мусіли би занедбувати. Зрештою, чужа організація робить комусь „з ласки“, а своя — виконує наложену працю з обов'язку. Справа виховання української молоді, то справа будучості нації. Тому не можна виховних справ робити причіпкою до інших, хочби як поважних установ. Бо при надмірі праці для інших, хоча би зближених цілей, справа виховання булаб ведена силою конечности тільки побіжно, доривочно. Тимчасом шкільно-виховне питання мусить зосереджуватись в одних руках, мусить мати один напрям, бо одна є мета українського народу. Ці справи мусить вести установа, яка на тому полі під ріжними умовами працює 52 роки та в цій справі має досвід і передуману ідеологію. У нас нема забагато товариств; може тільки в деяких з них роботи замало. Треба тільки відповідно розмежувати їхню діяльність на місці. З розвитком нашого життя наросте потреба ще більшого числа товариств. Це зовсім природне.

Творення рідношкільних організацій по селах у виді Кружків, це справа конечна й пильна. Чим швидше їх зорганізовується, чим живіше зацікавляться ними інтелігентні селяни, робітники, священики, вчителі та міська інтелігенція, тим швидше вони оправдають своє існування.

Діяльність Кружків Рідної Школи в громаді, — це ознака культурности її мешканців.

ЩО МАЄ РОБИТИ КРУЖОК Р. Ш.

Як місцева виховна централь має Кружок дбати, щоб українська дитина виховувалася в українському дусі. Дитина мусить знати про українську землю, її природу, про минувшину українського народу, про українських славних мужів, щоби не почувала себе вбогою, нижчою, щоби пізнавши народне будівництво й причини його упадку, знала в майбутності, яким шляхом їй піти. Тому, якщо в державній школі не вчать української мови, чи вчать, але замало чи невідповідно, тоді Кружок має подбати про курси українознавства. Кружок буде дбати, щоби молодь брала участь в національних святах. Коли старша громада не спроможна їх улаштовувати, то улаштовувати їх з дітьми для показу старшим. Улаштовувати діточі театральні, руханкові й інші вистави, свята ощадности, свята протиалькогольні і протинікотинні¹⁾, свята матері, а особливо весною чи літом — свято молоді. Треба заохочувати молодь, щоби любила й опікувалася стрілецькими могилами на області своєї громади. Нехай молодь навикає жити в громаді, нехай набирає громадського духа, віри в себе й у свої сили.²⁾

¹⁾ Гляди окремі уступи в цій праці.

²⁾ Для кращої та плянкової опіки над українською молоддю творять деякі Кружки Р. Ш. т. зв. „Секції Доросту“. Метою такої Секції є: згуртувати дітей, добре й прикладно виховувати їх, давати їм здорові моральні й національні основи й виполоти з їх сердець все те, що непотрібне, або й шкідливе, все те, чим затроюють молоду діточу душу в таких місцях, де ми ще не маємо потрібного впливу.

Старшина Кружка Р. Ш. назначує зпоміж себе, або зпоміж своїх членів — опікуна Секції. Його завдання на основі статті

Та це був би тільки один бік виховання — сказатиб — національно-моральний. Але є й другий, не менше важний: приготувлювати українську молодь заздалегідь до громадського господарства, організуючи діточі кооперативи, діточі щадничі каси (при школах, інших виховних заведеннях, або й при самих Кружках), діточі господарства як: плекання кріликів, добірних порід домашнього птацтва, управа городини, цвітів, годівля риб, дослідні поля, шкільки овочевих дерев, перерібка овочів і т. п., відповідно до місцевих обставин. Інтелігенти й інтелігентки, які нераз не знають, що зробити із зайвим часом — малиб широке і вдячне поле діяльності.

Обовязком Кружка Р. Ш. було би приглядатися, що діється в державній школі, до якої ми, пляючи податки, маємо безперечне право. Використовуючи закон треба Кружкові дбати, щоби в шкільній ділянці в даній громаді не втратити стану посідання, коли він для нас корисний, допильнувати, чи в державній українській школі, чи навіть утраквістичній учать дійсно по українськи. Оборона рідної школи, це оборона духового здобля нації. Тій обороні треба віддати всі свої сили. На випадок потреби подбати, щоб оснувати приватну українську школу.

Особливо в деяких місцевостях виростає ця потреба до необхідности. Такі школи будуть потрібні головню тепер, від коли обовязує новий польський шкільний закон про устрій шкільництва (з 11. березня 1932, Дн. зак. Річи Посп. П. з 7. травня 1932, ч. 38. поз. 389).³⁾

рідношкільного діяча в Галичі, Івана Корчинського: скликувати сходи́ни дітей, відчитувати й пояснювати книжечки й діточі журнали, давати дітворі приступні виклади, заохочувати дітей до того, щоби при помочі своїх батьків побільшували спільну бібліотеку Кружка Р. Ш., опікуватися дітворою як у часі сходин, так і загалом у її житті в часі, доки вона не набуде права стати самостійним членом Рідної Школи (14—18 літ), підготовлювати дитячі вистави, вести дитячий хор, підготовлювати до інших прилюдних виступів і т. п. Одним словом опікун має за завдання різьбити мелоді душі на хосен самих дітей згідно з нашими національними інтересами.

³⁾ До цього закону видав Міністер Віроісповідань та Освіти виконний розпорядок з дня 7. червня 1932. (Дн. зак. Річи Посп. П. з 21. червня 1932., ч. 50. поз. 473.).

На підставі того закону можуть іти до середніх шкіл діти тільки по укінченні VI. класи народньої школи. А деж по наших селах є шістькласові школи! Міські народні школи не обов'язані приймати дітей із сіл. І що тоді лишилось би нашому народові? Хіба на віки коротати свій вік без просвітку, без дальшої освіти, без змоги доходити до вершин науки. Нарід, який сам не творив би культурних цінностей, був би народом непотрібом. Тому особливо по містах, місточках, а навіть більших селах уже хочби тому треба творити приватні українські школи, щоби уможливити українській дитині користати з вищих шкіл по укінченні VI-ої класи народньої школи, доки на це нема іншої змоги.

Щоби дати українській дитині теплу й дбайливу опіку, щоби не допустити до звихнення дитячої душі, щоби відтяжити батьків. головно тих, які у важкій праці на щоденний прожиток позбавлені наймилішого права — опікуватися особисто своїми дітьми, — повинен Кружок Р.Ш. відкрити дитячий садок у селі бодай на час найтяжчих пільних робіт, а постійну заховорнку в місті й місточку. Ці виховні заведення не тільки бережуть дитину, але й уміло розвивають її духово й фізично. Вони мусять бути очевидно загально народній, не вносити кастовости, обмежуючись на самих „панських“ чи самих робітничих дітях. (Про дитячі садки — гл. окремий уступ у цій праці).

Завданням Кружка буде оснувати діточу бібліотеку й передплачувати діточі журнали. Ведучи самостійну бібліотеку під доглядом старших набирають діти заохоти та вправи не тільки до бібліотечного, але загально громадського діла. *) (Подрібно про бібліотеки гл. окремий уступ у цій праці).

Така організація як Кружок Р.Ш., повинна улаштувати сходи́ни, вияснювати на них не тільки значіння Рідної Школи, але й загально виховання. Там можна навчити людей складати на ту ціль грошеву допомогу чи то з чисто ідейного розуміння, чи хочаби в за-

*) Книгарня Рідної Школи зложила три роди діточої бібліотеки, пристосованої до віку дитини, і три роди для мішаного віку, відповідно до ціни. Цінники висилає дармо.

міну за щось (н. пр. закупаючи видання Рідної Школи, пропагуючи вироби її заведень і шкіл і т. п.).

Члени, що гуртуються по Клубах, повинні вести якнайширшу освітню працю для дорослих при допомозі викладів, читання, бібліотек, аматорських вистав, співацьких гуртків тощо. Де вже в громаді є інші освітні товариства, там дбати про якнайтіснішу співпрацю з ними; дбати, щоби не творити ворожих таборів, але взаємно себе доповнювати.

Щоб уможливити вбогій дітворі користати з науки в школі, треба Клубові Р.Ш. подбати про шкільне приладдя для тієї дітвори, нераз про одіж, ба навіть про харч, як це вже й роблять деякі Клуби й школи Товариства Рідна Школа. По містах із середніми та фаховими школами, а тепер навіть по місцевостях з VI-класовими народними школами буде обов'язком Клуба Р.Ш. творити бурси чи дешеві станції, щоби дати змогу спосібним, а незаможним дітям користати з науки в тих школах та оборонити їх від небажаного впливу морального, звихнення, чи винародовлення. Нема що й говорити, що бурса мусить бути розумно зорганізована, побудована не тільки на ґрунті гігієнічних вимог, але й на засадах радості та братерства у взаєминах між дітьми в гурті. Зрештою — українська молодь мусить користати із шкіл кожного роду! В остаточному випадку буде Клубок бодай матеріяльно піддержувати поодиноких убогих учнів у школі.

Дуже важним й важким завданням Клуба Р.Ш. буде подбати про **зорганізовану, постійну, плянову грошову піддержку загального товариства**, якої центра моглаб ужити там, де цього найбільше потрібно, де власні засоби місцевости чи околиці не вистають. З тією метою буде Клубок Р.Ш. дбати про вплачування членських вкладок (вносів), буде організувати добровільні датки на потреби Рідної Школи у висоті відповідаючій 1% кожночасних доходів поодиноких громадян та частини доходів від уладжень установ (як забав, вистав, концертів і т. п.); буде приєднувати діяльних членів, а від часу до часу владить сам відповідне підприємство у власній управі для одноразової допомоги, або запросить до цього інше товариство. Дуже важний

обов'язок лежить на місцевому Клубові, а саме: спонукати місцеві організації (церковні братства, читальні, кооперативи, руханкові й жіночі товариства) до праці й жертвенности в користь Рідної Школи. Треба використати **переведення складок** на потреби Рідної Школи при всякій нагоді, де нарід забавляється, де діється щось важнішого в громаді (весілля, хрестини, храмовий день, посвячення церкви, смерть видатнішого громадянина), замість переминаючих пам'яток (як вінці, китиці, непотрібні дарунки, подяки, побажання і т. п.). А вже найдоцільніше треба перевести всенародню збірку чи розвести якнайширшу агітацію за висилкою дару Рідній Школі „на коляду“ (з нагоди Різдва) й на „писанку“ (з нагоди Великодня). Ці дві складки мусять бути маніфестацією української маси за своєю школою та відповідати нашому числові й національній гідності.

Це була би діяльність Клуба Р. Ш. намічена в загальних рисах. Очевидно, що ця діяльність мусить бути примінена до місцевих умов й потреб. Її не можна згорі в цілості подиктувати. В одній місцевості відправить священник акафист і збірку віддасть на Рідну Школу, в іншій зложать селяни на хрестинах, де інде учитель заохотить дітвору зложити по одному сотикові, по одному яйцеві, чи пійти в коляду на Рідну Школу. В іншій громаді заохотить хтось селян зложити відповідно до кількості поля якусь скількість збіжжя. Тут лікар чи адвокат покладе закриту скарбонку й заохотить свого клієнта кинути туди даток, а там знов кооператива виплатить якусь частину з доходів чи одноразово чи від кожної фактури. Треба замітити, що цілий цей начерк діяльності, це не видумка — як говорить — при зеленому столику, але досвід добутий продовж багатолітних вислідів тієї роботи, яку в різних місцевостях вже виконують Клуби Р. Ш.

Ч Л Е Н С Т В О.

(Гляди уступ у цій праці „Практичні вказівки про членство“).

Велике діло вимагає великого вкладу сил, енергії й засобів. Велика частина наших змагань пропадає й багато енергії витрачається на поборення ріжнород-

них перепон для щоденної праці. Тому висліди цієї праці не стоять у відповідному відношенні до бажань і заходів. Тому в дане діло треба вложити ще більшу суму всяких засобів. Коли поглянемо на 50-літню історію Рідної Школи, коли освідомимо собі, скільки сильних духом енергійних людей складало свою силу, своє знання і свій час на ці здобутки, які вона до цієї пори досягнула, — то мусимо здивуватися, що хоч вони розмірно такі великі, то в порівнанні до потреби малі й невистарчаючі. Значить — до більших вислідів можемо дійти тільки спільними, масовими, загальними змаганнями.

Правдиве обличчя кожної нації виявляє її організація й установи. Скількисть і якість організованих установ засвідчує внутрішню силу й вартість даної нації. Продовж свого історичного розвитку, а радше від часу, коли почалося наше національне відродження, зорганізував український нарід поважні установи, які в меншій чи більшій мірі, при всяких перепонах й невдачах посувають нарід вперед у його змаганнях.

Підставою організації це гурт одиниць, освідомлених про дану справу, які об'єднуються для досягнення намічених цілей. Це члени даної установи. Число тих одностудців, які готові навіть жертву принести для даної справи, повинно постійно зростати. Зріст числа членів якоїсь установи вказує з одного боку на те, що ідея яку вони заступають, приймається в масі, поширюється серед неї, захоплює її, а з другого боку, що діло, якого піднялася установа, чи яке їй поручив загаль — правильне, що її праця не йде на марне. Кожна установа мусить знати, на кому вона спирається, на кого може рахувати. Без членів, що набувають право кермувати товариством, ставити до нього вимоги, що разом беруть на себе співвідповідальність за його долю та успіхи, — не можна собі подумати ніякої установи. Сама матеріальна підтримка Рідної Школи ще не дає права втручатися в її справи. У списках тих, які дають Рідній Школі матеріальну поміч, стрічаємо імена не тільки українців, але й французів, еспанців, ірландців, жидів, ба — навіть китайців. Право голосу в установі можуть мати тільки ті, які окремо заявляють свою волю зачислитися до тих,

що дбають про будучність народу. Завданням Рідної Школи це не є лише тих кілька приватних шкіл. На підставі статуту (арт. 5. уст. 3) Рідна Школа має обов'язок „заступати й боронити права українського шкільництва та українського вчительства“. Цього права не має ніяка інша українська установа; не має його навіть „Взаємна Поміч Українського Вчительства“. Коли зважити, що своя, рідна школа, це ключ до рідної культури, а з другого боку, що вчитель це душа школи, то статутове завдання Рідної Школи дуже велика річ! Тому не можна собі уявити, як може свідомий громадянин не бути діяльним членом Рідної Школи. Діяльним хочби на стільки, щоби сповнював бодай найпримітивніший обов'язок: вплачував членські вкладки та конечні датки.

При організуванні членства слід Кружкам зокрема звертати увагу на приєднання жіноцтва й старшої молоді. Жіноцтва тому, що це теперішні чи будучі матері, які з природи річи стоять найближче до виховної справи. А молодь — це наші наслідники. Вона обійме небавком і керму народнього життя у свої руки.

Стаючи разом — ми лекше двигнемо навіть більший тягар. Він уже й сьогодні доволі важкий. А проте він ще такий, що його вдасться понести спільними зусиллями цілого загалу навіть при наших внутрішніх і зовнішніх недостахах та різнородних інших потребах.

Членство в Рідній Школі — це грамота на справжнього громадянина!

МАСОВА ЖЕРТВЕННІСТЬ.

До цієї пори могла Рідна Школа розвиватися тільки завдяки розбудженій загальній жертвенности. Загальній остільки, що вона проявлялася у всіх верствах нашого народу, у всіх станах, на всіх частинах нашої землі. Ця загальна піддержка Рідної Школи є найкращим доказом живучости нашого народу. У плеканні прикмет жертвенности в народі здобула Рідна Школа чималу заслугу. Плеканням цієї прикмети в народі вона стала тим чинником, що лучить розпорошені народні частинки народу, де вони не жилиб.

Одначе в цій загально-народній жертвенности все ще нема масовости. Ще не тільки особи, але й численні установи стоять з боку, незаінтересовані в тому, чи в загрожених місцях є змога рятувати нашу молодь чи ні. Без зорганізованої масової жертвенности буде над Рідною Школою завсіди висіти питання: що буде далше... Розуміється, що свідомість такого стану відбирає проводові розгін, сміливість, ініціативу та свободу рухів. Навіть між дітьми треба ширити обовязок масової жертвенности: „Сотик на Рідну Школу“, чи одо- яйце, коли не тижнево, то місячно — мусить стати кли- чем української дитини.

Чи має Рідна Школа право домагатися масової жертвенности?

Рахуючися з тим, що український нарід у своїй масі під сучасну хвилю, це селянство, робітництво й трудова інтелігенція, — Рідна Школа пристосовує до того факту свою діяльність. Не говоримо про те, що всі її сільські народні школи служать виключно потре- бам селянства, але й міські народні школи таких міст як Гусятин, Копичинці, Долина, Золочів, Рогатин, Дро- гобич, Стрий—Лани, Бережани, Радехів, Борщів та ін., далше навіть усі львівські народні школи товариства Р. Ш., школи на Левандівці, Клепарові, Замарстинові і всі рідношкільні захоронки служать у 90—99 проц., що так висловимося — селянським міщанам і робітникам. І в мужеських, жіночих та мішаних гімназіях Р. Ш. високий відсоток селянських і робітничих дітей, а вже в рідношкільних фахово-промислових школах та кур- сах на 100 проц. дітей селянських і робітничих. Бурси Рідної Школи заповнюються теж селянськими й робіт- ничими дітьми. Вони й користуються всіми добродій- ними уладженнями товариства. Тільки в деяких школах, як гімназії, вчительські семінарії та в торговельній школі у Львові є вже попри дітей селян і робітників значний відсоток дітей трудової інтелігенції.*)

Говорячи про масовість жертвенности зовсім не маємо на думці легковажити інших, дрібніших джерел

*) Загальний відсоток рідношкільних учнів такий: дітей рільників, робітників і ремісників 88 проц., а дітей урядників та слуг державних і приватних установ — 12 проц.

приходу, які повинні дати навіть доволі поважні висліди при кожній нагоді (про це на іншому місці).

Не можуть і не сміють бути байдужними до справ Рідної Школи громадські та повітові ради. Вони ж є відповідальним чинником і за освіту не тільки своєї області, але народу, на якого території виконують свій мандат. Кружки Рідної Школи мусять допильнувати, щоби громадські радні вставляли відповідні суми в громадські бюджети на потреби Рідної Школи. Треба теж подбати, щоби ті ухвали добули потвердження дотичної влади, а признані суми своєчасно виплачені.

Та всеж таки — масова жертвенність повинна стати першим і найважливішим джерелом доходів Рідної Школи.

Шкільні організації всіх народів спираються в більшій або меншій мірі на масовій жертвенности, залежно від культурного рівня даного народу. Якщо кожна одиниця, а бодай голова родини та кожна українська установа візьме на себе частину обов'язку удержання Рідної Школи та якслід виповнить його, тоді зможемо з деяким заспокоєнням глядіти в будучність.

Навіть у прикрих хвилях матеріального зuboжіння чи хвильового відпливу народньої енергії, в часі хвильової депресії, не добре нам оглядатися на чужі сили. Люде, які на когось надіються не здібні до творчої праці. Вони проводять життя у мріях про допомогу, витворюють легенди і живуть привидами (ілюзіями). Нам заєдно треба піддержати в народі живучість, віру, жертвенність і солідарність. Саме ті прикмети ширить Рідна Школа хочби тільки в інтересі свого власного існування. І хто піддержує Рідну Школу, той піддержує свій нарід, а з ним і себе самого.

Масовою жертвенністю розбудимо віру у власну силу народу, словом — виконаємо підставну працю для власного збірного упорядкованого життя.

ОБОВ'ЯЗОК ГРОМАДЯНСТВА.

Громадянин, це не той, що вимагає тільки для себе добра; це той, що сам добро творить. Як не можна би назвати добрим батьком того, що про свою дитину не дбає, так і не можна би назвати добрим громадяни-

нем того, хто не дбає про молодь свого народу. Над справою виховання української молоді мусить згуртуватися все, що по українськи говорить чи думає. Під цим оглядом є ще багато до діла. Ціле громадянство мусить подбати, щоби Рідна Школа могла хосенно заповнити прогалини у справах виховання. Прецінь мусимо мати кому передати ті наші ідеали, які ми леліємо. Треба виховати молодь, яка їх полюбила би й уміла би за них постояти.

Автор історії Русів вкладає Б. Хмельницькому такі слова:

„Всі народи, що живуть у всесвіті, завжди боронили й вічно боронитимуть свого існування, свободи та власности, й навіть такі сотворіння, які плазують по землі, як звірі, худоба та птиці, боронять свої становища, свої гнізда та свої діти до останніх сил.“

Такі обов'язки супроти українського молодого покоління наложило українське громадянство на Рідну Школу. Вона сповнювала їх до тепер по своїй спроможности й буде сповнювати з серцем і посвятою на будуче. Але обов'язки мусять бути обопільні. Мусить їх мати й виповнювати також громадянство. Якби одна сторона не додержала своїх, — справа ускладниться, ба — навіть може пропасти.

„Тож сли всю життя путь
Чоловіком цілим
Не прийшлось тобі быть,
Будь хоч хвилечку ним“. (Франко).

Тому без шкідливої зневіри й без байдужности треба ясно й послідовно взятися на кожному місці до праці на шкільному й виховному відтинку. Бо ця праця вимагає багато сил, засобів, а навіть посвяти. „Нехай витревалість царить у наших серцях, а ніхто нас не зможе побідити; бо в серці людини лежить минуле й будуче“, — каже італійський поет-герой (Д'Анунціо). Не зражуймося випадковими перешкодами, чи хочби й хвилевими невдачами, тільки в єдності сповнюймо наш обов'язок. Бо щойно

..... за нами
Прийде нове життя, добро нове у світ“. (Франко).

ГОЛОВНІ ОСНОВИ.

ПРАЦЯ У КРУЖКАХ Р. Ш.

1. Метою Рідної Школи — це заспокоїння всіх потреб українського народу в ділянці шкільництва, як також публичного, домашнього, передшкільного й позашкільного виховання (§ 4. статуту).

2. Йдучи до тієї мети Головна Управа Рідної Школи творить Кружки Р. Ш., які мають змагати своїм обсягом ділання до здійснення цілей Товариства (§ 19 стат.), т. є до розбудови українського національного шкільництва у всіх його видах (§ 18. стат.).

3. Основним завдання Кружка Р.Ш. — це витворення сильного характеру в української молоді (гл. стор. 9), вкладаючи їй у душу моральні засади.

4. Це завдання може найкраще виповнити національна школа.

Національна українська школа, це така школа з українським учителем, що при творенні світогляду дитини узгляднює історію українського народу, його національні й соціальні питоменности й учить молодь змагати до найвищого національного ідеалу.

ДІЯЛЬНІСТЬ КРУЖКА Р. Ш.

Діяльність Кружка Р. Ш. може, або має йти в чотирьох напрямках: 1. виховному; 2. освітньому; 3. фінансовому; 4. організаційному.

Виховні завдання.

Кружок буде:

1. Улаштовувати сходи, наради, конференції, анкети, збори — § 5 ж), й), §§ 24, 26 стат. На них обговорювати:

а) потребу організації задля праці над молоддю,
б) основи виховання й шкільництва — § 5 й) стат.,
в) справи місцевої школи на підставі спостережень
щодо змісту і способу навчання та поведінки дітей, що-
до методи навчання й виховання, щодо впливу вчителя
на дівчату та громадян — § 2 з) стат.,

2) старатися облекшити дітям науку організуючи
курси, поміч шкільним приладдям — § 5 г) стат., дбати
про приміщення дітей, давати поміч у прохарчуванні
(тепла страва, молоко), організацією святочних і вака-
ційних відпочинків, організацією свят для вияву й скріп-
лення національного почування, чи для розваги ді-
тей і т. п.

3) організувати бурси, оплачувані чи то грішми чи
харчами; улаштовувати дешеві спільні станції — § 5 е)
стат.,

4) організувати дитячі бібліотеки — § 5 г) стат.,

5) організувати дитячі садки чи захоронки —
§ 5 е) стат.,

6) організувати домашнє навчання на підст. § 9-го
шк. зак.,

7) організувати приватні українські школи вся-
кого роду відповідно до місцевої потреби — § 5 а) стат.,

8) організувати всі законні заходи за тим, щоби
в громаді була для українських дітей українська школа,
а зокрема допильнувати речинця шкільного плебісциту
й перевести його відповідно — § 5 з) стат.,

9) дбати про численні вписи української молоді до
шкіл Р. ІІІ.

**Очевидно, що всі ухвали в дотичних справах треба
виконати протягом означеного речинця!**

Освітні завдання.

1. Улаштовувати освітні виклади й відчити чи ор-
ганізувати реферати — § 5 й) стат. про освітні справи
з історії — української й загальної, з української куль-
тури, письменства, з народнього господарства та інших
галузей знання, що впливають на розвій національного
почування.

2. Уладжувати для дорослих науку читання й писання (курси для неграмотних — § 5 в) стат.).

3. Уладжувати курси: загально-освітні (різного роду), господарства (власного й помічного), кооперації, фахових занять — § 5 в) стат.

4. Ширити видання про шкільництво, національне виховання й літературу національного напрямку — § 5 и) стат.

5. Організувати: театральні вистави, концерти, руханкові виступи, чайні вечери, фестини — з доходом на потреби Рідної Школи — § 5 й) стат., свята ощадности, протиалькогольні та протинікотинні, свята книжки, свята матері, а головне — свята молоді.

Фінансові завдання.

Гляди: „Правильник організаційно-фінансової діяльності Кружка Р. Ш.“.

1. Організувати збірку дару „на коляду“ (з нагоди Різдва) й „на писанку“ (з нагоди Великодня) Рідній Школі та осінню збірку (в жовтні—листопаді).

2. Організувати виплати одностипових датків від доходу в тих громадян, що мають постійну службу й постійну платню, чи часовий заробіток, або підприємство.

3. Організувати „сотиковий фонд“ (по сотикові від української душі на місяць).

4. Уладжувати принагідні складки з нагоди весіль, хрестин, памяткових днів храмових (празникових) і національних свят.

5. Виеднувати в місцевій кооперативі й загалом в українських місцевих інституціях постійний відсоток від торгу чи впливів і більшу щорічну допомогу з білянсу.

6. Виеднувати допомогу з громадського бюджету.

7. Розмістити скарбонки для принагідних датків у відповідних місцях, рееструвати їх і своєчасно випорожнювати (згідно з поданими тут інструкціями).

8. Орудувати фондами зібраними під гаслом „на Рідну Школу“ згідно з дорученням Головної Управи (§§ 6—8, 10, згл. 23 стат.).

9. Кожночасну грошеву надвижку з попереднього місяця передавати найдалше до 10-го слідуячого місяця до каси Головної Управи.

10. Фонди Кружка призначені на спеціальні цілі Кружка Р. Ш. (§§ 6—8 стат.), яких Кружок наразі не може чи не потребує ужиткувати, — вкладати на льокату тільки в касі Головної Управи.

11. Організувати вплати для Р. Ш. при допоміж протияльогольних карт, грамот для ремісників і підприємств і т. п.

Організаційні завдання.

1. Приєднувати заєдно нових членів (§§ 11—13 стат.). У члени приймати громадян певних під національним оглядом і чесних.

2. Дбати про своєчасне вплачування членських вкладок і про вплати постановлених датків (гл. „фінансові завдання“ т. 1—3).

3. Вести точні реєстри (списки) членів (§ 22 стат.) і предкладати у двох примірниках Головній Управі до затвердження.

4. Виконувати припоручення Головної Управи й Повітового Союзу Кружків, (згл. Кружка наділеного правами Повітового Союзу) (§ 23, згл. § 43 стат. кінц. уст.).

5. Відбувати бодай раз на місяць засідання Старшини (§ 21 стат.) і з кожного засідання списувати протокол в окрему книжку.

6. Вести докладні касові книжки, з яких було би видно кожний вплив і виплату.

7. Предкладати найдалше до 5-го кожного місяця Старшині зіставлення приходів і розходів Кружка за попередній місяць до затвердження.

8. Найдалше до 10-го кожного місяця відсилати до Головної Управи (згл. до того органу, який вона вкаже) відписи протоколів засідань, анкет, сходин, зборів і т. п. та касові викази жертвенности (згідно з поданим тут зразком) за попередний місяць.

9. (Доки статут Рідної Школи означає тривок адміністраційного року в Товаристві від 1. вересня одного року до 31.

серпня слідуючого року) предкладати Головній Управі точний річний звіт з діяльності на пересланих друках найдалше до 15. вересня кожного року (§ 22 стат.).

10. Відбувати Загальні Збори згідно з постановою статута (§ 26) в часі від вересня до жовтня кожного року. Якщо з якоїсь оправданої причини цей речинець пересунувся, то треба слідуючі Заг. Збори відбути на пору.

Словом — дбати, щоби Кругок Рідної Школи тісно співпрацюючи з іншими українськими установами в місцевості був зразковою школою громадянського життя!

ЗАСІДАННЯ СТАРШИНИ КРУЖКА Р. Ш.

1. Старшина має відбувати свої засідання кожного місяця; в Кругках, які піклуються школами, захоронками чи іншими установами, то й частіше. На всякий випадок треба скликати спільні засідання до вирішення кожної важкої справи, яка на думку голови не може ждати неполагодженою до чергового засідання.

2. По можности зараз по уконститууванні Старшини, а коли ні, то на найблищому її засіданні треба намітити плян праці на цілий рік згл. на цілий час урядування Старшини й за кожную ділянку праці зробити відповідальним одного з членів Старшини (коли треба, то й заступників) і подбати, щоби все намічене було на пору виконане. Ці відповідальні члени Старшини будуть референтами даної справи (членство, вкладки, збірки, пропаганда за прив. школою, дитячим садком, різного роду імпрези й т. п.).

3. На кожному засіданні буде голова контролювати, чи кожную ухвалу виконав дотичний референт, а коли ні — то яка була перешкода. Ці справи поладжувати при точці „звіти“ (про що далше в цьому уступі).

Порядно, щоби Старшина згори устійнила речинець засідань і того речинця держалася весь час свого урядування.

4. Голова повинен подати членам Старшини до відома порядок наради наперед особливо, коли це має бути нарада в якійсь спеціальній справі.

Запрошення на надзвичайні засідання (поза устійненим речинцем) найлучше подавати на письмі, як приклад:

1. ЗРАЗОК.

До

Вп. Громадянина
Николи Задорожного
в Дрогичині.

Запрошую Вас на нараду Старшини Кружка Р. Ш. ім. Т. Шевченка в Дрогичині на день 10. травня 1934, 6-ту годину попол. до салі засідань Народнього Дому.

На дневному порядку: рішення Староства у справі дитячого садка.

Справа дуже пильна, тому Ваша участь конечна.

Петро Мартюк, голова.

5. Якби не зійшлася на засідання більша часть членів Старшини, а справи не можна відложити, тоді мусить її виконати голова по можности в порозумінні бодай із ще одним із членів Старшини. На найблищому засіданні має голова здати про це звіт, подаючи одночасно причини, які спонукали його поступити так, а не інакше.

6. Засідання скликує і проводить на них голова.

7. Заступник голови може лише тоді урядувати за голову, коли голова йому це доручить, або коли стане певно відомо, що голова перешкоджений (обложна недуга, довша відсутність у громаді). В такому разі всі права й обовязки голови спадають на заступника голови. Він відповідальний за їх виконання перед членами й перед владою.

8. Тому, що згідно з § 28 (уст. 2) стат. Контрольна Комісія має право брати участь у засіданнях Старшини, її треба повідомляти (не запрошувати) про кожне засідання. Член Контрольної Комісії приявний на засіданні Старшини має право тільки дорадчого голосу (голосувати над внесками не може).

9. В кімнаті нарад має кожний член заховуватися прилично, спокійно й поважно, як це личить вибраним громадянам. Члени Старшини можуть із собою довільно розмовляти аж до хвилі, доки предсідник (голова чи

містоглова) не проголосить: „відкриваю сьогоднішню нараду“. З тією хвилиною мають усі члени триматися денного порядку.

10. Засідання можна відкрити в тій годині, яка була визначена на запрошенні, згл. яку устійнено загально, якщо враз із головою вже є приєднаних 4 членів Старшини.

11. На звичайному засіданні денний порядок менше більше такий:

1. Відчитання протоколу з попереднього засідання; 2. Звіти членів Старшини про виконання доручень (гл. стор. 47, точка 2); 3. Звіт голови (заступника) про це, що він сам зарядив і що йому в тому часі стало відомо про рідношкільні справи; 4. Звіт касовий, бібліотечний, адміністраційний і ін; 5. Ріжні справи.

ЗАУВАГИ. До 1. По прочитанні протоколу запитує предсідник, чи приєднані уважають, що протокол списаний вірно. Якщо так, то протокол прийнятий, а голова й секретар мають його зараз підписати. Що попередний протокол прийнятий і підписаний, це зазначити в новому протоколі.

Як з одного боку не треба вписувати в протокол усього балакання на засіданні, тільки зміст думки тих, що говорили, так з другого боку протокол можна тільки в тих місцях спростувати на слідуючому засіданні, в яких він невірно віддає думку котрогось з членів.

До 3. Голова повідомляє н. пр.: Того й того дня був у нас делегат Пов. Союзу Кружків, чи Головної Управи та робив цей це. Такого то дня ми повідомили Головну Управу, що відкриваємо дитячий садок, до якого вписалося 50 дітей. — З Головної Управи надійшли 3 письма такого змісту (дає секретареві відчитати) і т. д.

Треба здавати звіти навіть про такі справи, які кожному членові Старшини приватно відомі (н. пр.: того дня була в Кружку ревізія; того дня відбулося діточе свято і т. д.). Це тому, щоби такі події були записані в протоколі. Бо протоколи, це історія товариства, а в протокол можна лише те вписувати, про що дійсно говорили на засіданні. А зрештою — по такому звіті може неодному членові прийти цікава думка, яку він вискаже в дискусії.

До 4. Звіти слідують у такому порядку, як їх заряджує предсідник. Весь касовий звіт вписати з усіма позиціями й завагами точно в протокол.

До 5. Хто має якесь домагання чи заввагу дотично діяльності Кружка чи загалом Рідної Школи, про що не можна було говорити при інших точках наради, той вискаже їх при точці „ріжні“.

По кожній точці, коли бесідник (референт даної справи) скінчить, предсідник заявляє: „відкриваю дискусію над сказаним (прочитаним)“. Члени промовляють у такому порядку, як зголошувалися до голосу. Ніхто нікому не сміє перебивати, бо всі члени рівновартні й рівноправні. Коли один промовець скінчить говорити, предсідник назве, хто може говорити слідуєчий і т. д.

Добре, щоби промовці привикали так висловлювати свої думки, щоби про цю саму справу говорили тільки раз (відразу). Нехай ніколи не говорить ніхто того, що вже сказав інший. Навіть не треба складати окремої заяви в роді тієї н. пр., що „я е тієї самої тумки“. Бо на кінці предсідник піддасть справу під голосування і кожний з приявних тоді заявиться, якої він думки.

Коли на дневному порядку був звіт (все одно — чий) і члени Старшини не обговорювали його в дискусії, або обговорювали й признають усе в порядку, тоді нехай один поставить внесок — прийняти звіт (письмо, зарядження і т. п.) до відома. Це записати в протоколі так: „звіт (чи реферат), прийнято без дискусії“, або „внесок прийняли одноголосно (чи 4-ма голосами) по дискусії, в якій забирали голос (назвати). Проти внеску голосували (назвати).“

11. Член Старшини Кружка, якого внески не добули більшості числа голосів на засіданні, не може уважати себе обидженим з того приводу. Треба піддатися в повні більшості й виконувати її доручення. Коли внескодавець вважає, що справа, яку він підносив, таки слушна хоч хвилино не найшла зрозуміння в Старшини, він може повторити її при іншій нагоді із ще яснішими доказами та мотивами.

12. Якби двох членів Старшини (§ 21 стат.), або голова Контрольної Комісії (§ 28 стат. уст. 4) домагалися від голови Кружка, щоби він скликав засідання Старшини, то мусять також подати ту справу, над якою хочуть розвести нараду. Тоді голова обов'язаний скликати таке засідання найdaleше до сімох днів вчисляючи в це день зголошення домагання.

13. Якби серед року убув котрийсь із членів Старшини (помер, виступив, був виключений з членів), тоді

треба покликати заступника Старшини по черзі відповідно до числа одержаних голосів, або якщо було рівне число голосів на всіх заступників, то по азбуці назвиска (§ 20 стат.).

14. Нового члена Старшини можна призначити на місце опорожненого чину, або Старшина може за згодою своїх членів переконститууватися (переіначити розділ обов'язків).

Про кожну зміну в Старшині повідомити Головну Управу і Староство.

Староство повідомити так:

2. ЗРАЗОК.

Вільне від стемплевої оплати на основі рішення
Міністерства Скарбу з дня 4. жовтня 1928 року
Л. Д. V. 7037/6.

До

Повітового Староства

В.

Підписаний Кружок Рідної Школи ім. І. Франка в
повідомляє, що з причини опорожнення місця (назвати: містоголови, секретаря, скарбника і т. д.) Івана Боднара, який (помер, перенісся і т. п.) покликаний Петро Лазарук, господар у

(Коли Старшина переконституувалася, то писати далі так):

З тієї нагоди Старшина переконституувалася за виїмком голови так:

містоголова
секретар
скарбник
господар (адмін.)
бібліотекар
член
член

Прохаємо прийняти це звідомлення до відома.

(Місцевість), дня 193..

СТАРШИНА КРУЖКА РІДНОЇ ШКОЛИ ІМ. ФРАНКА:

Голова
(підпис)

Печатка

Секретар
(підпис)

ЗАМІТКА. Порадно запрошувати на засідання Старшини також заступників, а то на це, щоби вони ознайомилися з усіма справами Клуба. Але це не є обов'язково. Якби заступники явилися на засіданні Старшини, то вони можуть вправді за дозволом голови забирати голос, але не можуть над справами голосувати.

15. З кожного засідання списати протокол. У протоколі мусить бути насамперед записане, коли засідання відбулося (день, місяць, рік, година), в якому льокалі, хто був присутній, хто проводив і, хто секретарював, а далі хід нарад, звіти (дискусія) та внески й ухвали. Особливо й подрібно треба записати касовий стан за минулий місяць (як зразок у цій книжці). Добре зазначувати при кінці, в котрій годині покинчена нарада.

При ухвалах записати, кілька голосів було за нею і, хто голосував „проти“.

16. Відписи протоколів засідань і місячні касові звістки вислати до Головної Управи (або туди, де вона зарядить) найдаліше до 10-го кожного місяця.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТАРШИНИ.

1. Скарбник Клуба Р. Ш. відповідає в першій мірі за касовість Клуба. Без його відома ніхто не може інкасувати (побирати) грошей Клуба, ані робити яких-небудь видатків на рахунок Клуба. Він орудує грошми Клуба згідно з ухвалою Старшини пристосованою до заряджень Головної Управи (Пов. Союзу Клубів чи Клуба наділеного правами Пов. Союзу), веде книгу касову і вкладок згідно з інструкціями Гол. Управи Р. Ш. (гл. „Правильник про унормування адм. відношення...“, точка 8—13).

2. Бібліотекар. Його обов'язки окреслені в окремому уступі в цій книжці п. з. „Бібліотека“.

3. Господар (чи адміністратор) береже майна товариства, дбає про його рентовність, про порядок у льокалі Клуба; йому підчинена служба дому, він старає опал, наглядає при перебудовах і відновах будинку, дбає про білення чи мальовання і т. п.

В менших Кругах, які не мають власного чи винаймленого окремого дому, всі ті завдання виконує той член Старшини, котрому це доручить голова в порозумінні з ним чи з повною Старшиною.

4. Секретар веде книжку протоколів, реєстер членів, складає потрібні індекси, виготовлює письма, куди треба й загалом відповідає за всі ті справи, яких не доручила Старшина кому іншому.

Протокол Загальних Зборів може вести той член Круга, якого покличе провідник Зборів, або якого виберуть до цього приявні.

5. Голова відповідає за всю діяльність і діловодство Круга. Він репрезентує Кругок у кожній хвилині, переховує печатку Круга.

6. Заступник голови має ті самі обов'язки, що голова, на випадок, коли він голову заступає. (гл. стор. 48, точка 7). Зрештою він має виконувати такі завдання, які вложить на нього Старшина.

Про чинности Старшини з нагоди всяких збірок на потреби Рідної Школи, гляди окремий уступ „Правильник організаційно-фінансової діяльності Кругків Р. Ш.“

ЗАВВАГА. На яку адресу мають іти всі письма до Круга, про це має вирішити повна Старшина на своєму першому засіданні. Про цю ухвалу повідомити Головну Управу і Пов. Союз Кругків, згл. Пов. Кругок. Якщо не буде в тому напрямі ніякої ухвали, або Головна Управа буде неповідомлена, то письма буде висилати завжди на адресу голови.

Слід тямити всім Кругкам Р. Ш., що урядовою мовою Кругків Р. Ш. і Повітових Союзів Кругків Р. Ш. у всіх справах і мовою всяких прилог є тільки українська. Виїмок становлять ті письма, які призначені для військової влади, Міністерства, Адміністраційного чи Найвищого Трибуналу, чи загалом до варшавських урядів.

ПЕРЕДЕРЖУВАННЯ КНИГ І ДОКУМЕНТІВ КРУЖКА Р. Ш.

Всі книги Круга Р. Ш. й документи мають бути приміщені засадничо в льокалі Круга.

Якби Кругок не мав свого льокалю, або мав, але сховки в ньому не були би певні, тоді Старшина ухва-

лить, чи всі книги й документи має переховувати голова, чи вони будуть розділені відповідно до чинностей, які мають виконувати окремі члени Старшини.

ОКРЕМИЙ ОРГАНІЗАТОР.

1. Повітові Союзи Кружків, згл. Кружки з правами Пов. Союзів можуть удержувати окремого службовика. Він має в першій мірі переводити організацію повіту, чи приділеної області діяльності Кружка, в користь Рідної Школи. Його можна теж уживати до виконування канцелярійної роботи, залежно від постанови Старшини.

2. З хвилиною прийняття службовика, треба уложити для нього правильник.

3. Службовик Кружка виступає тільки тоді, як відпоручник Кружка, коли має до цього окреме уповноваження. Старшина Кружка може дати своєму службовикові також загальну повновасть у справах Рідної Школи на дотичну область.

4. Для зареєстрування організаторів має Кружок подати Головній Управі такі дані: 1. ім'я організатора, 2. дата й місце народження, 3. попереднє звання (освіта), 4. місце замешкання (адреса), 5. короткий життєпис, 6. чи й якою організаційною, або освітньою працею займався досі й, де, 7. поручення організацій, чи відомих громадян.

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ.

1. Згідно з § 28 стат. Контрольна Комісія складається з 3-ох членів і 2 заступників.

2. Найдалше до тижня по виборі Контр. Комісія має уконституюватися, вибираючи зпоміж себе предсідника на цілий час урядування (до слідуючих Заг. Зборів).

3. Перше засідання для уконституювання скликає голова Кружка і проводить на ньому до тієї пори, доки не буде вибраний окремий предсідник Контр. Комісії. На цьому засіданні мусить бути 3-ох членів. На інших може бути двох.

4. Якби перед засіданням уступив котрийсь з вибраних до Контр. Комісії членів, то покликати того заступника, що одержав найбільше число голосів. При рівності голосів — рішає жереб (льос). Заступника покликає той, хто заряджує засідання.

5. При уконституованні той вибраний предсідником Контр. Комісії, хто одержить найменше два голоси.

6. Дальші наради Контр. Комісії скликає її предсідник.

7. Контрольна Комісія переводить контролю діловодства й господарки Кружка не тільки раз перед Заг. Зборами Кружка, але й частіше без огляду на те, чи діловодство (господарка) — на її погляд — ведені добре й точно, чи ні. Кожночасний вислід контролі треба записати у свій протокол, а також занотувати по всіх перевірених книжках, коли відбулася контроля, який стан найдено і підписати дотичну книгу. Про цей вислід треба зложити звіт на засіданні Старшини, а цей звіт разом з дискусією та ухвалами треба записувати у протокол Старшини.

Контролі з боку Контрольної Комісії не можна уважати за брак довіря до членів Старшини. Її переводиться, щоби заспокоїти прилюдну опінію. Контролю треба виконувати совісно.

8. Якби Контрольна Комісія добачила невідповідну на її думку господарку майном Кружка, або орудування грішми незгідне з постановами статуту чи дорученнями Головної Управи, зглядно господарку, яка на думку двох членів Контр. Комісії шкодить Кружкові чи Рідній Школі, — тоді вона має право зажадати від Старшини Кружка спільного засідання. Таке домагання треба зложити на руки голови Кружка згл. його заступника (гл. стор. 50, точка 12).

На такому засіданні виложить уповноважений Контр. Комісії всі заміти Комісії, умотивує їх і доручить придержуватися вимог Контр. Комісії.

9. Якби Контр. Комісія зауважила, що Старшина дальше поступає інакше, як Контр. Комісія доручила, тоді Контр. Комісія має право скликати в тій справі Загальні Збори Кружка (§ 28, уст. 4), повідомляючи про все наперед Головну Управу Р. Ш. і Пов. Союз Кружків.

10. Один член Контр. Комісії не має права переводити контролі діловодства Кругка. Один член не може й тоді переводити контролі, якби уступили інші члени й остав тільки він самий. В такому разі Заг. Збори Кругка відбудуться без переведеної контролі. Але ці Заг. Збори мають обов'язок вибрати окрему Комісію, яка провірить діловодство Кругка таки в часі Заг. Зборів і здасть з перевірки звіт. Якби перевірка діловодства була з якихсь причин неможлива таки в часі тих Заг. Зборів, то вони означуть речинець других Заг. Зборів для вислухання звіту Комісії. Назначення речинця можуть Заг. Збори передати на Старшину Кругка.

ШКІЛЬНІ СПРАВИ.

ІНСТРУКЦІЯ

про оснування нових шкіл і віднову концесії для існуючих шкіл, захоронок (передшкіл) та інших виховних утанов і заведень (згідно із шк. законом з 11. березня 1932, Дн. З. РП. з 7. травня 1932, ч. 38, поз. 389).

1. Нову школу, захоронку і т. д., може оснувати кожний громадянин і кожне статутове товариство, якщо виконають умови передбачені в § 2 закону про приватне шкільництво. В заходах приватних основників і товариств. є та ріжниця, що приватні основники мають поруч виконуваних інших вимог предложити ще т. зв. свідоцтво лояльности, а товариства свій статут затверджений владою.¹⁾

2. Всі прохання о нові концесії чи віднову старих треба адресувати до Шк. Кураторії, але переслати до Гол. Управи Р.Ш., яка по перевірці, чи залучники й саме прохання правильне, передасть його до Шк. Кураторії, згл. зажадає від висилаючих прохання доповнити недостачі.

3. Всі письма, відмови і т. п., які одержувати муть ті, що стараються о школу, чи це буде з Кураторії, чи Пов. Шк. Ради, чи адміністраційної влади, треба від-

¹⁾ Всі постанови, які відносяться до закладання нових шкіл є ті самі, що й для віднови концесії існуючих шкіл, захоронок (передшкіл) і т. д. Існуючі школи повинні би кожна окремо одержати писемне візвання, до якого речинця мають відновити концесію. Цей речинець не може бути коротший, ніж два місяці від дня доручення візвання. Школи, які не одержали такого візвання до 31. грудня 1932, мають самі відновити концесії і то не пізніше, як до 30. червня 1934 (§ 22 розп. Мін. В. і Осв. з 7. червня 1932, Дн. зак. Р. П. з 21. червня 1932, ч. 50, поз. 473).

силати негайно в точному відписі до Головної Управи Р. Ш., щоби можна було своєчасно поробити відповідні заходи, або дати пораду.

Умови для одержання нової концесії згл. для віднови давньої.

1. Виказати (згідно з § 2 шк. зак., згл. § 3 дотичного розпорядку Мін. В. і О.,²⁾ що школа мати ме (або має) відповідний льокаль, уладження й наукове приладдя. Отже — треба предложити плян будинку (може зробити й приватний інженір), інвентар лавок з описом їх роду, інвентар научних приладів, мап і т. д. Закон вимагає будинку пригідного для науки й закуплення лавок і научного приладдя ще перед уділенням концесії.

Про санітарну пригідність будинку рішає воевідська, а під оглядом шкільних потреб — шкільна влада. Тому заки вийде прохання о дозвіл на школу, треба внести прохання до приналежного Воевідства (зразок 3), а окреме прохання до Пов. Шк. Ради (зразок 4), з домаганням, щоби ця влада ствердила придатність льокалю. Подання вносити без стемпля. Воевідство може до таких оглядин виделегувати пов. староство дотичного повіту.

На кошти т. зв. санітарної комісії треба буде зложити в старостві гроші. Висота коштів буде ріжна, залежно від віддалі повітового міста.

Після рішення санітарної комісії й опінії шкільного інспекторату щодо шкільних потреб, треба поробити в будинку зміни чи доповнення вимагані обома згаданими ореченнями й зазначити це у проханні о концесію. (Добре було би зажадати від інспекторату ствердження, що вимагані зміни чи доповнення виконані).

Школи, які вже існують у часі віднови концесії не доконче мусіти муть предкладати оречення санітарної комісії про придатність льокалю призначеного на школу й про шкільні засоби. Деякі з тих шкіл можуть бути від тієї вимоги звільнені.¹⁾ Тому перед висланням прохання о віднову концесії, треба звернутися до Пов.

²⁾ Гл. в головному заголовку цього розділу, згл. попередній нотці.

Шк. Ради (інспекторату) з домаганням, щоби вислав до Кураторії опінію, від яких вимог звільнює школу (н. пр. від предложения пляну будинку, від оречення санітарної комісії і т. п.) та з проханням, щоби повідомив про ту свою опінію Кружок Р. Ш., який старається про віднову школи.

2. Виказати, що засоби на удержання школи будуть вистарчаючі. На це треба предложити річний бюджет школи з такими позиціями: а) впливи: оплати за науку (річно), річні дотації Кружка Р. Ш., допомоги громадян і т. п., б) видатки: удержання управителя й учителів та їхні платні, прелімінувнаі видатки на закупно шкільних приладів, опал, світло, збереження будинку. — Дальше треба предложити: а) деклярацію Кружка Р. Ш., що зобовязується виплачувати річну подану у „впливах“ дотацію, б) деклярації підписані власноручно батьками кожного учня (учениці), якою зобовязуються платити річну шкільну оплату із заподанням її висоти (деклярації мають бути виготовлені індивідуально, а висота всіх деклярацій має разом із виплатами Кружків Р. Ш. рівнятися по змозі висоті видатків школи), в) викази гіпотечного майна Кружка, що забезпечувало би школу, г) деклярації богатших громадян, що зобовязуються удержувати школу на випадок, коли було би неможливо предложити деклярації батьків.

3. Предложити додументи (лише!) майбутнього управителя школи (при стараннях о концесію), а саме: а) посвідку приналежности від уряду громадського згл. магістрату, б) свідоцтво т. зв. льяольности виставлене Староством, в) научні кваліфікації.

Після одержання концесії має управитель предложити особисті документи покликаних для тієї школи вчителів. Не можна покликувати вчителів без порозуміння й згоди Гол. Управи Р. Ш.

При віднові концесії існуючої школи, треба буде з правила предккладати свідоцтва льяольности й особисті документи всіх членів учительських зобрів. Одначе відносно тієї точки влада, яка домагається віднови

¹⁾ На основі § 22, т. 4 цит. розп. Мін. В. і Осв. з 7. VI. 1932.

концесії, повинна означити, чи і, які документи треба предложити.¹⁾

4. Предложити статут Кружка Р. Ш. (Не давати статуту підписаного основниками й затвердженого адміністраційною владою, бо цей статут може Кружкові придатися). У проханні адресованому до Староства подати дату й рескрипт затвердження статуту Кружка, долучити чистий статут і домагатися вміщення на ньому замітки приблизно такого змісту: „Нинішній статут затверджений Воевідством (чи може ще ц. к. Намісництвом) львівським (станиславівським, тернопільським і т. д. з дня ч є статутом Кружка Рідної Школи в, який свого часу (подати дату) Повітове Староство в прийняло до відома“.

У поданні до Староства треба згадати, що це potwierдження статуту потрібне для внесення прохання до Кураторії о концесію на школу, згл. о віднову такої концесії.

5. Предложити **статут школи** (не мішати із статутом товариства). По зразок статуту треба звернутися до Головної Управи Р. Ш. Якщоб при виповненні статуту школи заходили якісь сумніви щодо способу виповнення, то краще заслати його шкільному інспекторові при Головній Управі до виповнення.

3. ЗРАЗОК.

Вільне від стемплевої оплати (як зразок 2 на стор. 51).

До

Високого Воевідства

у

Підписаний Кружок Рідної Школи прохає Високе Воевідство назначити Комісію, яка оцінила би придатність льокалю на школу згідно з § 10 розпорядку Міністра Віроісповідань та Осві-

¹⁾ Кандидати на управителів згл. учителів, що будуть старатися свідоцтво льояльности у Старостві, повинні у проханні покликуватися на рескрипт Мін. Вн. Справ (ч. О. І. 436/16/2.).

ти, з дня 7. червня 1932 (Дн. зак. Р. П. з дня 21. червня 1932, ч. 50, поз. 473).

Підписаний Кругок потребує такого оречення для старань про концесію на школу (яку?) у Льокаль, якого придатність на школу має вирішити Комісія находится в місцевости повіту

Підписаний Кругок просить, щоби для видачі цього оречення Високе Воевідство делегувало Староство в а також, щоби згадане Староство відповідно до вимог § 10 тогож закону в ореченні виразно написало, що видає його на основі делегації Воевідства.

Для ощадження коштів на приїзд Комісії вічливо прохаємо доручити Староству, щоби воно порозумілося з тамошньою Повітовою Шкільною Радою, яка має вислати комісію для оречення про шкільне приладдя.

., дня 193..

Голова

Секретар

(підпис)

печатка

(підпис)

4. ЗРАЗОК.

Вільне від стемплевої оплати (як зразок 2 на стор. 51).

До

Повітової Шкільної Ради

у

Підписаний Кругок Рідної Школи просить Світлу Повітову Шкільну Раду видати оречення щодо шкільних потреб згідно з § 10 розпорядку Міністерства Віроісповідань та Освіти з дня 7. червня 1932 (Дн. зак. Р. П. з дня 21. червня 1932, ч. 50, поз. 473).

Це оречення потрібне Кругкові для предложення до прохання о концесію на школу у

Інвентар і шкільне приладдя заповдане в долученому списку находится в льокалі (подати докладно місцевість, вулицю і т. п. дані про льокаль).

., дня 193..

Голова

Секретар

(підпис)

печатка

(підпис)

ПІДГОТОВКА ДО ВПИСІВ У ШКОЛАХ Р. Ш.

Перед закінченням шкільного року, на всякий випадок уже найдалше у травні кожного року розвинуть Кружки Р. Ш. у Львові й усюди там, де є приватні народні, середні, фахові школи Р.Ш. чи Захоронки — якнайширшу підготовчу акцію в тому напрямі, щоби всі українські діти, які мають з тієї й сусідних місцевостей іти по вакаціях до школи, вписувалися до шкіл чи захоронок Рідної Школи, згл., щоби підготовлювалися до зорганізування домашнього навчання в місцевості. (Про це гляди окремий уступ у цій праці п. з. „Постанови про домашнє навчання“).

В тій цілі добре потворити при Кружках Р. Ш. „Комітети опіки й оборони шкільної молоді“ і втягнути до тих Комітетів найрухливіші, національно свідомі одиниці зпоміж усяких верств українського громадянства. Ті комітети розділять місцевість на поодинокі райони, а кожний Комітетовий буде маги за обовязок посписувати у приділеному йому районі всі українські діти у шкільному віці (їхніх батьків з адресами), не минаючи ані одної хати, в якій є українська дитина у шк. віці.

Якщо родичам, чи опікунам дітей представиться докладно ті користи, що їх дає приватна школа, збірні лекції (домашнє навчання), захоронка і т. д. Рідної Школи, якщо вкажеться їм на наслідки, які приводить не-українська школа з не-українським учителем, — то родичі певно будуть вдячні за такі вияснення. Бож кожний, чи це інтелігент, робітник, ремісник, чи селянин бажає добра своїй дитині. Тільки через необзнакомлення із справою робить тій дитині часом замість добра мимохітну тяжку кривду, посилаючи ту дитину до не-української школи.

ЗАМІТКА. В місцевостях, у яких є для дітей захоронки товариства „Українська Захоронка“, там треба посилати своїх дітей до тих виховних заведень, бо вони стоять під виховним доглядом Рідної Школи.

Де нема української середньої школи Тов. Рідна Школа, але є українська державна середня школа з українським учитель-

ським збором, там треба ту школу піддержати, посилаючи туди українських дітей.

Якщо не було би української школи, а заходила потреба, тоді треба заздалегідь поробити заходи за відкриттям приватної школи Р. Ш. (Гляди про це попередній уступ у цій праці).

ШКІЛЬНИЙ ПЛЕБІСЦИТ.*)

I.

Плебісцит — означає всенародне голосування в якійсь великій і важкій справі. „Шкільний плебісцит“ — цей вислів прийнявся серед нашого народу на означення вияву перед державною владою збірної волі батьків — виховувати й навчати українську молодь в українській школі з українським учителем. Цю свою волю висловлюють батьки українських дітей згідно із шкільним законом Польщі з дня 31. липня 1924 р., В. з. ч. 79, поз. 766 та виконним розпорядком мін. Вір. та Осв. до того закону з дня 7. січня 1925 В. з. ч. 3, поз. 33. при допомозі приписаних писемних заяв („деклярацій“).

Згадуваний вище шкільний закон постановляє, що в місцевості, де є польська, або утравістична (двомовна — польсько-українська) школа може наступити переміна мови навчання на українську тоді:

1. коли в місцевості є щонайменше 25% української людности,

2. коли батьки української народности, зглядно опікуни дітей внесуть „деклярації“ щонайменше за 40 дітей у шкільному віці (від 7—14 літ життя дитини, без огляду на те, чи вона ходить, або чи щойно може ходити до школи, чи ні) і в тих декляраціях будуть домагатися, щоби у школі їхньої місцевості (все одно — вже існуючої школи, чи такої, що має стати) завести українську викладну мову (мову навчання).

3. Приписані „деклярації“ можна вносити кожного року до 31. грудня.

*) Інформації у справі шкільного плебісциту зложені згідно з дотеперішніми вказівками Правної Поради при Головній Управі Р. Ш., при чому використані теж замітки з книжки Івана Герасимовича „На тривогу“.

4. Одначе на підставі розпорядку Президента Р.П. з 29. листопада 1930 р.*) (який має силу закону) можна змінити мову навчання (а тим самим вносити заяви за зміною мови навчання) тільки тоді, коли від останнього правосильного рішення шкільної влади в тій справі вже минуло 7 (сім) літ.

На поклик Рідної Школи український нарід у Польщі перевів перший раз загальний шкільний плебісцит в 1925 р. й тогож року наступили вирішення в багатьох школах. Другий шкільний плебісцит вже не такий загальний відбувся 1927 р. В багатьох місцевостях наступило вирішення у справі мови навчання в школі тихже років. В деяких громадяне знали про це вирішення, в деяких або не подано вирішення шкільної влади у відповідний спосіб до відома у громаді, або громадяне не допильнували якслід дотичного оголошення, або його зовсім нігде прилюдно не оповіщено. Не знати було, коли в котрій громаді минає сім років від останнього вирішення шкільної влади про мову навчання в дотичній місцевості. Тому в 1932 р. закликала Рідна Школа український нарід перевести поновно загальний шкільний плебісцит у всіх тих місцевостях, де були польські, або утравістичні школи (з виїмкою місцевостей, де були чисто українські школи). Згідно із законом шкільна влада має видати своє рішення перед початком нового шкільного року, отже перед 20. серпня 1933. В багатьох громадах приходить по переведенні шк. плебісциту того змісту рішення шк. влади, що від останнього вирішення тієї ж влади ще не минуло сім років. Тутже й подано, коли наступило було останнє вирішення шк. влади у справі мови навчання. Це дуже цінний документ. Місцеві громадяне мусять собі це рішення записати і то не тільки в актах чи протоколах Кружка Р. Ш., але й поодинокі громадяне, щоби все таки мати цю дату на випадок, якби вона у когось затратилася.

Проти всіх кривдячих рішень шк. влади, треба вносити спротиви. Проти рішення, що ще не минуло сім років, — не треба вносити спротиву.

Як видно з повище сказаного — доки не скасу-

*) Дн. З. Р. П. Ч. 82, поз. 644.

ваний, чи незмінений шкільний закон з 1924 р., різні громади будуть мусіти в різних роках вносити на новошкільні декларації (залежно від того, коли в них минуло сім років).

Допильнувати пори для шкільного плебіситу у громаді й відповідне переведення шк. плебіситу — це найважливіше завдання Кружка Р. Ш.

Цієї справи мусить допильнувати Повітовий Союз Кружків Р. Ш., згл. Пов. Кружок Р. Ш. на цілій області, а вже особливо в тих місцевостях, де (на диво) до тепер не було би місцевого Кружка Р. Ш. При цій інституції повинна існувати постійно добре зорганізована й урядуюча **Правна Порада**. Її можна зложити у формі секції Кружка Р. Ш. з правників і педагогів. Правну пораду може вести й одна особа, яка обізнається добре із шкільними законами.

II.

Шкільний плебісцит треба завжди переводити організовано. На це даємо кілька конечних вказівок.

У громаді, в якій треба перевести шк. плебісцит, зложити вже найдалше в жовтні Плебісцитовий Комітет.

Цей Комітет має зладити собі список тих батьків, які мають діти, що на слідуєчий шкільний рік будуть ще (чи — вже) у шкільному віці.

Тих батьків треба спросити на спільну нараду й вияснити їм докладно їхні батьківські права дотно викладної мови в прилюдній нар. школі (згідно із шк. законом) та роздати вже приготовані друки на шкільні декларації.

Таких друків не купувати нігде інде, ані не брати від нікого іншого, як тільки в Книгарні Рідної Школи, або від Головної Управи Р. Ш., або від Повітового Союзу Кружків Р.Ш., згл. Пов. Кружка Р. Ш. (Це тому так треба берегтися, бо вже були фалшиво зложені шк. декларації, які шк. влада або уневажнює, або на підставі тих декларацій дає польську чи утравістичну школу).

Плебісцитовий Комітет має допильнувати, щоби декларації були добре виповнені (н. пр. не можна

викреслювати на ній уміщених слів „рускей“, „русінськей“, „повшехней“ та „руска“, „русінська“, бо ті слова є у приписовій декларації, а вичеркнення могли би при злій волі рішаючих чинників спричинити уневажнення декларації, (отже голосу батька дитини).

Один батько (опікун) може вносити декларації за всі свої діти у шк. віці (можна на одній декларації).

Шкільної декларації не підписувати дома (в читальні, кооперативі), тільки у прияві вїйта, бо він має на ній потвердити, що батько дійсно підписав декларацію власноручно. Якби хто не вмів підписатися, то нехай візьме із собою такого, що його підпише. В такому випадку батько зробить тільки хрестик, а той, що підписував, підпише ще й себе, як той, хто підписував батька.

Вїйт обовязаний безплатно ствердити власноручність підпису (на підставі розп. Мін. Вн. Спр. з 19. II. 1925, ч. 1254). Він не має права нічого батька допитуватися у справі дитини, бо на це є шкільний інспектор. Якби вїйт не хотів потвердити підписів, чи домагався оплати, треба зараз зробити зажалення до староства, а якби це не помогло, то Воевідства, а навіть до Міністра Вн. Справ і то телеграфічно.

Міністеріяльний розпорядок про потверджування підписів на шкільних деклараціях:

Dnia 19. lutego 1925 L. Sz. 1254. Minister Spraw Wewnętrznych wystosował do Województw we Lwowie, Stanisławowie, Tarnopolu, Łucku, Brześciu, Nowogródku, Białymstoku i p. Delegata Rządu w Wilnie pismo następującej treści:

„Doszło do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, że urzędy gminne powołane w myśl postanowień § 8 rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 7. I. 1925 (Dz. U. R. P. N. 3. poz. 33), do stwierdzenia własnoręczności podpisów na deklaracjach, zawierających żądanie zmiany języka nauczania w publicznych szkołach powszechnych, nakładają opłaty w wysokości od 1 do 2 zł. od każdego stwierdzonego podpisu, a w ilu wypadkach wręcz odmawiają wspomnianego stwierdzenia własnoręczności podpisów.

W związku z powyższem Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zaznacza, że związki komunalne mogą na zasadzie art. ustawy z 11. VIII. 1923 o tymcz. ureg. fin. kom. (Dz. U. R. P. N. 94 poz. 747) pobierać opłaty za poświadczenia urzędowe, winne to jednak uczynić

на podstawie formalnych uchwał, które jak to wynika z p. 3. cyt. art. podlegają kontroli władz nadzorczych.

O ile chodzi o wspomniane opłaty za stwierdzenie własnoręczności podpisu, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych uważa, że wobec konstytucyjnie zagwarantowanej bezpłatności nauczania oraz wobec tego, że opłaty te dotykają w znacznej mierze ubogą ludność, **pobieranie ich należałoby zaniechać.**

O ile zaś chodzi o stwierdzenie, własnoręczności podpisów, to czynność należy uważać za obowiązek prawny, któremu urzędy gminne bezwzględnie winny czynić zadość.

Pan Wojewoda zechce przeto zarządzić dochodzenia w celu stwierdzenia, w których gminach położonych w obrębie powierzonego Panu Województwa pobierane są opłaty za stwierdzenie własnoręczności podpisu na deklaracjach i w jakiej wysokości, ewentualnie uchwały w sprawie pobierania powyższych opłat znieść, wydać odpowiednie pouczenie w myśl niniejszego reskryptu i donieść Ministerstwu Spraw Wewnętrznych w szczegółowym sprawozdaniu o wydanych zarządzeniach".

(„Gazeta Administracji i Policji Państwowej” N. 8. z dnia 21. lutego 1925.).”

5. ЗРАЗОК (ТЕЛЕГРАМИ).

Начальник громади (якого повіту?), (як називається начальник?) не хоче потвердити підписів на шкільних деклараціях. Прохаємо про відподівне зарядження. (Підпис, місцевість і почта).

Якби з якихсь причин підписи на деклараціях таки не були війтом стверджені, то треба йти до староства, суду, або нотаря. Декларацій з підписами непотвердженими — не вносити!

Щоби мати перегляд цілої плебісцитової акції в громаді, треба шкільні декларації вносити збірно. Добре долучити до них список, у якому буде написано, котрий батько (опікун), кілька дітей та імена дітей. На кінці списку підсумувати й написати: стільки батьків за стільки дітей. Відпис того списку оставити собі! Враз із деклараціями й списком дати письмо того змісту:

6. ЗРАЗОК.

До Пана Повітового Шкільного Інспектора

В

Підписаний мешканець громади повіту і товариші, всі батьки чи правні заступники дітей української

народности в шкільному віці вносять на підставі шк. зак. з 31. VII. 1924. р. (подати число) шкільних декларацій за (подати число) дітей у шкільному віці з домаганням української викладової мови в школі громади

Про рішення справи просять згідно з постановою § 12. виконного розпорядку повідомити інтересованих батьків до рук підписаного.

. (місцевість), дня 19...

Імя і прізвище підписуючого і точна адреса.

Добре буде, коли підпише той, на чії руки хотять громадянин мати відповідь шк. влади.

7. ЗРАЗОК.

Виказ переданих декларацій.

1. Петро Пасічник за сина Івана,
2. Василь Дужий за дочку Марію і сина Петра,
3. Марія Симчук за синів Николу і Василя,
4. Гван Кравчук за сироту Степана Мельничука, і т. д.

Разом 80 декларацій за 126 дітей.

Кількість вище вичислених декларацій, зложення їх до коверти і надання на пошту стверджують свідки:

Гриць Данилюк і Василь Побігущий, оба господарі в

Власноручні підписи названих тут свідків:

.

.

. (місцевість), дня 1932 р.

Висилаючий:

(Імя і прізвище та адреса першого названого на повищому виказі шкільних декларацій, як висилаючого).

Час висилки треба так обчислити, щоби без огляду на якінебудь перешкоди безумовно всі шкільні декларації були в інспектораті найdaleше до 31. грудня дотичного року.

Одначе з внесенням шк. декларацій не треба отягатися аж на кінець грудня, бо — як видно — при цьому можуть наступити всякі мимовільні припізнення.

З повищого супровідного письма зробити повний відпис і старанно переховати.

Про всі надужиття повідомляти українську пресу і Правну Оборону при Головній Управі Рідної Школи у Львові, вул. Словацького 14/III.

Враз із письмом треба додати також „рубрум“ (посвідку на доручення), якщо декларації вносить хтось особисто.

Таке рубрум має бути зладжене так (на пів-аркуші паперу):

8. ЗРАЗОК.

До Пана Повітового Шкільного Інспектора

В

Еатьки і їх заступники українських дітей у громаді
. повіту складають через Н. Н. (подати
число шкільних декларацій) за (подати число) дітей
у шкільному віці з домаганням української мови навчання
в школі.

. (місцевість), дня 19...

Такий напис треба остемплювати стемплом за 20 сот. і при передачі шк. декларацій вимагати від шк. інспектора, або його урядника в подавчій протоколі, potwierдження на тім написі, коли саме доручено ті декларації. Якщо інспектор не хотів би того зробити, то внести проти нього зажалення до приналежної Шкільної Кураторії і до Міністерства Освіти, а шкільні декларації переслати до пов. шкільного інспектора порученим листом і рецєпіс дбайливо переховати.

Якби той, що відбирає декларації не хотів потвердити, скільки штук декларацій було, тільки хотів їх зважити, то не віддати декларацій, тільки забрати назад і вислати їх поштою в коверті, але поручено й рецєпіс задержати.

Так само поштою треба доручити декларації, колиби їх в інспектораті загалом не хотіли з рук приймати.

В обох випадках внести жалобу до Кураторії і до Міністра Вір. та Освіти.

В деяких інспекторатах є така постанова, що листарі не приносять пошти, тільки приходить возний кожного дня на пошту і забирає те, що є до інспекторату.

Бували випадки, що возьний чи з власної спонуки, чи хтось його так нарадив, не хотів забрати з почти тих посилок до інспекторату, про які догадувався, що це шкільні деклярації. Він ждав, щоби минуло 31. грудня, а тоді вже деклярації будуть неважні. Щоби того оминути, ще лучше буде надавати лист з декляраціями не тільки поручено, але й „експрес“. Такі листи мусить сама почта доставити на місце призначення.

Після скінчення шкільного плебісциту в громаді, Плебісцитовий Комітет зладить звіт, у якому подасть:

9. ЗРАЗОК.

Повіт

Звіт з переведеного шкільного плебісциту за українською школою.

(Якщо відповіді не дасться змістити в дотичному місці —
долучити картку.)

1. Місцевість громада
Почта
2. Кілько є державних шкіл у громаді, кількоклясові ті школи
і яка мова навчання обов'язує в кожній з них
3. За котру школу внесено шкільні деклярації
4. Кілько є в громаді всіх дітей в шкільному віці
з того: а) народности української
 б) „ польської
 в) „ жидівської
 г) „ іншої
5. Кілько дітей кожної народности зокрема ходить до школи
.
6. Кілько внесено шк. деклярацій за кілько дітей
7. Хто потверджував підписи на шк. декляраціях (війт, бурмістр,
солтис, суд, нотар, чи старовство)
8. Кому доручено, коли і яким способом (особисто за потвер-
дженням напису = рубрум, почтою чи як)
9. Чи були які перепони,*) які саме, чи ті перепони усунено та як:
.
10. Замітки:

*) Подавати тільки провірені дійсні факти з наведенням
дати, місця, осіб і свідків.

III.

З днем 31. грудня властивий шкільний плебісцит покінчений. Хто мав заявитися за українською школою, той уже підписав свою декларацію. Тому по впливі цього речинця не треба вже ніякому українському батькові, матері чи опікунові **нічогоісінько** підписувати, що відносилось би до шк. плебісциту. Щоби не знати хто намовляв підписатися на чистому папері, чи підписатися на те, щоби зі школи не викидати польської мови, чи щоби показати свій підпис, чи щось подібного, то відповідати одно: я вже раз підписав приписану декларацію, а в ній є всьо, чого я хочу. В ніякі особливі розмови не заходити й не дати себе нічим застрашити. Були н. пр. випадки, що хтось-там страшив, що підписування шкільної декларації за українською мовою, це нібито протидержавна робота. Не вірте. Шкільний плебісцит переводиться саме на основі польського закону; тому хіба той допускається протидержавного вчинку, хто є проти виконування закону. Тому під ніякою умовою не відтягайте раз внесеної декларації.

Були випадки, що казали підписатися нібито на те, щоби дитина діставала в школі безплатно каву, або щоби дитина діставала допомогу, або, що випишуть дитину із школи; заохочують тим, що нібито ніхто не буде знати і т. п. Не лакомтеся особливо в час шкільного плебісциту на нічо, бо гірко пожалуєте своєї нерозваги. Не вірте комубудь на слово, що то треба підписати папір, бо прийде якийсь спадок з Америки, або, що прийде причинок з Каси Хорих, або інвалідська рента, чи щось подібного. Хто вміє читати, нехай прочитає, що дають підписати, і як то щось у справі школи, то відповідь одна: я вже своє підписав (-ла).

Також треба поучити дітей, щоби вони нігде, навіть у школі в той час не підписували ніяких паперів, а вже особливо, щоби не підписували батьків, хочби їм хто і грозив чим. Зрештою — дитина ходить до школи, то зможе перечитати собі, що їй кажуть підписати.

Якби вже хтось таки дав себе обманути й поклав свій підпис, а згодом довідався, що він підписав другий раз шкільну декларацію, він повинен негайно внести протест проти видурювання підпису й відкликати свій підпис. Таке письмо внести до приналежної Повітової Шкільної Ради порученим листом і то за зворотним рецепісом.

10. ЗРАЗОК.

Протест проти видурення підпису.

а) Для громад, у яких був шк. плебісцит.

До

Повітової Шкільної Ради

В

Я підписаний . . . (ім'я і назвисько) . . . , замешкалий у повіту батько української (-их) дитини (дітей) у шкільному віці вніс зовсім свідомо й без нічної о впливу разом з іншими батьками нашої громади приписану законом шкільну декларацію з домаганням української мови навчання в тутешній школі і далше за тим обстоюю непохитно.

Після того п. (назвати!) вимантив у мене підступним способом підпис на шкільній декларації за польською мовою навчання в той спосіб:

(Тут описати докладно і ясно, як це було).

Щойно пізніше я довідався, що це була шкільна декларація за польською мовою навчання.

Отсим заявляю, що уневажнюю мій підпис на декларації за польською мовою навчання та — якщо ця декларація знаходиться у шкільній владі — прохаю уважати її за неіснуючу.

. , дня 193..

Підпис батька (чи опікуна).

11. ЗРАЗОК.

б) Для громад, де не переводили шк. плебісциту.

До Світлої Повітової Шкільної Ради

В

В тутешній громаді повіту є клясова школа з українською мовою навчання в тутешній школі, бо батьки дітей в шкільному віці не бажають інакшої мови навчання — тільки української.

Не дивлячись на те п. старався під ріжними прилогами видурити у батьків підписи на деклараціях за польською мовою навчання в тутешній школі, а саме: (Тут описати докладно як то було).

Отсим заявляємо, що уневажнюємо наші підписи на шкільних деклараціях за польською мовою навчання та їх відкликуємо і навпаки жадаємо, щоби в нашій школі викладовою мовою і надалше лишилася українська мова.

. (місцевість), дня 193..

Підписи батьків чи їх заступників.

По упливі 31. грудня, коли вже шкільні декларації прийдуть до Шкільного Інспекторату, тоді повітовий шкільний інспектор має на підставі § 8 виконного розпорядку Міністра Вір. та Освіти з дня 7. січня 1925 провірити, чи існують умови, під якими декларації батьків важні. Між іншим його перевірка може йти в такому напрямі, чи: а) є в даній громаді 25% українського населення, б) чи підписаний на декларації батько (опікун) живе враз із дітьми, за які підписав декларацію, в межах даної шкільної округи (цю обставину може перевірювати при помочі староства — в такому випадку провірює найчастіше поліція, — громадського (гмінного) уряду), в) чи діти підписаного на декларації дійсно живуть і чи дійсно від слідуячого шкільного року будуть мати вже сім і не більше, як 14 років, г) чи той, хто підписав як опікун дитини, має до того законне право. Очевидно, що якби хтось при тому хотів переконати, що декларації непотрібно, або вона шкідлива, чи дораджував підписати іншу, то триматися того, що вже було вище сказане (на стор. 71, III.).

Були випадки, що Кураторія відмовляла введення української мови в школі тому, що нібито в громаді

нема 25% українського населення на підставі перепису з 1921 р. Таке вирішення шк. влади незаконне, бо останній перепис був у грудні 1931 р. Отже, доки не буде нового перепису, до тієї пори шк. влада мусить триматися того, що виказує перепис населення з 1931 р., хочби до тієї пори той перепис навіть не був прилюдно проголошений.

В таких випадках треба вносити до 14 днів від дня оголошення рішення шк. влади у громадському уряді рекурс (у польській мові!).

12. ЗРАЗОК.

Рекурс проти рішення шк. влади

про мову навчання у школі з покликом на перепис з 1921 р.

Do Pana Ministra
Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
w Warszawie.
przez

Kuratorjum Okręgu Szkolnego

w(e)

Do L. z 193... r.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego w(e) rozporządzeniem z dnia 193... Nr nie uwzględniło żądań mieszkańców gminy, pow. w sprawie zmiany państwowego języka nauczania w tamtejszej klasowej szkole publicznej na język ukraiński, ponieważ na podstawie wyników ostatniego powszechnego spisu ludności z dnia 30. IX. 1921., ogłoszonego w Skorowidzu miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej, Tom XIII. str. 26 i 27 w gminie niema 25% ludności narodowości ukraińskiej. Wobec tego zgodnie z art. 3. ustawy z dnia 31. lipca 1924 (Dz. U. R. P. Nr. 79. poz. 766) i § 5 rozporządzenia wykonawczego do tej ustawy z dnia 7. stycznia 1925 (Dz. U. R. P. Nr. 3. poz. 33) językiem nauczania w publicznej szkole powszechnej w pozostaje nadal państwowy język nauczania.

Przeciw orzeczeniu powyższemu mieszkańcy gminy jak rodzice dzieci w wieku szkolnym względnie ich opiekunowie wnoszą w orzeczeniu zakreślonym terminie

rekurs:

Kuratorjum Okręgu Szkolnego w(e) celem usprawiedliwienia swego orzeczenia, którem gwałci zupełnie słuszne w usta-

wowy sposób wniesione żądania interesowanych rodziców dzieci w wieku szkolnym co do zmiany państwowego języka nauczania w klasowej szkole powszechnej w na język ukraiński, powołuje się na wyniki **ostatniego** powszechnego spisu ludności z dnia 30. września 1921 roku.

Pominąwszy notorycznie wiadomy fakt, iż podczas spisu w 1921 r. ludność ukraińska masowo wstrzymała się od udziału, skutkiem czego wszelkie daty statystyczne, oparte na tymże spisie, nie są zgodne z rzeczywistym stanem rzeczy, — musimy zaznaczyć, że zacytowany spis ludności z 1921 r. nie jest ostatni, natomiast ostatnim jest spis z 1931 r. Fakt, iż „Skorowidz” spisu ludności z 1931 r. dotychczas nie został jeszcze ogłoszony, nie zmienia istoty rzeczy. Dlatego orzeczenie Kuratorjum Okręgu Szkolnego w(e) nie tylko nie jest zgodne z art. 3. ustawy z dnia 31. lipca 1924 r., który — oczywiście — ma na celu obiektywne stwierdzenie faktycznego stanu sprawy, ale także pod względem formalnym jest sprzeczny z § 5 rozporządzenia wykonawczego z 7. stycznia 1925 r., ponieważ wynik spisu ludności w gminie ogłoszony w „Skorowidzu miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej”, Tom XIII. str. 26 i 27 **nie jest** wynikiem **ostatniego** powszechnego spisu ludności, jak tego wyrażnie wymaga § 5 zacytowanego rozporządzenia.

Wskutek tego wyżej zacytowane orzeczenie Kuratorjum już ze względów formalnych sprzeczne jest z § 5 rozporządzenia wykonawczego i dlatego niema uzasadnienia ustawowego.

Oprócz tego ze względów rzeczowych orzeczenie to nie liczy się z faktycznym stanem sprawy. Już sam fakt, że rodzice wniesli deklaracje szkolne, za ustawowo przepisaną ilość dzieci we wieku szkolnym narodowości ukraińskiej (..... deklaracji za dzieci) jest dowodem, że w większość mieszkańców jest narodowości ukraińskiej.

Ze względu na wyżej podane przyczyny orzeczenie Kuratorjum Okręgu Szkolnego w(e) niema żadnej ustawowo uzasadnionej podstawy i wobec tego podpisani zainteresowani rodzice ukraińskich dzieci w wieku szkolnym, mieszkańcy gminy upraszają:

Pan Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego raczy zmienić zaczęzione orzeczenie Kuratorjum i polecić zmianę języka państwowego nauczania w klasowej szkole powszechnej w na język ukraiński.

O decyzji upraszamy zawiadomić pierwszego podpisanego.
....., dnia 193...

Слідують підписи.

IV.

По тих усіх чинностях та остоорогах — українські батьки, згл. шкільна організація — Кружок Р. Ш. та Плебісцитовий Комітет, мусять виявити дальше живу чуйність. Бо не зважаючи на не знати яке високе число декларацій за українською мовою навчання в даній школі, якби вплинуло лише 20 декларацій за польською мовою навчання в тій школі, то школа буде утраквістична (двомовна — польсько-українська). Так постановляє ст. 3. закону з 31. липня 1924 р. і § 10 та 13 виконного розпорядку Мін. Вір. та Осв. з 5. січня 1925 р. Декларації за польською мовою час вносити до 30. квітня. Очевидно, що якби не вдалося зібрати 20 декларацій за польською мовою навчання, то згідно із законом школа має остати (або бути) чисто українська. Тому увага!

Про це, щоби не підписувати ніяких шкільних документів по 31. грудня — вже була мова. Та не досить того. Українці даної громади мусять за всяку ціну дізнатися, хто підписував декларації за польською мовою навчання, бо від того залежить, чи ті декларації важні. Якби н. пр. підписали Поляки, але такі, що не мешкають у тій громаді, або не мають дітей, або мають діти, але такі, що від слідуячого шкільного року ще не будуть чи вже не будуть у шкільному віці, тоді треба це негайно донести приналежному шкільному інспекторові за посвідкою, або порученим листом. Про такі справи треба тому донести, бо шкільний інспектор не обов'язаний законом з власного почину просліджувати правильність декларацій за польською мовою навчання. Є — то й добре!

Іноді може трапитися, що в громаді нема 20 дітей польської народности, а все таки хтось внесе до шкільної влади декларації з домаганням польської школи. Шкільна Кураторія, яка по постановах закону не обов'язана провірювати правдивости підписів на польських деклараціях, звичайно вирішує, що школа має бути польська (коли не було українських декларацій), або утраквістична, (коли також Українці внесли свої декларації за українською мовою). В таких випадках треба внести в означеному речинці (до 14 днів від дня дору-

чення Шк. Кураторії) до Міністерства Вір. та Освіти у Варшаві відклик. Найкращим доказом у такому випадку буде це, коли рекурс підпишуть усі українські батьки, які мають діти в шкільному віці. Тоді вони можуть у рекурсі написати, що **поза ними — вже нема батьків, які мали би аж 20 дітей у шкільному віці**, або таки подали би в тому рекурсі, **скільки батьків і дітей у шк. віці остається поза ними.**

Ось зразок такого рекурсу:

13. ЗРАЗОК а).

Do

Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
w Warszawie

przez

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Lwowskiego

w(e)

Do Nr. z dnia Kuratorjum Okręgu Szkolnego orzeczeniem z dnia Nr. opierając się na rzekomo wniesionych przez rodziców względnie opiekunów deklaracjach z żądaniem państwowego języka nauczania dla ponad 20 dzieci w wieku szkolnym orzekło, że zgodnie z art. 3. ustawy z 31. lipca 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 79. poz. 766) i §§ 12 i 13 ustęp 3 rozporządzenia Pana Ministra W. R. i O. P. z 7. stycznia 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 3. poz. 33) poczynszy od roku szkolnego językiem nauczania w szkole w, powiatu będzie obowiązywał wykład dwujęzyczny, to znaczy — nauka odbywać się będzie w języku państwowym i ukraińskim (ruskim, rusińskim) według rozkładu godzin przeprowadzonego rozporządzeniem Pana Ministra W. R. i O. P. z 29. lipca 1925. L. I. 12. 335/25 (Dz. Urz. Ministerstwa W. R. i O. P. Nr. 13, poz. 125).

Przeciwko orzeczeniu powyższemu podpisani mieszkańcy gminy, powiatu rodzice i opiekunowie dzieci w wieku szkolnym narodowości ukraińskiej wnoszą w terminie ustawą zakreślonym następujący

Rekurs:

Kuratorjum O. S. w orzeczeniu swoim podaje, że w przypisanym terminie rodzice (opiekunowie) wnieśli ważne deklaracje z żądaniem państwowego języka nauczania za ponad 20 dzieci w wieku szkolnym, nie podając ani ilości wniesionych deklaracji, ani dzieci, za które rzekomo wniesiono deklaracje.

Jednakowoż w gminie tylko dzieci w wieku szkolnym (abo: niema dzieci w wieku szkolnym, które....) można zaliczyć do narodowości polskiej. Reszta wszystkie (albo: wszystkie) dzieci są narodowości ukraińskiej i ich rodzice i opiekunowie jednomyślnie żądają tylko ukraińskiego języka nauczania w szkole i nigdy nie podpisywali i nie wnosili deklaracyj z żądaniem państwowego języka nauczania w szkole. O ile w imieniu rodziców (opiekunów) ukraińskich dzieci wniesiono deklaracje za państwowem językiem nauczania, to zrobiono to bez ich wiedzy i przeciwko ich woli; a za tem deklaracje te są fałszywe, i wobec tego nieważne.

Wogóle niewiadomo, kto, kiedy i za jakie dzieci wnosił deklaracje z żądaniem państwowego języka nauczania w szkole w Tak zwana „tajemnica urzędowa” nie daje nam możliwości wykrycia fałszerzy i pociągnięcia winnych do odpowiedzialności.

Niniejszy rekurs podpisują wszyscy rodzice (opiekunowie) dzieci w wieku szkolnym narodowości ukraińskiej i poza niemi niema w (abo: jest tylko) rodziców (opiekunów), którzy by żądali państwowego języka nauczania w szkole dla co najmniej 20 dzieci w wieku szkolnym.

O ile Ministerstwo W. R. i O. P. pomimo umieszczonych na niniejszym rekursie podpisów rodziców (opiekunów) wszystkich dzieci w wieku szkolnym narodowości ukraińskiej miało by pod tym względem jakieś wątpliwości, w takim razie raczy zarządzić przeprowadzenie ścisłego dochodzenia na miejscu i stwierdzić, czy faktycznie, kto i za które dzieci podpisywał deklaracje za państwowym językiem nauczania — zawiadamiając także podpisanych na niniejszym rekursie (na ręce pierwszego podpisanego), gdzie i kiedy odbędzie się to dochodzenie.

Wobec powyższych motywów powoływanie się Kuratorjum O. S. na przepisy art. 3. ust. z 31. lipca 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 79. poz. 766) i § 12 i 13 ustęp 3 rozporządzenia Pana Ministra W. R. i O. P. z 7. stycznia 1925 (Dz. U. R. P. Nr. 3 poz. 33) niema w tym wypadku zastosowania i sprzeciwia się wspomnianym postanowieniom.

Dlatego podpisani rodzice względnie opiekunowie dzieci w wieku szkolnym narodowości ukraińskiej upraszają o uchylenie zacepionego orzeczenia Kuratorjum w(e) z dnia Nr i o pozostawienie w szkole w i nadal ukraińskiego (ruskiego, rusińskiego) języka nauczania.

....., dnia

Слідують підписи.

(Якщо ті родичі згл. їхні заступники, що вносять рекурс, не мали змоги розвідатися поіменно, хто саме і за які діти в шкільному віці вносив декларації за польською викладовою мовою в школі, але напевно знають, що діялися надужиття і фалшування, то в такому випадку зажадають від міністерства переведення слідства. Таке домагання можна в загальному мотивувати так:

13. ЗРАЗОК 6).

Рекурс проти відмови української викладової мови

у випадку, коли Шк. Кураторія покликується, що опріч декларацій за українською мовою вплинули декларації також за польською мовою навчання.

Do

Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
w Warszawie

przez

Kuratorjum Okręgu Szkolnego

w

Do L. z 19....

Kuratorjum Okręgu Szkolnego swem orzeczeniem z dnia 19.... Nr. nie uwzględniło żądań mieszkańców gminy w sprawie zmiany wykładu dwujęzycznego w klasowej szkole publicznej w na wykład ukraiński, motywując, że według przepisów art. 3. ust. z dn. 31. lipca 1924 i § 13. rozporządzenia Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 7. stycznia 1925 wykład dwujęzyczny mógłby być zmieniony na wykład ukraiński, gdyby poza dziećmi, dla których zażądano ważne ukraińskiego języka nauczania, zabrakło 20 dzieci w wieku szkolnym.

Deklaracje za ukraińskim językiem nauczania obejmują dzieci, za państwowym językiem nauczania obejmują dzieci, zaś dzieci w wieku szkolnym jest

Przeciwko orzeczeniu powyższemu podpisani mieszkańcy gminy, pow., rodzice i opiekunowie dzieci w wieku szkolnym narodowości ukraińskiej, wnoszą w orzeczeniem zakreślonym terminie następującej osnowy

Rekurs:

Kuratorjum Okręgu Szkolnego w(e) w swoim orzeczeniu podaje, że deklaracje za językiem państwowym nauczania obejmują dzieci. Deklaracje te nie są ważne, albowiem:

1) Deklaracje za państwowym językiem nauczania podpisane przez N N, N N. i N N. obejmują 3 dzieci z „Kolonji” oddalonej 5 km. od tutejszej szkoły i nie należącej do okręgu tutejszej szkoły.

2) NN. jako matka nie uprawniona do podpisu deklaracji za państwowym językiem nauczania za swoje 2 dzieci, albowiem prawnym zastępcą tych dzieci jest ich ojciec NN, który podpisał za te dzieci deklaracje za ukraińskim językiem nauczania.

3) NN, NN, NN. i NN. podpisali deklaracje za 5 dzieci, które już dawno wyszły z wieku szkolnego, a jeden nawet służy już przy wojsku.

4) NN, NN. i NN. podpisali deklaracje za 5 dzieci w wieku przedszkolnym, z których najstarsze dziecko liczy 4 lata, a najmłodsze zaledwie 3 miesiące.

5) Wniesione przez NN, NN. i NN. deklaracje za 4 dzieci, które zmarły.

6) Wniesione na imię NN. i NN. deklaracje za 2 dzieci nieważne, gdyż ci mieszkańcy przed 2 laty wyjechali z dziećmi z gminy.

7) Wniesione przez NN. i NN. deklaracje obejmują 3 dzieci z obszaru dworskiego (folwarku) w, nienależącego do tutejszego okręgu szkolnego, tylko do okręgu szkolnego w

8) NN. podpisał deklarację za 1 dziecko, które wprawdzie jest jeszcze w wieku szkolnym, jednakowoż nie należy do tutejszej szkoły, bo chodzi do gimnazjum w

9) NN. podpisał deklarację za 1 dziecko, chociaż niema do tego prawa, bo sam niema dzieci i nie jest opiekunem tego dziecka.

10) Wreszcie podpisane NN. i NN. deklaracje za 2 dzieci są fiktywne, gdyż ani takich mieszkańców ani takich dzieci niema w tutejszej gminie.

Wobec tego pozostają więc ważne deklaracje za państwowym językiem nauczania tylko za dzieci w wieku szkolnym.

(Якщо ті родичі згл. їхні заступники, що вносять рекурс, не мали змоги розвідатися поіменно, хто саме і за які діти в шкільному віці вносив декларації за польською викладавою мовою в школі, але напевно знають, що діялися надужиття і фальшування, то в такому випадку зажадають від міністерства переведення слідства. Таке домагання можна в загальному мотивувати так :

„Przy wnoszeniu deklaracji za państwowym językiem nauczania działa się nadużycia i fałszerstwa. Podpisy na deklaracjach za ukraińskim językiem nauczania i ich wierność stwierdziła urzędowe Zwierzchność gminna. Tymczasem niewiadomo kto, kiedy i za jakie dzieci wnosił deklaracje z żądaniem państwowego języka nauczania w tutejszej szkole. T. zw. „tajemnica urzędowa” nie daje nam możliwości wykrycia fałszerstw i nadużyć i pociągnięcia winnych do odpowiedzialności.

Dlatego Ministerstwo W. R. i O. P. raczy przeprowadzić ściśle dochodzenie na miejscu i stwierdzić, kto i za które dzieci podpisywał faktycznie deklaracje za państwowym językiem nauczania, — zawiadamiając także interesowanych podpisanych na niniejszym rekursie, gdzie i kiedy odbędzie się to dochodzenie”).

Wobec powyższego powoływanie się Kuratorjum na przepisy art. 3. ustawy z dnia 31. lipca 1924 i § 13 rozporządzenia Ministerstwa W. R. i O. P. niema zastosowania i sprzeciwia się wyżej wspomnianym postanowieniom. Dlatego podpisani rodzice względnie ich prawni zastępcy dzieci w wieku szkolnym narodowości ukraińskiej upraszają o uchylenie zaczepionego orzeczenia i o uwzględnienie żądań mieszkańców gminy, powiatu w sprawie zmiany wykładu dwujęzycznego w klasowej szkole powszechnej w na wykład ukraiński (rusiński).

O decyzji upraszamy zawiadomić pierwszego podpisanego.
....., dnia

Слідують підписи.

V.

Тепер слідує дуже важна частина шкільного плебіситу; так важна, що при найменшому занедбанні з боку тих, які обов'язані тієї справи пильнувати, всі хочби як великі зусилля можуть піти на марне!

Виконний розпорядок до шк. закону (із 7. січня 1925) постановляє, що повітовий шкільний інспектор має найдалше до 31. травня предложити шкільному кураторові умотивовані внески у справі мови навчання у тих школах, щодо яких переводили шк. плебісцит. Протягом одного місяця (отже — червня!) має шк. куратор вирішити про мову навчання в даній школі й подати умотивоване рішення до відомо інтересованих осіб. Це рішення куратора має бути вивішене прилюдно в громадському (гмінному) уряді. Оскільки такого

уряду нема, то в іншому видному місці в межах даної шкільної округи, але не на шкільному будинку. Крім цього таке рішення мають дістати: один з тих, що підписали декларації за українською мовою навчання, та один з тих, що підписали за польською.

Від рішення куратора прислугує право внести рекурс до Міністра Віроісповідань та Освіти в речинці до 14 днів від дня вивішення рішення куратора на прилюдному місці (§ 12). Хочби рішення було незаконне, а речинець прогавити, то пропало!

Тому треба дуже пильнувати, навіть від лютого почавши, чи не появиться на громадському (гмінному) уряді дотичне рішення. Треба мати також своїх довірених, які оглянули би всі важніші прилюдні місця в громаді, чи десь там не завішено це рішення. На одного це може було би й за тяжко допильнувати. Тому треба, щоби кількох умовилося й добре пильнували.

Рекурс вносити в польській мові (так каже припис).

Рекурс може вносити хтонебудь з тих, що вносили шкільні декларації. Навіть такий батько дитини у шкільному віці може вносити рекурс, який не вносив декларації (н. пр. був тяжко хорий, не був у громаді і т. п.). Рекурс може підписувати одна особа, але краще, щоби підписали всі батьки українських дітей.

Бувають випадки, що Шкільна Кураторія змінює в якійсь школі українську мову навчання, бо між внесеними деклараціями за українською мовою навчання остало ще 20 (чи більше) дітей, за які не було декларацій.

Таке рішення не має ніякої законної основи. До зміни мови навчання в школі треба вияву волі батьків чи опікунів. А згідно із шк. законом цю волю можна висловити тільки при допомозі приписаних декларацій.

На тій самій засаді станув Найвищий Адміністративний Трибунал, вирішуючи на жалобу гром. Василя Коваля і тов. з Чернилова (Яворівського повіту) справу зміни української мови на утравістичний виклад, де рішення Шк. Кураторії затвердило було Міністерство. Дотичне рішення Н. А. Трибуналу має дату L. Rej. 3855/29 з 9. грудня 1932.

Якщо б десь притрапилося, що не зважаючи на це рішення (яке має силу закону) все таки шкільна влада в подібному випадку змінила українську мову навчання, в такому випадку треба внести конечно рекурс проти незаконної зміни (гл. дальше зразок 14) й одночасно жалобу на шкільного Куратора до Ради Міністрів у Варшаві (гл. зразок 15) за переступство постанови Н. А. Трибуналу.

14. ЗРАЗОК.

Рекурс проти відмови української викладової мови

у випадку, коли Шк. Кураторія покликується, що поза внесеними деклараціями за українською мовою навчання остало поверх 20 дітей.

Do

Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
w Warszawie

przez

Kuratorjum Okręgu Szkolnego

w

Do L. z 19....

Przeciw orzeczeniu Kuratorjum Okręgu Szkolnego
z dnia 19.... Nr., którem nie uwzględniono żądań
mieszkańców gminy, powiatu w sprawie zmia-
ny wykładu dwujęzycznego w klasowej szkole publicznej w
..... na wykład ukraiński, wnosimy w imieniu deklarantów
za dzieci w wieku szkolnym następujący

Rekurs:

Powyższe orzeczenie, opierając się na § 3. ustawy z dnia 31. lipca 1924 r. (D. U. R. P. Nr. 79, poz. 766) i § 13 rozporządzenia Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 7. stycznia 1925. (D. U. R. P. Nr. 3, poz. 33), twierdzi, że wykład dwujęzyczny mógłby być zmieniony na wykład ukraiński tylko w takim razie, gdyby poza dziećmi, dla których żądano ważnie ukraińskiego języka wykładowego, zabrakło 20 dzieci w wieku szkolnym.

Powyższe orzeczenie nie podaje czy i za ile dzieci w wieku szkolnym wniesiono ważne deklaracje za państwowym językiem nauczania w powyższej szkole.

Faktycznie niema w polskich dzieci w wieku szkolnym i w ustawowym czasie nie wniesiono ważnych deklaracyj

za państwowym językiem nauczania w powyższej szkole. Sam fakt, że poza dziećmi, dla których ważnie żądano ukraińskiego języka nauczania, jest w jeszcze więcej niż 20 dzieci w wieku szkolnym, za których wogóle nie wniesiono żadnych deklaracji, nie jest i nie może być ustawową przyczyną do pozostawienia w tej szkole wykładu dwujęzycznego. Przeciwnie wyżej wspomniany art. 3. ustawy z 31. lipca 1924 r. postanawia wyrażnie:

„Gdy w danym okręgu niema 20 dzieci, których rodzice **żąda-
ją nauki w języku państwowym, mową nauczania szkoły jest mowa
ruska (ukraińska)**“.

Ze względu na to prosimy:

Ministerstwo W. R. i O. P. unieważni zacepione orzeczenie Kuratorjum O. S. i zarządzi wprowadzenie z początkiem 19. r. szkolnego wykładu ukraińskiego (ruskiego) w kla-
sowej szkole powszechnej w

O decyzji upraszamy zawiadomić pierwszego podpisanego.
....., dnia 19....

15. ЗРАЗОК.

Зразок жалоби на Куратора до Ради Міністрів.

Zażalenie rodziców dzieci szkolnych
miejscowości przeciw p. Kura-
torowi o. sz. z powodu jego
przeciwustawowej decyzji w sprawie za-
prowadzenia języka wykładowego w pu-
blicznej szkole ludowej w

Do

Wysokiej Rady Ministrów

Warszawa.

Każdy kulturalny naród ceni najbardziej podstawowe ojcow-
skie prawa: wpływanie na rozwój duchowych i celesnych sił swego
dziecka, słowem — na jego wychowanie.

To prawo przyznaje do pewnego stopnia i nam, rodzicom,
ustawa szkolna Państwa Polskiego z 31. VII. 1924. Dz. U. 79 poz. 766,
która dopuszcza, żeby rodzice za pomocą przypisanych deklaracji
wyjawili swoje żądania, jakiego języka nauczania w publicznej
szkole ludowej w domagają się oni dla swych dzieci. Po-
stanowienia ustawy tej spełnili podpisani rodzice, przedkładając
władzy szkolnej zgodnie z przepisami (скільки?) deklaracji
z ważnymi legalizowanymi podpisami za (скільки?) dzieci
w wieku szkolnym do publicznej ... klasowej szkoły ludowej
w należących.

Uważając, że na podstawie art. 3. ustawy cytowanej przedłożona liczba ustawowych deklaracji zupełnie wystarcza na to, żeby władzy umożliwić zaprowadzenie dla naszych dzieci w publicznej szkole ludowej w języka ukraińskiego jak wykładowego, — podpisani nie uważali koniecznem jakimbyś sposobem wpływać na resztę rodziców, których dzieci należą do naszej publicznej szkoły ludowej w tym kierunku, żeby i oni wnosili deklaracje jeszcze za pozostałe dzieci z żądaniem zaprowadzenia ukraińskiego wykładu we wspomnianej szkole.

To samo stanowisko zajął też Najwyższy Trybunał Administracyjny wydając swe orzeczenie w analogicznym wypadku z daty L. Rej. 3855/29 z 9. grudnia 1932, która to decyzja ma siłę ustawy.

Jednakże, niezważając na najwyższą decyzję p. Kurator okręgu szkolnego nie dopuszcza i dalej wykładu ukraińskiego w publicznej szkole ludowej w tylko dlatego, że nie **wszyscy** rodzice dzieci w wieku szkolnym podpisali deklaracje za ukraińskim językiem nauczania. Tą swoją przeciwustawową decyzją p. Kurator okręgu szk. wnosi zamieszanie i niezadowolenie wśród tu-tejszych obywateli, podrywa zaufanie do prawowości władzy szkolnej i daje jak najgorszy przykład nieposzanowania ustawy.

Wobec tego, że wspomniana decyzja p. Kuratora..... okręgu szkolnego krzywdzi nas, rodziców i naszych dzieci, podpisani proszą:

Wysoka Rada Ministrów raczy pociągnąć winnych do odpowiedzialności i zarządzić, żeby na przyszłość były spełnione przy najmniej te zarządzenia władzy szkolnej, codo których istnieją niedwuznaczne postanowienia ustawowe.

....., dnia 193....

Підписи тих батьків, які були внесли декларації за українською викладавою мовою в їхній громаді.

Конечність вношення скарг до Адміністраційного Трибуналу.

Проти відмовних рішень Міністерства Освіти робити в кожному поодинокому випадку скаргу до Адміністраційного Трибуналу доконче через адвоката. До внесення такої скарги є звичайно 2 місяці часу, одначе не спускатися на останню днину, тільки вносити багато вчасніше.

Як про внесення такої скарги, так і про речинець визначеної розправи повідомити негайно Правну Оборону „Рідної Школи“ у Львові, Словацького 14, щоби могла подбати про правного заступника на такий розправі, якщо зайде до цього конечна потреба.

VI.

Якби хтось дораджував старатися про українську мову навчання в школі не шляхом шкільного плебісциту, але іншим способом, або вносити інші деклярації ніж приписані, то безумовно **не послухати такої ради**, бо закон передбачує такі заходи тільки при допомозі приписаних шкільних деклярацій.

Про всі надужиття у звязку із шкільним плебісцитом, з якого боку це не було би, повідомляти негайно Правну Пораду при Повітовому Союзі Кружків Р. Ш., згл. Повітовому Кружку Р. Ш., предкладаючи на все докладні й вірні дані та по змозі — свідків. Правну Пораду при Головній Управі повідомляти безпосередньо з місць тільки в таких випадках, в яких Правна Порада Пов. Союзу Кружків це виразно доручила би.

ПОСТАНОВИ ПРО ДОМАШНЄ НАВЧАННЯ.

Виконуючи постанови Загального Зїзду Рідної Школи з дня 24. квітня 1933 р. про організацію домашнього навчання та про евіденцію осіб, що їх можна би вжити до домашнього навчання, — Президія Головної Управи Р. Ш. ухвалою з дня 24. травня 1933 р. постановила (до Ч. 4066 з 31. V. 1933):

Навчання дома.

Законні приписи про виконування шкільного обовязку.

В Польщі існує шкільний примус для дітей у шкільному віці (від 7 до 14 літ). Його можна виконувати в державній школі, приватній школі або дома. Стаття 9. закону з дня 11. березня 1932 р. про устрій шкільництва (Д. З. Р. П. з 7. травня 1932 р. ч. 38. поз. 389) звучить у тій справі дослівно так:

„Шкільний обов'язок виконується через побирання навчання: а) в публичній народній школі, б) в іншій школі, в) **дома**. Міністр Віроісповідань та Освіти означає умови, на яких науку в іншій школі або дома можна визнати за сповнення шкільного обов'язку а також установає загрози до тих, що **в цілості відтягаються** від цього обов'язку“.

На підставі того закону мають батьки й їхні правні заступники (опікуни) право влаштувати для своїх дітей навчання дома.

Передовсім про таке домашнє навчання треба необхідно подбати там, де в громаді нема ніякої школи, або школа відалена понад 3 кільметри від помешкання дотичних шкільних дітей. Також подбати про добре навчання дома там, де це було би з важних причин для української дитини корисне й потрібне.

Про навчання дітей у шкільному віці дома треба повідомити наперед приналежну Повітову Шкільну Раду. Такі повідомлення виготовить і перешле до Повітової Шкільної Ради кожний батько чи правний заступник зокрема — за свою дитину в шкільному віці. Якщо один батько має кількоро дітей у шкільному віці, то в дотичному повідомленні вичислить поіменно всі діти і внесе за них тільки одно повідомлення.

Такі повідомлення є вільні від стемплевої оплати, а підписів не треба легалізувати у нікого.

16. ЗРАЗОК.

Повідомлення батьків про навчання дома

а) в місцевостях, де нема школи, де вона нечинна, або де віддалена понад 3 кільметри.

До Повітової Шкільної Ради

В

Тому, що в тутешній громаді нема народньої школи (або: народня школа нечинна, або: народня школа віддалена понад 3 кільметри від мого помешкання), я як батько (мати, опікун) дитини (дітей) в шкільному віці (подати імя, прізвище й дату уродження кожної дитини)

на основі статті 9. закону з 11. березня 1932 р. про устрій шкіль-

ництва (Д. З. Р. П. з 7. травня 1932 р. ч. 38, поз. 389), постановив (-ла) для своєї дитини (для своїх дітей) влаштувати навчання дома від 193.. почавши, про що отсим повідомляю.

. (місцевість), дня 19...

Підпис і точна адреса батька (матері, опікуна).

17. ЗРАЗОК.

б) у випадках, де з інших важних причин для добра дитини влаштовується навчання дома.

До Повітової Шкільної Ради

В

Я низше підписаний (-а) батько (мати, опікун) дитини (дітей) в шкільному віці (подати ім'я, прізвище й дату уродження кожної дитини)

.
подаю до відома, що названа тут дитина (названі тут діти), спіраючись на статті 9. закону з 11. березня 1932 р. про устрій шкільництва (Д. З. Р. П. з 7. травня 1932 р. ч. 38, поз. 389) виконуватиме (-муть) шкільний обов'язок через навчання дома і тому не буде (будуть) ходити до державної школи від 19.. почавши, про що отсим повідомляю.

. (місцевість), дня 19...

Підпис і точна адреса батька (матері, опікуна).

Такі повідомлення доручувати приналежним Повітовим Шкільним Радам за посвідкою, або пересилати поручено поштою. Для економії можна більше число повідомлень післати поручено поштою в одній коверті нараз.

Як влаштувати домашнє навчання?

1) Найкраще підбати, щоби дітей учила дома особа з педагогічною освітою, як: неприняті до служби вчителі й учительки або вчительські кандидати і кандидатки української народности. Якщо такої особи не можна піднайти, то могла би вчити й інша освічена людина, що має до того хист.

2) Таке домашнє навчання не може мати характеру школи. Тому:

а) навчання не повинно відбуватися в якомусь прилюдному будинку (читальні, Народному Домі, кооперативі тощо), тільки дійсно в приватному домі,

б) не сміє бути шкільної обстановки,

в) не можна вести шкільних катальогів, ані видавати шкільних свідоцтв,

г) безумовно задержати характер приватного навчання дома і не робити нічого такого, чим це навчання можна би уважати за нелегальну приватну школу.

3) Теперішні важкі часи. Одному батькові не під силу удержувати для своєї дитини вчителя чи інструктора. Тому добре складатися на його удержання кільком (в першу чергу з ближчої і дальшої рідні): одні мешканням, другі харчами чи натураліями, інші грішми.

Правна оборона.

Якби Повітова Шкільна Рада в супереч виразним постановам вище наведеного закону не приймила до відома зголошень про навчання дома, то треба проти такого відмовного рішення вносити своєчасно (звичайно до 14 днів) рекурс до приналежної Шк. Кураторії.

Якщо якась Повітова Шкільна Рада в супереч вище наведеному законові наклала би кари на тих батьків чи їхніх заступників за те, що ці батьки виконують шкільний обов'язок дома, то проти таких рішень вносити своєчасно т. зв. опозицію (спротив) звичайно до 8 днів.

18. ЗРАЗОК.

Рекурс проти становиска Пов. Шк. Ради буцім то домашнє навчання, це нелегальна школа.

До Кураторії Шкільної Округи

у

через Повітову Шкільну Раду

у

Рішенням з дня 193.. р. ч. Повітова Шкільна Рада у не приняла до відома повідомлення, що діти підписаного громадянина (імя і назвиско) в а то: (імена дітей) побирають науку дома. Як причину навела —

мовляв — це не є наука домашня, тільки нелегальна приватна школа, бо діти кількох батьків вчаться нараз в окремій кімнаті та вчить їх кваліфікована учительська сила шкільним способом.

Проти цього рішення вношу

РЕКУРС:

Повище рішення суперечить статті 9. закону з 11. березня 1932 р. про устрій шкільництва (Д. З. Р. П. з 7. травня 1932 р., ч. 38, поз. 389), де на рівні поставлено виконання шкільного обов'язку через побирання навчання: а) в публичній народній школі, б) в іншій школі, чи вдома. Вправді в другій частині тої статті є доповнення повищої основної законної постанови, а саме: „Міністр Віроісповідань і Освіти означає умови, на яких науку в іншій школі або дома можна визнати за сповнення шкільного обов'язку, а також установає загрози до тих, що в цілості відтягаються від цього обов'язку“ — одначе того не можна примінити в цьому випадку.

Міністер Віроісповідань і Освіти ще не видав законного розпорядку до статті 9. закону з 11. березня 1932 р. і зокрема не означив умов, на яких науку дома можна визнати за сповнення шкільного обов'язку. Тому такі мотиви Повітової Шкільної Ради у на ту справу в цьому випадку треба вважати помилковими, а саме:

1) Передовсім обставина, що кількох батьків наймають собі за свої гроші спільного вчителя чи вчительку для своїх дітей не є ніяким доказом, що це не є навчання дома — тільки нелегальне наукове заведення. Таж у теперішніх важких часах і зубожіння населення тяжко одному батькові власними засобами вдержати учителя чи інструктора. По наших селах є давній звичай, що громадяни спільно обробляють поле (в тій цілі „спрягаються“ ті, що мають по одному коневі), обсапують, обжинають і т. п. Чому ж не малиб спільно найняти собі учителя для своїх дітей? Це, що не один, а кількох батьків наймають собі спільно вчителя чи інструктора — не змінює очевидно суті річі.

2) Обставина, що домашня наука дітей відбувається в окремій кімнаті, не є ніяким доказом, що це не є наука дома, тимбільше, що наука відбувається не в публичному будинку, тільки дійсно в приватній хаті. Окрема кімната призначена тільки тому, щоби інші особи, які крутяться по хаті, не розсівали уваги дітей при науці. Цеж другорядна, а не суттєва справа, чи домашнє навчання відбувається у спільній, чи окремій кімнаті, в саді, чи в городі.

3) Рівнож закид, мовляв це не є домашня наука, бо навчання відбувається шкільною системою -- не видержує критики. Нині такі найрізноманітніші системи навчання, що про якусь спеціальну „шкільну“ систему важко говорити — особливо ж при науці дома. Під поняття „шкільної системи“ можнаби хіба в крайньому випадку підтягнути шкільну обстановку, а особливо ведення шкільних каталогів, видача свідоцтв і т. п., а того всього в даному випадку нема. Сама ж метода чи засоби навчання тут ні при чому.

4) Вкінці найбільше дивоглядний є закид, що науку уділяє кваліфікована учительська сила. Вправді вище наведений закон з 11. березня 1932 р. нічого не постановляє в тій справі, хто саме мав би вести навчання дома і тому можуть вчити дома дітей кваліфіковані і некваліфіковані особи. Одначе можнаби хіба зачислити батькам за заслугу, а не за провину те, що вони до навчання взяли саме кваліфіковану учительську силу. З того видно, як батькам дуже залежить на добрій науці їхніх дітей, як залежить їм на тому, щоби їхні діти не якбуть, але як мога найкраще виконували шкільний обов'язок через дозволене навчання дома.

З огляду на вище наведені мотиви прохаю: скасувати рішення Повітової Шкільної Ради у з дня 193... р., ч. і прийняти до відома, що мої діти побирають науку дома.

. , дня 193...

Підпис.

Трапився випадок, що один із інспекторів покликувався на те, що Міністер В. та О. ще не видав постанови щодо умовин, на яких науку дома можна визнати за сповнення шкільного обов'язку.

На такий заміт треба в рекурсі подати як точку 5) в повищому зразку (18), ще такий уступ:

5) Обставина, що п. Міністер В. та О. ще не окреслив умовин, на яких науку дома можна визнати за сповнення шкільного обов'язку, — в даному випадку не має значіння для батька, бо на основі арт. 60 шк. закону з 11. березня 1932 цей закон вже ввійшов у життя вповні (отже враз із арт. 9 і то від дня 1. липня 1932). Зрештою — закон з 11. березня 1932 не застерігає п. Міністрові права означувати форму м. і. домашнього

навчання, тільки умовини щодо контролі сутті навчання, а це може відноситися тільки до шкільної контрольної влади, але ніяк до батьків.

19. ЗРАЗОК.

Рекурс проти наложення кари на батька за домашнє навчання.

До Повітової Шкільної Ради

у

С П Р О Т И В

(імя і назвиско), господаря замешкалого в

. повіту

проти

шкільної кари Повітової Шкільної Ради у

з дня 193... ч.

Я низче підписаний, (імя і назвиско), повідомив Повітову Шкільну Раду у, що спіраючись на статті 9. точка 3. закону з 11. березня 1932 р. про устрій шкільництва (Д. З. Р. П. з 7. травня 1932 р. ч. 28, поз. 389) — подбав, що мої діти (імена), виконують шкільний обовязок через побирання навчання дома.

Повітова Шкільна Рада не приняла того повідомлення до відома і наложила на підписаного шкільну кару в квоті зол.

Проти відмовного рішення у справі навчання моїх дітей дома я вніс умотивований рекурс до Кураторії Шкільної Округи, а проти наложення шкільної кари вношу отсим опсзицію.

Рішення Повітової Шкільної Ради є безпідставне з тої причини, що стаття 9. вище згаданого шкільного закону передбачує накладання кар тільки до тих, що „в цілости відтягаються від цього шкільного обовязку“, себто від побирання навчання: а) в публичній школі, б) в іншій школі, чи в) дома.

Мої діти виконують шкільний обовязок дома, про що я у свій час повідомив Повітову Шкільну Раду. Тому нема законної підстави накладати на мене шкільної кари за невиконування шкільного обовязку.

З тої причини прохаю зчеркнути наложену кару у квоті зол.

., дня 193...

Підпис.

Трапився випадок, що повітовий шкільний інспекторат завіззав батьків, які вчили своїх дітей дома, щоби посиляли дітей до прилюдної школи, бо вона „в повній основі заспокоює потребу виповнювання шкільного обов'язку“.

В такому випадку треба дотичному батькові внести до Шк. Кураторії спротив проти зарядження шк. інспекторату.

20. ЗРАЗОК.

До
Кураторії Шкільної Округи
у
через Повітову Шкільну Раду
у

Рішенням з дня ч. Повітовий Шкільний Інспекторат у віззав підписаного, щоби він післав свою дитину (свої діти) (назвати) до прилюдної школи в, бо ця школа заспокоює потребу виповнення шкільного обов'язку, погрожуючи карними наслідками. Проти цього рішення вносить підписаний

РЕКУРС:

Назване вгорі рішення Повітового Шк. Інспекторату суперечить арт. 9. шкільного закону з 11. березня 1932 (Дн. Зак. РПП. з 7. травня 1932, ч. 38, поз. 389).

1) Цей закон ставить на рівні домашнє навчання з навчанням у прилюдній, чи приватній школі.

2) Підписаний повідомив у свій час (подати коли) Повітовий Шкільний Інспекторат у та Управу місцевої школи, що буде свою дитину (свої діти) вчити дома.

3) На підставі власних спостережень підписаного його дитина вчиться (його діти вчаться) таких предметів і в неменшому обемі, як учаться діти у прилюдній школі.

4) Шкільна влада до тепер не стверджувала із свого боку, що обсяг знання дитини (дітей) підписаного менший від обсягу інших дітей, які ходять до прилюдної школи.

З тих причин нема ніяких даних для наведеного вгорі рішення Пов. Шкільного Інспекторату у й тому підписаний прохає знести це рішення як незгідне із шкільним законом з 11. березня 1932 (Дн. Зак. РПП. із 7. травня 1932 ч. 38, поз.

389) та повідомити про це підписаного й Повітовий Шкільний Інспекторат у

., дня 19..

Підпис батька (матері, опікуна).

ЗАМІТКА. Якби пов. шк. інспекторат покликувався на те, що про домашнє навчання нема ще виконного розпорядку, тоді в повищому зразку треба навести як 5-ту точку ще й 5) точку із зразку 18-го, стор. 91 на долині.

ФАХОВІ ШКОЛИ.

Промисл і торгівля на західно-українських землях, що зосереджені головнo по містах, не є ще в руках Українців. Тому то й міста на тих землях мають не український вигляд і характер. Тимчасом міста відграють провідну ролю в господарському, культурному й політичному житті.

Український нарід ще й сьогодні селянський, хліборобський нарід. Він ще й сьогодні не розділений на суспільні верстви, які задовольняли би рівномірно всі потреби національного життя. Торгівля та банки на наших землях ще в більшості в чужих руках. Тому нам треба безлічі фахово-вишколених робітників, які налаждали би й перебрали би у свої руки обмін найважливіших товарів, продукуваних нашим народом, які зуміли би повести перерібку й доставку продукуваних витворів.

Широке поле для творчої праці на ниві рідного промислу й торгівлі! Бажаний успіх у тих ділянках нашого господарського життя зможуть виявити лише підприємчиві й добре кваліфіковані фахові сили. А ті сили матимемо, якщо спрямуємо нашу молодь до фахових шкіл і дамо їй добру фахову освіту. Мусимо спрямувати поважну частину наших сил до творчої праці на господарській ділянці, бо господарська незалежність є у високій мірі підставою незалежності нації.

За фаховою освітою промовляє не тільки наш національний інтерес, але й інтерес нашої молоді. Вишколений, кваліфікований фахівець може не раз краще забезпечити свій власний добробут, ніж дехто з тих, що покінчили високі школи. Ще більші можливості для за-

безпечення свого існування мають ті, що зможуть покинути середні або вищі фахові школи.

На західно-українських землях українське фахове шкільництво починає щойно творитися й у своїх початках воно не в силі задовольнити наших потреб. Вся та молодь, покищо не зможе поміститися в наших школах, повинна вступати й до не-українських фахових шкіл з метою — набуття там потрібне фахове знання. Всі небажані відемні впливи чужої школи на нашу молодь, треба старатися усунути відповідними зусиллями батьків, українських майстрів, а головню стараннями Кружків Р. Ш., особливо — міських.

Всеж таки міські Кружки Р. Ш. повинні доложити всіх заходів, щоби створити свої власні промислові школи, не зважаючи на великі кошти, з якими получене ведення такої школи.

Спосіб заходів цей самий, що при оснуванні інших шкіл (гляди „Інструкція про оснування нових шкіл...“). Перед окончними заходами з боку Кружка Р. Ш. біля оснування промислової школи, треба засягнути думки Головної Управи. Інформацій про фахове шкільництво можна набути з книжечки „Фахові школи“, І. Лучишина, яку можна набути за 60 сот. в Книгарні Р. Ш. (Львів, Сикстуська 20) і в „Українській Порадні для вибору звання“ при Гол. Управі Р. Ш.

ДИТЯЧІ САДКИ.

Завдання, діяльність, практичні вказівки.

Школа, це найважніший чинник у вихованні молоді. Але було би помилково думати, що інші чинники не впливають на формування дитячої душі. Впливає на це ціле окруження від перших дитячих днів. Якщо ті всі чинники доповнюють себе додатно, тоді розвивається рівномірно дитяча душа й організм.

Не менше важний вплив на дитину від школи, має той дім, де дитина зростає, та родина, яка дитиною має піклуватися. Алеж, чи наш нарід зложений у високій частині із селян та робітників має час піклуватися дитиною; чи та мати, що в журбі, занята щоденною без-

настанною дрібною роботою має час бодай заспокоїти дитячу цікавість; чи той батько, якому „голова сохне“ від думок, як прокормити родину, як сповнити наложені й переняті обов'язки громадянина, не виступає у своєму поденервуванні проти того, коли дитина виявляє свою природну рухливість! Дитину зацитькують, сварять, гонять на двір. Дитина придавлює в собі вроджені прикмети й несвідомо відчуває біль та жаль до батьків, до родинного дому, до життя.

„Не називаю її раєм
Тії хатиночки у гаї,
Над чистим ставом, край села..

.....в тім гаю

У тій хатині, у раю,
Я бачив пекло...“

пише Шевченко у спогадах про свій дитячий вік. А скільки нас таких, які згадують на старості літ, що з приходом батька на подвіря, завмирав у хаті дитячий гамір, безжурна свобода. Чи — думаєте — це не причинилося до нашого страху виявляти деколи відвагу, рішучість? Чи це — гадаєте — не було одною з причин нашої потульності, нашого нахилу до рабства! Наших дітей мусимо виховувати й учити інакше.

А знов піде дитина вигнана для спокою з хати на вулицю. Ходить там самопас, тиняючись бездільно й бездушно. Без праці — хиріє її мозочок, а в своєму безділлі жагучо ловить кожне слівце, кожний рух тих старших дітей, які також зросли як билина в полі. Та це ще не все.

Ідуть батьки в поле, до звичайної господарської роботи. Трилітня дитина з видутим черевцем від холодних чи прикислих барабоць, двигає свого дволітнього братчика чи сестричку й надсаджується, тратить зародки своєї тілесної сили. Для заспокоєння меншого — обгодовує його й себе при цьому усяким зіллям, затроює жолудочок і мозок. Береться самотійно до забави: тягне сірнички й варить під острішком „обід“ з болота в черепочках; так, як мама варить. Скільки нещастя не раз для цілої громади. Або біжить до потоку чи ставу

купатися, перехилюється до керниці, щоб зачерпнути чи напитися води; драпається на дерева, нищить огородину; чіпляється воза, авта — скільки нагод до каліцтва й довголітнього нещастя для родини; скільки випадків смерти; скільки відповідальности батьків!

Берегти дітей перед подібними небезпеками й забезпечити їм потрібний моральний, національний і фізичний розвиток — це завдання дитячих садків. Діти мають кермуватися собою самостійно, але — під умілим і вправним та виrozumілим проводом учительки, яка любов'ю і тактом має здобути собі довіря дітей.

Зрозумійте, українські батьки й громадяне, що діти найкраще почуваються у своєму власному — дитячому світі. Створім для них цей світ. Основуймо бодай на час сезонової роботи (косовиці, сапання, жнив, копання бараболь) шкільку, звану **дитячий садок**. Там дитина буде мати добру, розумну опіку в терпеливій провідниці. Ваша щоденна праця буде видатніша, бо спаде з голови журба про дитину. Там дитина, чергуючи вміло поведену легку тілесну й умову працю з відпочинком буде набирати перших тріvkих основ громадянина; буде розвивати й гартувати своє тіло й духа. Замість гидких слів, за які нераз мусите соромитися, замість нещастя, каліцтва, чи й смерти — й не счуєтеся, коли дитина непомітно навчиться корисних деклямацій, таких казок, що розвивають її розум, таких забав, в яких відтворене минуле нашого народу. По селі буде лунати дитячий спів і щебет. Попри діточу радість і веселість забудуть і старші на свої турботи. А коли дитячий садок буде закінчувати свою діяльність, ви зберетеся на дитячий попис і серце буде вам розриватися з радощів, як ваші, таки ваші рідні, сільські діти будуть вам мило щебетати, будуть пописуватися своїми гарними, звинними забавами. Нема дитини, яка побачивши заняття в дитячому садку, не рвалась би до нього. Нема батьків, які не доглянули би великої користи з нього.

І чого треба до цього?

Вже десь у березні (марті) треба Кружкові Р. Ш. скликати на нараду батьків, які мають дітей нижче шкільного віку. Повинні прийти також і ті, які не мають таких дітей. Там обдумати й списати, скільки є ді-

тей, по скільки треба би за дитину платити місячно, як наладнати харчеву сторінку, в якому домі примістити би садок, устійнити речинець відкриття і час тривку й заздалегідь написати до Головної Управи Р. Ш., щоби постарала провідницю. Для варива можна найти жінку й у селі.

Для дітей потрібна ясна, простора, чиста кімната. В ній кілька низьких столиків, при яких діти будуть їсти й кілька низьких лавок для сидження. Посудину до варива можуть зложити батьки. На прохарчування можна зносити або харчі, або платити грішми. Не порадно, щоби діти бігали на харч до дому. Лучше, щоби їли спільно теплу, чисту й здорову страву, а по їдженні проспалися під доглядом виховниці. Якби було 25 дітей, то можна відкривати дитячий садок. Місячний кошт буде біля 150 золотих. Це все на провідницю, харчі й куховарку. Частину зложили би батьки, частину дали би розумні громадяне (господарі й інтелігенти), а частину доплачував би Кружок Р. Ш. З чого? Треба уладити дитячий попис за дешевим вступом, треба навчити й відіграти якусь театральну виставу, концерт чи зорганізувати фестин, інші місцеві товариства мають дати від себе частку й ціле удержання може вдатися навіть дуже легко.

Коли вже все умовлене й наладнане, то треба внести до свого Староства подання о дозвіл на відкриття садку. До подання долучити плян дому, в якому садок буде приміщений. Добре також подбати у своєму Повітовому Кружку Р. Ш., щоби запросив якогось лікаря, який схотів би час до часу оглянути ваші діти, зібрані в садку. Якби треба, то підводу по лікаря мусіли би доставити із села. Від Головної Управи Р. Ш. треба зажадати імени й документів будучої провідниці.

Не забудьте, що дитячий садок буде для наших дітей найріднішою школою, яка покладе підвалини під розвій будучих українських громадян.

Всі інформації дає Головна Управа Р. Ш. Тут можна також дістати книжечку в тій справі „Як закладати й вести дитячі садки“ за 35 сот.

Прохаєння до Староства вносити так:

21. ЗРАЗОК.

До Світлого Староства

В

В часі польових робіт ідуть родичі і старша рідня в поле, а дома залишаються малі діти без опіки.

Щоби зарадити тому лихові та забезпечити майно громадян та життя й здоров'я дітей у передшкільному віці — підписаний Кружок Рідної Школи постановив подбати для тих дітей про опіку на час сезонних робіт — і в тій ціллі відкрити сезонний діточий садок (літню півоселю) на час від до ц. р.

Предкладаємо плян домівки, в якій будуть збиратися діти, і документи провідниці, котра вестиме діточий садок. Підписаний Кружок Р. Ш. прохає Світле Староство — уділити дозволу на відкриття й ведення так необхідного в інтересі загальної безпеки сезонного діточого садку (літньої півоселі) в

Санітарний нагляд над дітьми буде мати лікар д-р*)

Місцевість дня 193..

Кружок Рідної Школи ім.

Підпис голови.

Печатка.

Підпис секретаря.

ЗАХОРОНКА.

Для зрівноваження чужих небажаних впливів у деяких місцевостях (головно по містах і місточках) замало мати дитячий садок, який триває коротко. Знов же не можна полишати дитини на чужі впливи до тієї пори, доки вона не піде до школи, бо в деяких випадках уже було би запізно. Тому (головно по містах) треба творити постійні шкілки — „захоронки“.

Дуже замітний вплив захоронок не тільки на виховання, але й на умовий і тілесний розвиток дитини. Це слідне в народніх школах Р. Ш., для яких захоронки це немов природна підбудова.

У захоронках може бути занята тільки фахова вчителька, що ще має до цього окремі іспити. Дозвіл на оснування захоронки залежний не від староства (як при оснуванні дитячого садку), але від Шк. Кураторії.

*) Якби було неможливо придбати лікаря для санітарного нагляду, то це речення в поданні вилити.

Прохання вносити так само як о дозвіл на школу (гляди уст. „Інструкція про оснування нових шкіл“, стр. 57).

Є в нас окреме „Українське Тов-о „Захоронка“, яке удержує декуди захоронки. Але навіть захоронки того товариства стоять під педагогічним доглядом Рідної Школи. Нашим Кружкам Р. Ш. поручаємо на випадок потреби творити захоронки тільки у власному заряді. Але тому, що справа виховання є загально-національна справа, — треба спонукати всі місцеві українські товариства й установи до співпраці, а головню до матеріяльної піддержки захоронки.

(Найкраще уладити спільну нараду представників усіх місцевих українських товариств, як підготовку до відкриття захоронки).

УКРАЇНСЬКА ПОРАДНЯ ДЛЯ ВИБОРУ ЗВАННЯ.

Дня 4. лютого 1933 р. засновано при Головній Управі Рідної Школи Українську Порадню для Вибору Звання. Ця новозаснована установа ставить своїм завданням — уділяти поради для молоді, що по скінченні народньої чи загально-освітньої середньої школи, мусить рішитися на вибір звання, на вибір тієї ділянки праці, яка має стати основним джерелом існування даної одиниці. Практично — Порадня має вказати дитині, яку повинна вибрати собі школу (фахову). При цьому Порадня кермується звичайно такими напрямними: 1) через докладні обсервації і досліджування духових і тілесних прикмет дитини стверджує її здібности до тієї чи іншої ділянки праці. На основі цього радить дитині вибирати такий фах, який найкраще відповідає її вродженим дібностям. 2) При цьому Порадня мусить орієнтуватися в ринку праці, знати як найдокладніше реальні відносини народнього господарства й по можности його розвоєві тенденції, щоби при узглядненні духових і тілесних здібностей скермовувати молодь до тих фахів, в яких вона зможе найти працю. 3) Очевидно, при тому мусить бути узгляднене й те, чи для даного фаху існують відповідні фахові школи і чи зможе дитина дістатися до них та скінчити там науку.

Рідношкільна Порадня є покищо в початках свого розвою і щойно по якомусь часі зможе вповні відпові-

сти своїм завданням. — Підготовчу науково-організаційну працю Порадні ведуть її окремі секції, а це: педагогічна (психотехнічна), лікарська, економічно-статистична і секція фахового шкільництва.

Під кінець шк. року 1932/3 уділяла вже наша Порадня практичних порад.

За порадою звертатися особисто, або писемно до Головної Управи Р. Ш. Особисті поради подає Порадня в часі від 11—13 год. в буднях. Зміни прсголошуються в українських часописах. На писемну відповідь треба безумовно долучити поштовий значок. Адресувати: Головна Управа Рідної Школи, для Порадні. Львів, вул. Словацького 14/III.

ПРАВИЛЬНИК

про унормування адміністраційного відношення Старшин Кружків Р. Ш. до Управ шкіл Р. Ш. у Львові й у краю.

1. У справах заснування, перестрою і звинення шкіл, кляс настановлення, перенесення та звільнення директорів (-ок), управителів (-ок) шкіл і вчителів та у всіх педагогічно-дидактичних справах можуть Старшини Кружків Р. Ш. тільки ставити свої внески до Головної Управи Р. Ш., яка застерігає собі остаточне рішення.

2. Вносити прохання до шкільної влади й полагоджування її устних чи писемних домагань у таких важких і засадничих справах як викладова мова, мова урядування школи, накладання матеріяльних тягарів на школу, здержання вписів шкіл чи кляс, усунення вчителів і т. п. — не може ані Старшина Кружка Р. Ш., ані Управа Р. Ш. без порозуміння й згоди Головної Управи Р. Ш.

Управи всіх шкіл Р. Ш. будуть у цих справах виконувати тільки зарядження, одобрені Головною Управою, до якої мають звертатися у всіх тих випадках.

3. Відносини поміж Старшиною Кружка Р. Ш. та Управою школи Р. Ш., якою даний Кружок має безпосередньо опікуватися, мають бути переняті згідністю співпраці для добра й ідеї, яку репрезентує Рідна Школа. У своїй діяльності будуть обі установи змагати до

того, щоби еднаючи прихильність українського громадянства для своєї школи збільшити її фреквенцію, а тимсамим поширити вплив Рідної Школи дотично справ виховання української молоді.

4. Директори (-ки) згл. управителі (-ки) шкіл Р. Ш. приділених до даного Кружка Р. Ш. беруть участь у нарадах Старшини свого Кружка Р. Ш. з дорадчим голосом як шкільні референти в справах своєї школи.

5. На випадок вибору директора (-ки), управителя (-ки) школи Р. Ш. на члена Старшини того Кружка, до якого його школа приділена, він остає там одночасно і як шкільний референт.

6. Удержання шкільного будинку належить до Кружка Р. Ш. Видатки на адміністрацію шкільних будинків та інвентар школи, покривають Кружки в цілості відповідно до прелімінаря затвердженого Головною Управою.

7. Кружок настановляє одного з членів Старшини господарем будинків Р. Ш. (гл. уст. „Відповідальність Старшини“, точка 3).

8. Засадою у веденні господарки Кружків Р. Ш. та шкіл до них приділених, мусить бути одноцільність касовости. Тому всі ділянки Кружка можуть мати тільки одну спільну касу, якою завідує виборний скарбник Кружка Р. Ш. (гл. уст. „Відповідальність Старшини“, точка 1).

Касові книги веде або сам скарбник особисто, або під його відповідальністю урядовець (службовик) Кружка Р. Ш. (гл. уст. „Окремий організатор“, точка 1).

Без огляду на це, хто веде касу школи, вважається, що робить це з уповажнення чи з доручення Кружка Р. Ш.

9. Висота шкільних оплат має бути устійнена ухвалою Старшини й покриватися з бюджетом, предложеним шкільній владі (гл. „Інструкція про оснування нових шкіл“, точка 2 а) і б)).

Всяких інших датків (на опал, світло, обслугову, вписове, за свідоцтва) не може накладати на учнів згл. батьків школа сама. Може це робити тільки на підставі ухвали Старшини Кружка Р. Ш., і ця ухвала обов'язує щойно по затвердженні з боку Головної Управи Р. Ш.

Про побори вчительського й канцелярійного персоналу гляди: „Правильник організаційно-фінансової діяльності Кружків Р. Ш.в, уст. V. „Орудкування фондами“, точка 2 г).

10. Старшина признає управі школи місячні, піврічні чи інші павшалі на шкільну адміністрацію в ряцях прелімінаря школи. З видатків обовязана Управа школи предклатати рахунки Кружкові Р. Ш.

11. Без порозуміння й згоди Кружка Р. Ш. не може Управа школи робити самочинно ніяких видатків на адміністрацію будинків, адаптацію, інвентар і т. п.

12. Надвижку в готівці з ев. павшалій може управитель школи задержати за згодою Кружка на видатки школи в пізнішому часі.

13. Кружок має право провірювати касові книги школи, при чому Головна Управа Р. Ш. зедержує собі (або П. С. Кр.) й на будуче право контролі як шкільних, так і кружкових касових книг.

14. У справі приділу саль для поодиноких кляс, оскільки в цьому будинку є більше шкіл або курсів, та інших потрібних школі убікацій, будуть Управи шкіл звертатися до Кружка Р. Ш. Кружок із свого боку обовязаний іти школі як найдалше на руку й не утруднювати їй праці.

15. Де в будинку Кружка Р. Ш. чи Головної Управи (відданого в часовий заряд Кружкові Р. Ш.) приміщено кілька ріжних шкіл чи Кружків Р. Ш., там на спільному засіданні Кружків Р. Ш. чи шкіл нормується, яка частина адміністраційних видатків (опал, світло, обслуга, адаптація) припадає на кожного співльокатора і про устійнені основи повідомляється Головну Управу Р. Ш.

16. В опал заосмотрює школу дотичний Кружок Р. Ш. згідно з принятим преліминарем, в якому видаток на опал обчислений на підставі інструкції Головної Управи з 11. 9. 1925, ч. 125 (гл. стор. 108, уст. „Унормування опалу для шкіл Р. Ш.“). Право нагляду над опалом школи має Кружок Р. Ш. (господар).

17. Всякі справи щодо шкіл (чи то адміністраційного роду, до яких Кружок має управління, чи того

роду, що Кругок управнений тільки ставити внески), вирішує на засіданнях Старшина Кругка Р. Ш. за попереднім повідомленням Управи школи про час засідання.

18. Справи, в яких нема згоди поміж Старшиною Кругка Р. Ш. й Управою школи, вирішує Головна Управа, якій обі сторони предкладають свою думку на письмі.

19. Найвища ставка вчительських платень не може перевищати норм установлених Головною Управою. Без її згоди не можна ані Кругкам Р. Ш., ані самим Управам шкіл робити ніяких відхилень щодо підвижки тих норм.

Адміністраційні постанови для Кругків Р. Ш. і шкіл Р. Ш. поза Львовом.

20. Старшина Кругка Р. Ш. може постановити, що кожна школа може вести у своєму заведенні окрему касу по нормам Головної Управи, достосованим ухвалою Старшини Кругка Р. Ш. до місцевих відносин.

21. Скарбник Кругка Р. Ш., згл. уповажнений ухвалою Старшини урядовець, відбирає шкільні оплати у всіх школах Кругка Р. Ш. у висоті устійненій ухвалою Старшин на предложення конференції вчительського збору своїх шкіл.

22. Хто уповажнений вести рахунки школи (скарбник, або на його відповідальність урядовець, управитель школи згл. скарбник школи — вчитель), буде провадити окрему підручну книгу — „КОНТО ШКОЛИ“. Для школи — вона буде самостійною, а для Кругка помічною книгою.

23. Видатки на вчительські платні вписується кожного місяця на окремий список. Цей список, підписаний кожним членом учительського збору, який пібрав свою платню за даний місяць, складається як прилогу до дотичного артикулу книги „Конто школи“.

24. Якби Старшина Кругка Р. Ш. уповажнила своєю ухвалою Управу школи вести шкільну касу даної школи, тоді обовязує таке поступування:

а) Господарі кляс приймають від учнів чи батьків

шкільні оплати на квітар писаний через кальку, видаючи стороні посвідку одночасно. Того самого дня вони передають зібрану готівку управителеві школи згл. призначеному ним шкільному скарбникові за його власноручним потвердженням на дотичному квітарі.

Шкільну оплату відбирати в часі поза шкільною наукою.

Управитель школи може мати окремий квітар, в який буде через кальку вписувати ті суми, що їх одержав від поодиноких господарів клас своєї школи.

б) Управитель школи згл. уповноважений ним скарбник школи передає загальну готівку найдалше з кінцем того тижня, коли оплата вплинула, скарбникові Кружка за посвідкою, яку переховується як прилогу до книги „Кonto школи“.

Якби тиждень науки кінчився перед суботою, то готівку передати останнього дня науки в тижні.

25. Скарбник Кружка згл. уповноважений ним до ведення касовости Кружка, буде всі впливи й видатки школи вести в окремій рубриці ліквідаційної книги Кружка під загальним заголовком „ШКОЛА“. Всі ті рписи переводити під наступним числом з датою останнього дня в місяці.

Адміністраційні постанови для Кружків Р. Ш. і шкіл Р. Ш. у Львові.

26. Доки Головна Управа виплачує побори вчителів народніх і промислових шкіл Р. Ш., — шкільні оплати, всякого роду такси й інші приходи шкіл належать у цілости виключно до розпорядимости Головної Управи.

27. Господарі клас приймають поза наукою шкільні оплати на квітар, виготовлюючи zarazом посвідку через кальку для стороні й того самого дня передають зібрану оплату в готівці управителеві школи за його власноручним поквітуванням на дотичному квітарі.

28. Шкільні оплати передає управитель школи в готівці до Головної Управи Р. Ш. до кінця того тижня (т. 24 б), котрого вплинули, згл. розраховується.

Кожна Управа школи буде предклатати дотичному

Кружкові Р. Ш. до 3-го кожного місяця рахунки своєї школи за попередній місяць враз із посвідками, переданих до Головної Управи шкільних оплат та інших приходів школи.

30. Кружок Р. Ш. вписує у своїх книгах під новий артикул у ліквідаційній книзі загальний прихід школи й видаток під датою останнього дня в місяці, а рахунок школи передержує як прилогу до означених артикулів каси.

Загальні адміністративні постанови.

31. Всі приходи школи Р. Ш. є приходами Кружка Р. Ш., до якого школа приділена. Тому мусять бути записані в касі Кружка без огляду на те, як Кружок ними розпорядить.

32. За невиконання позищих приписів буде управитель школи, зглядно всі ті, що їх переступили, відповідати дисциплінарно, оскільки вони є службовиками Рідної Школи. Старшини Кружків Р. Ш. відповідальні за точне додержання того правильника під загрозою постанов § 16-го згл. 23-го статуту Рідної Школи.

ШКІЛЬНІ ПЕЧАТКИ, ВИВІСКИ ТА ШКІЛЬНІ СВІДОЦТВА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.

Скрізь по всіх державних школах без огляду на мову навчання на цілому просторі українських земель у Польщі вживають тільки польських печаток, а також вивіски на будинках прилюдних шкіл та фірми на оголошеннях і документах тих шкіл виключно польські. Шкільні свідоцтва виставляють теж виключно на польських шкільних бланкетах і виповнюють виключно по польськи.

Такий стан суперечить рішенням Міністерства Освіти з 10. грудня 1926. року Ч. 1. — 13.236/26, з дня 12. квітня 1927. Ч. През. 2334/27 і з дня 27. грудня 1927. Ч. 1 — 22140/27, які постановляють, що в державних школах з українською та утравістичною мовою навчання має бути:

1) на урядових печатках побіч польського напису напис і в українській мові,

2) на вивісках, шильдах (годлах), оголошеннях і документах титул школи в українській мові побіч польського напису,

3) свідоцтва і шкільні повідомлення **на домагання родичів або правних опікунів** на формулярах в українській і польській мові і виповнені в обох мовах. (Обіжник Мін. Освіти з 12. квітня 1927. Ч. През. 2334/27).

Ось повний текст згаданих вище міністеріяльних розпорядків, інтимованих Львівською Шкільною Кураторією в урядовім дневнику:

„Dziennik Urzędowy Kuratorjum Okręgu Szkolnego Lwowskiego“ N. 5. z 25. maja 1928 r.

Pieczęcie i szyldy szkół dwujęzycznych.

Okólnik Kuratorjum O. S. L. z dnia 14. kwietnia 1928 r. N. O. 2072/27. Do wszystkich Rad Szkolnych Powiatowych i Rady Szkolnej Miejskiej we Lwowie.

W sprawie ustalenia ruskiego tekstu napisów na **pieczęciach, godłach i świadectwach** w szkołach dwujęzycznych (polsko-ruskich) Kuratorjum oznajmia — w związku z okólnikami Ministerstwa WR. i OP. z dnia 10. grudnia 1926. N. I—13236/26 (Dz. Urz. Kur. OSL. N. 3/27 str. 109) z dnia 12. kwietnia 1927. N. O. — Prez. — 2334/27 (Dz. Urz. Kur. OSL. N. 5/27 str. 185) i z dnia 27. grudnia 1927 N. I—22140/27 (Dz. Urz. Kur. OSL. N. 2/2 str. 43) — co następuje:

1. Na **pieczęciach urzędowych** w otoku **winien** być (отже: має бути!) umieszczony obok polskiego napisu: Kierownictwo publicznej szkoły powszechnej (Nr. lub nazwa (zawołanie) i typ organizacyjny) w..... napis ruskimi literami: Управа публічної вселудної школи w

2. Na **szyldach (godłach) ogłoszeniach i dokumentach**, tytuł szkoły w języku ruskim (obok napisu polskiego) winien brzmieć: „**Публічна вселудна szkoла**“ z ewentualnemi dodatkowemi określeniami.

Kurator Okręgu Szkolnego.

Ign. Pytlakowski wr.“.

Обов'язком Українців у громадських радах, в місцевих шкільних Радах і в Батьківських Кругах та всіх

батьків українських шкільних дітей, а головню управ-
нених до того статутом — Кружків Р. Ш., подбати,
щоби в українських і утравістичних школах були
й українські написи на всіх вивісках, печатках, оголо-
шеннях та документах (шкільні свідоцтва).

Батьки українських шкільних дітей повинні звер-
татися з домаганням належних їм прав ад 1, 2 і 3 збір-
ним письмом до управи місцевої школи. (В справі ви-
вісок на школах звернутися до місцевої Шкільної Ради
та Громадського Уряду). Зразок збірного письма:

22. ЗРАЗОК.

До Управи народньої вселюдної школи

В

На основі обіжника Львівської Шкільної Кураторії з дня
14. квітня 1928. р. Ч. 0—2072/27 підписані батьки і правні опі-
куни українських дітей у шкільному віці домагаються, щоби

1. на урядовій печатці школи був напис і в українській
мові,

2. на вивісці (шильдї) школи, на оголошеннях і докумен-
тах школи титул школи був в українській мові побіч польської
мові,

3. свідоцтва і шкільні повідомлення для їхніх дітей у шкіль-
ному віці були виповнені на двомовних формулярах та в україн-
ській і польській мові.

., дня 193.

(Слідують підписи батьків і правних опікунів).

УНОРМУВАННЯ ОПАЛУ В ШКОЛАХ Р. Ш.

Ухвалою Президії з дня 2. вересня 1925. р. унор-
мувала Головна Управа Р. Ш. справу опалу в школах
Р. Ш. аналогічно до §. 4. розпорядку бувшої ц. к. Кра-
євої Шкільної Ради з дня 3. серпня 1894. р. ч. 15623
а саме:

На опал шкільних кімнат припадає на кожних 15
м³ обему 157 кілограмів чорного вугля, або 240 кг.
брунатного вугля, або 0.80 м³ твердого дерева, або 1.23
м³ мягкого дерева. На гімнастичну салю 50% менше.

Вслід за тим треба при укладанні прелімінаря
Кружка Р. Ш. на адміністраційний рік до розділу XI.

буква „в“ видатків долучувати до прелімінара як прилогу докладний розмір кожної кімнати зокрема (в метрах довжини, квадратних і кубічних) зладжений під особистою відповідальністю директора згл. управителя школи із зазначенням, для якої класи згідно шкільної функції призначена дотична кімната. На підставі повищої норми обчислювати потрібну кількість опалового матеріалу та його ціну. Якщо в одній шкільній кімнаті відбувається навчання двох чи більше класів тої самої школи, або й інших шкіл чи курсів, то це зазначити в дотичній прилозі.

Повищі норми і постанови Головної Управи Р. Ш. відносяться також до Захоронок і бурс Р. Ш.

Скільки опалового матеріалу розуміється на опаловий сезон.

ОСВІТНІ СПРАВИ.

БІБЛІОТЕКА.

Значіння бібліотеки й загальні замітки.

Національну культуру проявляє нарід своїм письменством. Письменство — це писаний вічно живий збірник усього того, що народові трапилося продовж його історії, всього того, що нарід передумав про себе й про других, про своє відношення до проявів життя й до інших народів. Письменство заховане в книжках — це у високій мірі джерело кращої будучности народу. Книжка дасть нашим дітям душевну радість, розвине ум дитини й покладе кріпкі національні основи, вціпить у серця молоді ті ідеали, які виплекало людство й ті, якими кріпиться наша нація. При допомозі письменства навяже молодь найціпкіший звязок з минулим, із своїми предками. Читання книжок — це найгарніший душевний корм. Він і найдешевший. Деякі з таких одиниць, що наділені даром творчости, вдумчивости, що побували по всяких краях, приглянулися всяким народам, ріжним ступням культури, — відчувають внутрішню жагу передати своєму народові те, що їх хвилювало, те корисне, що здалось би народові прищипити й те, що нарід мав би оминати.

Тому Кругок Р. Ш. має змагати до того, щоби по думці § 5 точка г) статуту Р. Ш. оснувати бібліотеку, особливо для молоді.

Де вже в місцевости є бібліотека (при Читальні, кооперативі, Соколі, Лузі й т. п.), там не радимо закладати ще одну бібліотеку для дорослих при Кругку Р. Ш.

Бібліотека Кругка Р. Ш. — це не тільки збірник книжок, але й **випозичальня**.

Оснуванням бібліотеки причиниться Кругок Р. Ш. не тільки до поширення освіти, знання, світогляду чи-

тачів, але й добуде від громадян не одну цінну книжку, яка десь там лежала безужиточно у скрині, чи за сволюком, причиниться до опорожнювання книжних магазинів, піддержить українських видавців, книгарів і письменників. Дитяча бібліотека охоронить українську дитвору перед **поворотною неграмотністю**.

Чи Кружок Р. Ш. мав би бібліотеку для дорослих, чи для молоді, то мусить тямити, що не кожна книжка надається до випозичування. Випозичувати треба тільки такі книжки, які дають читачеві **моральні** користи. Тому бібліотекар мусить сам визнаватися на книжках, знати їхній зміст, напрям і відчувати, як може ділати дана книжка на читача.

Книжок, які Старшина Кругка Р. Ш. визнала би за згіршуючі, не можна визичати; їх треба держати в бібліотеці під замком.

Книжки до бібліотеки має Кругок Р. Ш. замовляти тільки в Книгарні Р. Ш. (Львів, ул. Сикстуська 20). Вона має зложену цілість (т. зв. комплекти) більших і менших бібліотек, відповідно до вимоги замовляючого, або до суми призначеної на закупно книжок.

При замовленні книжок, вибраних з книгарського каталогу, треба згори домагатися від Книгарні Р. Ш., щоби счеркнула таку книжку, яку уважає невідповідною для даного роду бібліотеки.

Бібліотеку треба завжди, а бодай час до часу доповнювати. Інакше вона стане тільки магазином, а не корисною випозичальною. Докупувати постійно книжки до бібліотеки — це навіть не справляє особливих труднощів. Бо лекше докупувати по одній чи по дві книжки, ніж багато нараз.

Як придбати бібліотеку?

Для придбання бібліотеки служать такі засоби:

а) В першу чергу треба звернутися до місцевих громадян, щоби дали для бібліотеки всякі хочби й старі книжки, які в них дома десь заховані. Книжка може бути перестаріла, що її не кожний схоче читати. Але завжди може найтися хтось цікавий, що схоче прослідити власним розумом, як то колись думали люде про якусь справу.

б) Дари на ту ціль.

в) Постійна доплата з каси Кружка Р. Ш., згідно з постановою Старшини.

г) Датки за випозичення, за ушкодження, за припізнення віддачі й т. п.

Як держати бібліотеку.

Книжки представляють не тільки духову, але й грошову вартість; вони з часом так минаються, що їх не можна купити. Тому треба їх держати в порядку, як звичайне майно. В скрині не добре; найкраще в шафі, на полицях. Не складати їх одну на другій, тільки стоячи, одну попри другу, хребтом наперед.

Книжки мають бути списані в інвентар. Кожна книжка під інше число. Те саме число треба виписати на приліпленій карточці на хребті й на заголовній карточці книжки. Книжки, що мають по кілька томів, можна вписувати або окремо під нове число, або під одно спільне число, а крім того означувати в інвентарі й на дотичному томі — буквами (а, б, в... і т. д.). Зразок інвентаря гл. стор. 116.

У більших загальних бібліотеках (для дорослих і молоді) добре відразу поділити книжки на такі, що надаються: I. для молоді до 14 літ, II. для молоді від 14—18 літ, III. для старших. Якби бібліотека була так поділена, тоді треба під звичайним числом назначити це римською цифрою (I, II, III) в інвентарі й на книжці. Тоді легше орієнтуватися при випозичуванні.

Одначе буває молодь дуже розвинена, з користю може читати книжку, що в даній бібліотеці не призначена для її віку. В таких випадках не треба робити обмежень. Зрештою — це полишити бібліотекареві (про що при його обов'язках гл. стор. 113).

Як поступати при визичуванні книжки.

Передівсім треба настоювати на те, щоби кожний Українець (-ка), які хотять користуватися книжками з бібліотеки Кружка Р. Ш., вписалися в члени Рідної Школи. Діти — мусять спонукати своїх батьків, щоби вступили в члени Рідної Школи й уможливили їм тим чином користуватися бібліотекою Кружка Р. Ш.

Кожний позичаючий має мати свою бібліотечну **виказку** (легітимацію). Виказка повинна бути з картонового паперу. Крім цього кожний дорослий, а за малолітнього батько (мати чи опікун), мають зложити **писемну заяву**, якою зобов'язуються підчинятися бібліотечному правилникові. Бо книжка — це майно. За нього треба дати якусь поруку. (Гл. 25 зразок).

Заява має мати своє число. Під тим самим числом має бути дотичний позичаючий вписаний в книгу позичаючих. Те саме число буде також на виказці (26 зразок).

На випозичення книжок проголосить Старшина відповідним способом дні й години, які устійнить у порозумінні з бібліотекарем.

Добре назначувати речинці на неділі по Службі Божій, або по Вечірні.

Бібліотекар мусить явитися обов'язково на пору.

Позичаючий, що зголоситься по книжку, подає свою виказку. Бібліотекар маючи в руках виказку позичаючого, знає вже сторінку книжки позичаючих (бібліотечного конта), на якій він вписаний. Позичаючий називає заголовок бажаної книжки. Бібліотекар або знає напам'ять, у котрому місці вона, або шукає в каталозі потрібне число. Коли найде книжку, має вперед вписати її враз з датою визичення на сторінці визичаючого; вкладає виказку під окладинку й передає визичаючому.

Якщо за визичення книжок визначена оплата, то треба перед видачею книжки пібрати її й занотувати в касовому дневнику.

Дітей, що люблять багато читати, не треба здержувати від читання, якщо така лектура не відбивається зі шкодою на їхньому здоров'ю, або на точности в їх обов'язковому занятті. Такій дитині треба часом позичити навіть більше, як одну книжку нараз, або коли заходить потреба, то найти час поза означеними бібліотечними годинами й визичити їй книжку. Тільки треба простежити, чи такі діти справді уважно та в цілости читають побирані книжки й чи не попадають у некорисну поверховність під впливом масового, безрозборового читання.

Як поступати при віддачі книжок.

При віддачі передає віддаючий книжку враз із своєю виказкою. Бібліотекар огляне книжку, чи вона не поплямлена, не подерта, чи не повиривані картки й занотує відбір книжки враз з датою на сторінці віддавця.

Так само, як при визиченні, не вписувати заголовку книжки, тільки бібліотечне число.

В замітці треба вписати, в якому стані книжка віддана.

Якщо за опізнення віддачі назначила Старшина Круга „кару“, то бібліотекар має допильнувати, щоби віддаючий вкинув визначений гріш у запльомбовану бібліотечну скарбонку.

Якщо книжка дуже знищена, бібліотекар має задержати виказку віддавця й порадитися на засіданні Старшини, що зробити з книжкою чи віддавцем.

Якби Старшина присудила книжку відкупити, чи заплатити за її направку, а віддаючий не хотів сповнити тієї вимоги, то його виключити з тих, що мають право користати з бібліотеки Круга.

Звичайного протертя окладинок, чи навіть легкого замазання руками, не треба брати занадто строго. Треба мати на памяті, що книжка річ знищима. І хочби через часте ризичування вона зовсім знищилася, то свою користь вона в місцевості дала.

Бібліотекар.

а) Бібліотекар поносить повну відповідальність за цілість і стан бібліотеки й за те, щоби вона була доцільно використовувана. Він мусить бути свідомий того, що книжки будуть мати щойно тоді замітний вплив на читачів (дітей), коли вони будуть багато читати й постійно, і коли книжка стане приємною розрадою. Бібліотекареві треба знати, що охота до читання не приходить у читача відразу. До цього потрібна вміла, розважна заохота з боку бібліотекаря. Тсму бібліотекар мусить сам добре знати всі книжки бібліотеки і то знати не тільки їхній зміст, але здати собі справу, для якого віку, звання чи характеру дитини (читача) вона підходить.

б) Коли це діточа бібліотека, то бібліотекар повинен при визичуванні, а головню при віддачі книжки, розговорювати з діворою. З такої розмови він зміркує, чи дитина вповні й добре використала книжку. З цієї заслуханої розмови зацікавиться книжкою й інший позичаючий, а сам бібліотекар збільшить свій досвід дотично впливу книжки на читача.

Ці розговори ніяким чином не мають мати форми „іспиту“, чи декору.

в) В міру потреби має бібліотекар від себе обережно дорадити, яку книжку повинен би позичаючий перечитати. Особливо дораджувати дітям читання книжок уморальнюючого, національного й річевого змісту. Треба, щоби в читачів витворювався світогляд річевий, не лише чуттєвий, щоби читачі під впливом прочитаних книжок ставали корисними громадянами діла, а не тільки багатьох шумних вичитаних слів!

г) При випозичуванні книжок дітям треба бібліотекарєві звертати увагу й на рідню дітей. Тому бібліотекар повинен впливати, щоби діти час до часу прочитали щось своїм батькам. Таким чином діти приєднають для Кружка Р. Ш. старше покоління й одночасно поширять обсяг культурно-виховного впливу Кружка Р. Ш.

г) Обовязком бібліотекаря також берегти книжки перед знищенням, а ушкоджені направити.

д) Виконувати доручення Старшини Кружка Р. Ш. щодо бібліотеки й перестерігати ухваленого правилника.

е) Бібліотекар має вести бібліотечні книги згідно з приписом цього регуляміну.

є) Він має здавати звіт про стан бібліотеки й рух у ній на кожному місячному засіданні Старшини й подавати свої помічення щодо книжок, читачів, призначених книжок і ставити оправдані вимови. — Бібліотечний звіт має бути циферно записаний у книгу протоколів Старшини.

Бібліотечний звіт.

На останньому засіданні Старшини Кружка Р. Ш. перед Загальними Зборами Кружка, має бібліотекар

предложити у двох примірниках такий звіт до одобрення.

23. ЗРАЗОК.

Звіт з руху в бібліотеці

Кружка Р. Ш. ім. у
почта повіт

1. Бібліотека мала в адм. році (скільки?) книжок, а то:
А) белетристичних: а) проза . . . б) поезія . . . в) драма . .
Б) научні: а) історичні . . . , б) географічні . . . , в) етнографічні . . . , г) природничі . . . , г) господарські . . .
д) педагогічні . . . , е) суспільні . . .
2. З бібліотеки користало . . . (скільки?) . . . читачів, а то:
а) мущин . . . , б) жінок . . . , в) хлопців . . . , г) дівчат . . .
3. Один член випозичаючий прочитав у році пересічно
(скільки?) . . . книжок.
4. Найчастіше були в обороті: (котрі з під А), котрі з під Б)).
5. Найменше були в обороті: (котрі з під А), котрі з під Б)).
6. Загально випозичено в році книжок.
7. В останньому адм. році прибуло книжок через
а) закупно . . . , б) даром
8. В тому ж році убуло книжок через:
а) знищення . . . , б) загублення . . . , в) невіддачу . . .
9. В тому адм. році вплинуло на бібліотеку з датків
10. Особливо корисним у веденні бібліотеки було . . . (що?) . . .
11. Читачі поробили такі важніші заміти дотично бібліотеки . . .
.
12. Внески й заміти бібліотекаря

Звіт прийнятий і одобрений на засіданні Старшини Кружка

Р. Ш. дня

Голова.

Секретар.

Бібліотекар.

Цей одобрений звіт має бібліотекар зложити на найближчих Загальних Зборах Кружка Р. Ш.

Один примірник звіту остає в актах бібліотекаря, другий віддає протоколянтові Заг. Зборів, який має вписати його в цілости в протокол.

Бібліотечний інвентар.

Біж. число	Заголовок книжки	Автор (видавн.)	Ціна	Томів			Примірок	Приділ	Замітка
				1	2	3			
1	Ілюстрована Історія України	Мих. Грушевський	7 кор.	1	556	1		II і III	
2	Захар Беркут	Іван Франко		1	254	1		II і III	
3	Мотря	Богдан Лепкий	10 зл.	2	387 307	1		III	
4	Не вбивай	"	10 зл.	1	305	1		III	
5	Батурин	"	10 зл.	1	416	1		III	
6	Чмелик	В. Королів Старий		1	450	1		II	
7	Подорож Гулівера	Дж. Свіфт		1	39	1		I і II	
8	Маленькі школярики п'ятих частей світа	Елі Берте		1	195	1		II	
9	Пчола мая	Валд. Бонселс		1	144	1		II	
10	Хатка в лісі	Вид. "Чайка"		1	16	2		I	
11	Царевич Яків	"		1	32	2		I	
12	Злидні	"		1	12	1		I	
13	Війна грибів з жуками	"Час"		1	8	1		I	

25. ЗРАЗОК.

Ч.

ЗАЯВА.

Отсим заявляю, що погоджуюся на випозичування книжок для (тут подати ім'я того, за кого ця заява) з безплатної бібліотеки Кружка Р. Ш. ім. у й обов'язуюся примінитися точно до знаного мені змісту бібліотечного правильника.

..... дня 193..

Підпис заявляючого.

26. ЗРАЗОК.

ВИКАЗКА.

Число виказки

Сторона книги визначаючих

Ім'я і назвиско позичаючого

Літ

Чим є (звання)

Де мешкає?

Число заяви

Старшина Кружка Рідної Школи ім

у

Голова.

Печатка.

Бібліотекар.

Книга визичаючих.

Число виказки

сторона

Василь Боднарук, літ: 15, звання: рільник,

мешкає: у Верхівцях, під ч. д. 27, почта: Дорошівці.

Дата випо- зичення	Книжка		Дата від- дачі	Замітка	Дата випо- зичення	Книжка		Дата від- дачі	Замітка
	Число інвент	Том				Число інвент	Том		
1933 23 XI	115	1	30 XI 1933						
30 XI	223		15 XII 1933	Ушкоджені окладинки					
20 XII	27	-	30 XII 1933						

Бібліотечний дневник.

Дата (день місяць рік)	Число видазки	Віддано		Випозичено		Замітки
		число книжки	скільки томів (котрі?)	число книжки	скільки томів (котрі?)	
21. X. 1912	7	36	1 а			
"	5	12	—			
"	17	105	—			
"	25	—	—	56	1	
"	83	—	—	12	1	

Записуючи точно дані в цьому дневнику, бібліотекар зможе зробити в кожний час зіставлення обороту книжок, відповідаючи на питання:

1) Скільки книжок позичено кожного місяця, (скільки позичено в році), 2) Котрі книжки мали найбільший попит, 3) Котрі найменший, 4) Скільки книжок ушкоджених.

Великі бібліотеки можуть мати ще й „карткові каталоги“. Їх може бути кілька родів: по авторам, по заголовкам, чи по змісті. — Звичайним бібліотекам (з кількома десятками книжок) вони непотрібні.

Боротьба з неграмотністю.

Безграмотність людини, це в теперішніх часах справжня духовна нищета даної одиниці. Як темна кертиця держиться безсонішного підземелля, так безпросвітна, безграмотна людина присуджена на сліпоту духа, не може користуватися світлом, що його несе рідне письменство, що промінює з рідної книжки.

Неграмотність наносить шкоду не тільки дотичній одиниці, але й народові, який з таких одиниць складається. Як у сьогоднішніх часах можливий поступ без книжки, без часопису! Людське життя закоротке й не такі вимоги в теперішньому світі, щоби можна вдоволитися власними думками чи переживаннями, хочби це була бистра одиниця. Треба користуватися скарбами людського духа, зібраними друком. Треба мати спромогу свої думки передавати на віддаль, іншим, навіть прийдешнім поколінням.

Не одиниці, що — як тополі зпосеред верб — вистрілюють понад масу, рішають про культуру народу, але культура самих таки мас. Як можна в теперішніх часах організувати неграмотіїв, наблизити їх до світу, вчити їх, вести до кращого, коли для них не доступне печатане слово! „Геть з неписьменністю!“ Таке гасло мусить для своєї місцевости підняти Кружок Р. Ш. Ця думка мусить вселитися в серцях кожного Українця(-ки), яким дорога будучність свого народу й перейти в діло сповнюване з потрібним завзяттям.

Державний перепис Польщі з 1921 р. виказує застрашаючі цифри неграмотности якраз на області заселеній Українцями. На 32.8% безграмотних у цілій Польщі, живе безграмотних на області воевідства:

	місто	село	загалом
львівського	13.6%	33.9%	29.2%
тернопільського	22.4%	42.1%	39.3%
станиславівського	20.9%	51.7%	46.0%
волинського	38.9%	74.0%	68.8%
поліського	37.7%	78.1%	71.0%
виленського	38.7%	59.2%	58.0%
новгородського	35.7%	57.3%	54.7%
краківського	10.2%	22.3%	19.4%

Ще яскравіше представляється справа, коли розглянемо число неграмотних по віроісповіданням. Римокатолики в Польщі мали загалом 24.8% неграмотних, євангелики 12.5%. Але греко-католики й православні в Польщі мали в той самий час 48.8% неграмотних, отже половина (мужчин 44.2%, жінок 53.1%), а між православними було неграмотних загалом 72% (59.1% жуччин і 84.3% жінок). На селах доходить відсоток неграмотних до 86.4%! Чи не страшна просто цифра? На 100 жінок поверх 86 — сліпі! А греко-католики й православні, це здебільша Українці! І з ким тут братися до великих діл, хто має дати дитині перші основи виховання?! Неграмотна, сліпа жінка; невидючий батько! Хочемо, щоби з нами світ рахувався?... Хіба буде милосердитися, як добре серце милосердиться над червачком...

Тому треба використати постанову (§ 5, точка в) статуту Рідної Школи й позакладати курси для неграмотних, що вже перейшли шкільний вік. Деколи нема що робити в осінний чи зимовий вечір, спання не береться, приходить охота виявити десь, на чомусь свої життєві сили. Виладовуйте їх у змаганнях — усунути безграмотність, що осоромлює нашу націю в очах світу. Кружки Р. Ш. мусять мати ту справу на оці, головню в осінних і зимових місяцях.

На оснування курсу для неграмотних не треба особливого дозволу влади, не треба коштовної підготовки. Вистане, щоби неграмотні вписалися в члени Кружка Р. Ш. (про це є в цій книжці окремий уступ), щоби купити собі початкову українську книжку, сшиток та олувець. На справлення таблиці можуть зложитися всі спільно, а може постарати Кружок із своєї каси. На інструктора запросити когось з українських інтелігентів у селі. Від цього обов'язку ледви чи хто відкажеться. Якби не було інтелігента-Українця, то нехай підійметься навчання грамоти хтось із письменних селян, чи робітників.

Підготовку курсів для неграмотних повести так:

Хтось із членів Старшини Кружка Р. Ш. (чи загалом хтось із членів Р. Ш., якому це Старшина Кружка доручить — він буде референтом курсу), нехай зре-

ферує справу на ширших сходах, нехай спише тих, які хотять учитися грамоти, спонукає їх, щоби вписалися в члени Р. Ш. і вплатили членську вкладку (наразі бодай частинно). Про умовлений день і відкриття курсу треба повідомити приналежне староство таким письмом:¹⁾

29. ЗРАЗОК.

Вільне від стемплевої оплати на основі рішення
Міністерства Скарбу з дня 4. жовтня 1928 року

L. D. V. 7037/6.

До

Світлого Староства

у

Підписаний Кружок Р. Ш. у спираючися на § 5, точці в) статуту Рідної Школи, організує у громаді для своїх членів курс для неграмотних. Наука буде відбуватися в домі (в кімнаті, будинку) (адреса) в (в котрі дні й котрій годині), а вчити буде (назвати інструктора) Курс починається дня в годині.

За лад і порядок у часі курсу ручаємо.

Повідомляючи про це Світле Староство, по думці обіжника Міністра В. і О. Р. Ч. 32. з 13. III. 1933 (I PoI. 857/33), Ур. Дн. Мін. В. і О. П. ч. 3, поз. 55, прохаємо прийняти це до відома.

Старшина Кружка Р. Ш. ім.

Голова.

Початка.

Секретар.

Zakładanie prywatnych kursów dla dorosłych.

Okólnik Min. W. R. i O. P. Nr. 32 z dnia 13-go marca 1933 r. (I PoI. 857/33). Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 3., poz. 55.

Do czasu wydania do ustawy z dnia 11-go marca 1932 roku o prywatnych szkołach oraz zakładach naukowych i wychowawczych (Dz. U. R. P. Nr. 33, poz. 343¹⁾) rozporządzenia, które analogicznie do rozporządzenia z dnia 7-go czerwca 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 50, poz. 473²⁾) ureguluje całokształt zagadnień związanych ze szkołami i innymi zakładami naukowymi przeznaczonymi dla dorosłych, wyjaśniam po porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych, co następuje:

¹⁾ Dz. Urz. Kur. O. S. Lw. z 1932 r., str. 280.

²⁾ Dz. Urz. Kur. O. S. Lw. z 1932 r., str. 395.

ЗАМІТКА. 1. На курс неграмотних не можна приймати дітей у шкільному віці, ані не-членів. Не можна також видавати ніяких свідоцтв.

2. Про те саме, що повідомляється із законного обов'язку староство, треба повідомити з громадського обов'язку Головну Управу Р. Ш., подаючи ще крім цього, скільки учасників вписалося на курс.

3. Про стан курсів треба здавати звіт на засіданнях Старшини. Має це робити або інструктор або той член Р. Ш., якому це Старшина доручить (референт курсу). Цей звіт треба вписати у протокол засідань.

4. До науки неграмотних добре вживати таких підручників: 1) А. Домбровський, „Рідне Слово“, Львів, 1928, 1.20 зол.; 2) „Просвітні Листки“ ч. II, 40 сот. (Був добрий підручник Солтиса, але

1. O ile towarzystwa oświatowe mają w swoich statutach przewidziane zakładanie kursów dla dorosłych i organizować je będą wyłącznie dla swoich członków, nie wydając przytem jakichkolwiek świadectw, nie są obowiązane do stosowania się do przepisów ustawy o szkołach prywatnych z dnia 11-go marca 1932 roku (Dz. U. R. P. Nr. 33 poz. 343). Wystarczy bowiem zawiadomienie przez te towarzystwa władz administracji ogólnej o otwarciu takich kursów.

2. O ile cytowane w pkcie 1 towarzystwa organizować będą systematyczne kursy dla dorosłych wogóle, wówczas kuratorja okręgów szkolnych stosować będą do nich zgodnie z okólnikiem z dnia 19-go października 1932 roku Nr. I. Pol. 3616/32³⁾ dotychczasową praktykę postępowania, przestrzegając jednak, by była ona zgodna z przepisami cytowanej ustawy o szkołach prywatnych a zwłaszcza z postanowieniami art. 6. Nadzór pedagogiczny nad takimi kursami sprawować będzie kuratorjum, przekazując go wedle uznania właściwemu inspektorowi szkolnemu. Organizatorzy kursów będą podawali kuratorjum do zatwierdzenia program kursów oraz do wiadomości czas i miejsce zajęć na kursach.

3. O ile cytowane w pkcie 1 towarzystwa organizować będą niesystematyczne kursy dla dorosłych wogóle, wówczas wystarczy zawiadomienie władz administracji ogólnej o otwarciu takich kursów. W razie wątpliwości, czy dany kurs należy zaliczyć do systematycznych, rozstrzyga właściwe kuratorjum okręgu szkolnego.

Minister W. R. i O. P. (—) J. Jędrzejewicz wr.

³⁾ Dz. Urz. [Kur. O. S. Lw. z 1932 r., str. 633.

він вичерпаний, зрештою — сконфіскований). Інструктор повинен би собі докладно прочитати: 1) А. Домбровський, „Методичний Провідник для учителя“, Львів 1928, 60 сот. (якщо інструктор буде вживати „Рідне Слово“ тогож автора), 2) „Інструкція і методичні вказівки для навчання неграмотних“, 10 сот., 3) Омелян Попович, „Як учили і як учити би грамоти“, 20 сот. — Всі ці книжки можна набути в Книгарні Рідної Школи. Можна також уживати звичайних українських книжок для початкової науки у вселюдних школах. Але вони — особливо для дорослих — не такі цікаві, як ті, що ми їх вище назвали.

5. Ніхто не має права силовати ані Кружка ані інструктора, щоби він вів курси для неграмотних у **двох мовах**. Нам ходить, щоби Українці вміли читати й писати **по українськи**.

Пише Богдан Лепкий: „Гать будуйте кріпку і високу, щоби нас море грізне не залляло, щоби ми у багні не застрягли, та щоби внуки дідів не прокляли, що не вміли краю боронити; — гать будуйте кріпку і високу“.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФІНАНСОВІ СПРАВИ.

ПРАВИЛЬНИК

організаційно-фінансової діяльності Кружків Р. Ш.

Щоби упорядкувати організаційно-фінансову діяльність Кружків Р. Ш., яка забезпечувала би органам Товариства відповідну матеріальну основу для досягнення статутових цілей Товариства, Головна Управа Р. Ш. ухвалила на своєму засіданні дня 27. листопада 1923 в межах постанов §§. 4—10 і 43 статуту Р. Ш. слідуючий правильник:

I. Матеріальна основа Товариства.

Матеріальну основу Товариства окреслюють постанови § 6—10 статуту. Старшинам Кружків Р. Ш. дозволяється виключно в межах тих постанов вести їхню організаційно-фінансову діяльність для придбання достаточних фондів на цілі Товариства.

A. Вкладки членів. Старшина Кружка використовує різні нагоди, як виклади, відчити, церковні й народні та національні свята, дитячі забави, пописи, товариські сходини, вистави й концерти (дитячі й дорослих) на те, щоби там поучити присутних про вагу Рідної Школи й заохотити кожного українця (-ку) стати її членом, вплачуючи на її потреби ухвалену Загальним Зїздом членську вкладку. До цієї праці треба обов'язково втягнути всіх інтелігентів області Кружка Р. Ш. й кожному з них визначити окрему роль при поширенні впливів Рідної Школи. І так:

а) Священик використовує різні церковні установи, всякі релігійні обходи, у своїх проповідях і релігійних

науках освідомлює при кожній нагоді вірних з вагою й значінням Р. Ш. і дбає, щоби кожний Українець і кожна Українка, які тільки мають на це законне право, стали членами Р. Ш.

б) Учитель, лікар, адвокат, урядник, свідомі міщане, селяне та інші звання стараються викликати за інтересування й зрозуміння справ Р. Ш. при виконанні своїх обов'язків.

в) Одним словом — у праці для Р. Ш. обов'язково мусить постійно брати участь кожний громадянин (-ка) української народности без виїмку.

г) При цьому слід пригадати особливо інтелігентній верстві нашого народу, що її обов'язок не кінчиться ще на матеріальній піддержці організації. Вона є відповідальна за те, коли менше свідомі верстви української суспільности не виповнюють своїх обов'язків супроти Рідної Школи. Старшини Кружків Р. Ш. будуть мати на увазі, чи і в якій мірі сповнює ці обов'язки інтелігент їхньої області.

г) Якби трапилася одиниця з інтелігентних кругів, яка відказується від активної участі у праці для Р. Ш., треба зробити все можливе, щоби її спонукати до цієї праці.

Б. Постійний 1-процентовий даток платять члени від кожночасного доходу так:

а) Урядники, учителі, професори й інші державні та приватні службовики платять свій 1%-ий даток правильно протягом першого тижня кожного місяця від пібраної платні.

б) Священники, адвокати, лікарі, інженіри й інші фахи подають Кружкові свої заяви зі сумою, яку зобов'язуються правильно вплачувати до каси Кружка.

в) Рільники, власники ґрунтів і рільних господарств, городничих заведень, плянтацій промислових рослин і тим подібних рільних культур, платять 1%-ий даток від збору. Речинець і рати сплати в кожній громаді установлює Кружок Р. Ш. відповідно до місцевих обставин. Сплачувати можна в натурі, або грішми.

Вплачування 1%-ового датку в натурі переводить Старшина в той спосіб:

Відповідно до цього, коли члени можуть якслід приготувати свій даток у натурі, визначає Старшина день і годину, в якій мають члени зложити даток, повідомляючи про це заздалегідь бодай 14 днів наперед. Було би добре, якби Старшина піддала гадку, якого роду землеплоди мали би члени по змозі приготувати. Одначе, кожний член може давати довільні натуралії. Порадно обчислити кожному членові наперед, що він мав би дати і, скільки й подати йому це до відома. Вказане, щоби при збірці натуралій був приязний член Старшини.

г) Робітники й зарібники платять свій 1%-овий даток відповідно до місцевих звичаїв і місцевої практики виплати заробітків належних їм від роботодавців. Спосіб нормує Старшина (може навіть у порозумінні з кожним членом зокрема).

г) Приватні купці й промисловці, промислові й торговельні підприємства, кооперативи першого ступня т. е. місцеві господарсько-споживчі, молочарські, кредитові і т. і., кооперативні установи індивідуальні, кооперативні підприємства, повітові й краєві Союзи платять від ріжниці поміж ціною купна і ціною продажу товарів. Інші установи від своїх постійних чи хвилевих доходів.

В. Інші доходи:

а) Доходи з відчитів, викладів, театральних вистав, діточих пописів, забав, товариських сходин, чайних вечорів та інших улаштувань, що відбуваються у власному заряді Кружка Р. Ш.; доходи з принагідних і постійних збірок, уладжуваних у власному заряді Кружка, доходи з концертів, фестинів і всяких народніх свят (все одно — в честь Рідної Школи, чи ін.), — віддає Старшина Кружка в цілости на потреби Р. Ш.

З доходів, уладжуваних другими культурно-освітними й іншими збірними чи приватними установами відповідно до умови, а щонайменше 10% касового впливу.

Якщо буфет, або льотерія у власному заряді якогось українського підприємства, то треба віддати бодай 10% також від того улаштування.

б) Інші приходи передбачені постановами § 6—10 статуту Р. Ш. управильное кожночасна Старшина Кружка згідно із загальними постановами Р. Ш. (гляди уступ „Прелімінарі Кружків Р. Ш., стор. 133).

в) При допомозі українських радних подбати, щоби громадські ради ухвалювали поважніші суми на потреби Рідної Школи. Треба також усіми заходами дбати, щоби ухвалений у прелімінарі даток удержався.

г) Старшина Кружка Р. Ш. повинна звертати увагу особливо бездітних громадян на потребу записів даровизни на річ Рідної Школи.

г) Добре поставлена бібліотека Кружка Р. Ш. може теж становити постійне джерело доходу Рідної Школи.

д) Крім повищих вplat для Рідної Школи обов'язані члени й загалом українські громадяне давати від часу до часу окремі надзвичайні дари. Це буде при нагоді „осінньої збірки“, дар на „коляду“ з нагоди Різдва, дар на „писанку“ з нагоди Великодня й даток на храмовий (відпустовий) день.

е) Про „осінню збірку“ гляди окремий уступ (сторінка 136).

е) Щодо збірки дару на „коляду“ й „писанку“ видасть Головна Управа щороку окремі постанови.

Одначе вже наперед, а найдальше в початках грудня кожного року та у великий піст треба мати готові списки тих, які хотять і можуть піднятися переведення збірки. Такі списки треба дати заздалегідь до свого Пов. Союзу Кружків згл. Пов. Кружка, щоби він мав їх завчасу під рукою на кожний наглий випадок.

Також треба мати заздалегідь підготований хор, оркестру і т. п. Якщо в якійсь місцевості було би доцільно зорганізувати для тієї ціллі окремий комітет, зложений з представників місцевих українських товариств, — то Кружок Р. Ш. мусить дати до того ініціативу. На всякий випадок добре, якби в кожному збірковогому гуртку був хтось із членів Старшини (заступників, Контр. Комісії, чи Комісії орг.-фін.).

ж) Весь дохід з тих збірок призначений виключно і в цілости для каси Головної Управи на загальні потреби Товариства.

з) Кружки Р.Ш. мусять заздалегідь подбати, щоби в часі тих збірок ніяке інше товариство не переводило

збірок на свої потреби. Нікому не вільно найменшої частини тих збірок забирати на інші потреби, хочби вони були які важні (всенародня постанова з 3. червня 1920 р.).

и) Якби якесь місцеве товариство хотіло Рідній Школі зі свого боку допомогти при переведенні збірки, то цю поміч треба охотно прийняти під умовою додержання повище висловленої засади.

II. Будова домів Р. Ш.

1. Якби Кружок удержував приватну школу, а в місцевості не було для неї відповідного приміщення, тоді треба змагати до того, щоби здвигнути власний дім Рідної Школи з гігієнічними й відповідаючими потребам сучасної педагогіки класами до навчання, кімнатами для майстерень, потрібними габінетами, просторою салею для руханки, концертів і т. п., з кімнатою на засідання Старшини та з площею на дитячі забави й пописи. На будову дому треба згоди Гол. Управи Р. Ш.

2. Рідна Школа може лише тоді дозволити Кружкові Р. Ш. давати підмогу іншим українським місцевим товариствам з нагоди будови їхнього дому, коли вони заінтабулюють Рідну Школу як співвласника з правом довічної служебности такої кількості відповідних кімнат у тому домі, на яку згодиться Головна Управа Р. Ш.

III. Фінансова Комісія.

1. Для улекшення й належної підготовки організаційно-фінансової діяльності Кружка (по думці цього правильника) можуть Загальні Збори Кружка Р. Ш. вибрати, або в межах своїх управнень Старшина Кружка Р. Ш. покличе Організаційно-фінансову Комісію зложену з довільного (потрібного) числа членів-знавців господарського стану, по змозі представників кожного звання з області Кружка Р. Ш.

Ця Комісія конституюється вибираючи: голову, його заступника й секретаря.

Організаційно-фінансова Комісія є тільки дорадчим органом Старшини й радить про потреби, які означає Старшина Кружка Р. Ш.

2. Круг і засоби діяльності Організаційно-фінансової Комісії такі:

а) На спільних нарадах розважає, в який спосіб могли би члени поодиноких звань постарчити потрібних для Р. Ш. фондів. Як основу своєї праці складає прелімінар річних доходів Кружка Р. Ш. Цей прелімінар укладають оскільки можна фахові члени Комісії. (Гляди уступ „Прелімінарі Кружків Р. Ш.“, стор. 133).

б) Готові внески, еляборати, пропозиції й інші всякого роду домагання відносно організаційно-фінансової діяльності Кружка Р. Ш. прийняті більшістю голосів прихвних на засіданні членів Комісії, предкладає ця Комісія через свого провідника Старшині Кружка Р. Ш., яка або їх затверджує, або назад відсилає до Комісії для зміни чи доповнення, подаючи одночасно мотиви свого рішення до відома Комісії.

Старшині прислугує право у власному крузі ділання поробити у проекті Комісії потрібні зміни.

в) Члени Організаційно-фінансової Комісії повинні на прохання Старшини помагати своєю участю при всякого роду збірках на потреби Рідної Школи.

IV. Спосіб збирання фондів

(вчислених під I.)

1. Кожний член обов'язаний сам без упімнення в точно означеному часі зложити припадаючі на нього належитости в Кружку Р. Ш. згідно в місцях означених Кружком Р. Ш. Зложену належитість потверджує Кружок Р. Ш. через свого уповноваженого (гл. стор. 52, уст. „Відповідальність Старшин“, точка 1, та стор. 54, уст. „Окремий організатор“, точка 1).

2. Порадно вибрати одного свідомого, солідного й відданого справам Р. Ш. члена, який вів би: перегляд товаришів звання, їхніх поборів, виготовлював листи вplat і відбирав в означеному часі заявлені чи умовлені належитости для Рідної Школи.

3. Після стягнення повищої належитости має такий почесний збірщик зложити негайно всю готівку згл. належитости в натураліях враз із списком дотичних членів за посвідкою скарбникові Кружка Р. Ш.

4. Можна установити інкасентів (збірщиків) на райони (вулиці, кути, ділянки і т. п.).

5. Якщо член зложив свій даток на руки декастерійного інкасента (звичайно свого товариша по званні), то на бажання районного інкасента обов'язаний виказатися поквітуванням на доказ, що сповнив свій обов'язок, а так само й навпаки — коли належитість зложена на руки районного інкасента.

Тому добре булоби, щоби інкасент мав при собі крім звичайного списку (лісти) також „квітар“ Р. Ш. й видавав вплачуючим посвідки писані через кальку. Такий квітар доставить Головна Управа Р. Ш., або Книгарня Р. Ш. по власних коштах.

6. Інкасент (збірщик):

а) Інкасента іменує Старшина Кружка Р. Ш. (якщо є Орг.-фін. Комісія, то на її внесок) і повідомляє про це Пов. Союз Кружків Р. Ш. згл. Пов. Кружок Р. Ш.

б) Для інкасента видає Старшина Кружка Р. Ш. уповноваження на письмі важне не на довше, як на один чвертьрік. По тому часі можна це уповноваження відновити, скасувати, або змінити інкасента. (У Львові видає повновласти Головна Управа).

в) Непродовжена повновласть неважна.

г) Інкасент сповнює з правила свій уряд безплатно як громадянський обов'язок.

г) З огляду на матеріальні відносини інкасента, може Кружок Р. Ш. оплачувати видатки інкасента відповідно до окремої умови.

д) Інкасенти мають не лише обов'язок збирати належитості від членів, але й приєднувати членів та взагалі поширювати ті ідеї, які голосить, заступає й переводить Рідна Школа. Значить — вони є також організаторами на області Кружка Р. Ш.

7. Старшина Кружка подбає також, щоби всюди там, де буває більше українців (-ок) примістити скарбонки (пушки) Р. Ш. (Про це гляди уступ „Скарбонки“ (пушки) Рідної Школи. Гл. стор. 135).

V. Орудкування фондами Рідної Школи.

1. Зібрані фонди можна обертати тільки на творення й удержання приватних шкіл Р. Ш. й на ціллі пе-

редбачені в § 5 статуту Р. Ш., але тільки згідно з постановами Головної Управи.

2. На удержання приватної школи складаються:

а) шкільні оплати учнів (-ениць), укі усталюється в передбачено стійній валюті чи продуктах.

Висота шкільної оплати залежить від маєткової сили дотичної околиці взагалі, а батьків зокрема. У випадках гідних узгляднення допускається частинна знижка, а навіть цілковите звільнення від шкільної оплати. (Порівняй уст. „Інструкція про оснування шкіл“, уст. 2, на стор. 59, та „Правильник для унормування адм. відношення Кружків Р. Ш.“, стор. 101, т. 9, 21, 24, 26—28).

б) Доходи з усяких улаштувань школи Р. Ш., які школа передає в цілости до каси Кружка Р. Ш. (в порозумінні із Старшиною можна лише розрахуватися).

в) Якщоб школа Р. Ш. не могла удержатися власними приходами, то Кружок покриває видатки школи з інших своїх приходів так, як за дозволом Головної Управи зобов'язався перед шкільною владою.

г) Кружки виплачують побори учительському персоналові й евентуальним канцелярійним службовикам відповідно до своєї спроможности й до умови з персоналом, при чому треба змагати до досягнення кожноточасних максимальних норм Головної Управи.

г) Всі грошові надвижки з місяця висилає Кружок до 10-го кожного місяця до Головної Управи.

д) Згідно з рішенням Головної Управи Р. Ш. з 23. I. 1925 ч. 1518 можна гроші призначені на означену ціль льокувати лише в Головній Управі (гл. стор. 46, уст. 10. „Діяльність Кружка Р. Ш., фінансові завдання“).

ПРЕЛІМІНАРІ КРУЖКІВ Р. Ш.

Щоби всі ділянки Товариства Рідна Школа розвивалися правильно, на це не вистане навіть найбільша ініціатива на місцях для організаційної та освітньо-виховної праці. До того треба ще строгого упорядкування видатків Кружка й підшукування всесторонніх приходів на його потреби.

У деяких Кружках Р. Ш. ведеться фінансова господарка виключно під кутом місцевих інтересів. У деяких місцях робили нераз неконечно потрібні, або не дуже то такі пильні видатки, а тимчасом у другому місці були нераз учителі цілими місяцями незаплачені, або школа не має найпотрібніших приладів до навчання. Через таку господарку не можна дійти до остаточного упорядкування платень учителів Р. Ш., до устояння тих платень.

На підставі постанови § 8 статуту Товариства господарку в Кружках Р. Ш. треба вести тільки в рамках прелімінаря затвердженого Головною Управою.

Кожний Кружок Р. Ш. має виготовити ще перед кінцем адміністративного року (який наразі припадає 31. серпня) свій докладний прелімінар приходів і видатків. Прелімінар треба так укладати, щоби приходи могли покрити видатки. Якби не ставало на покриття, то треба деякі видатки скреслити. (Друки на виготовлення прелімінаря розсилає Головна Управа кожного року всім Кружкам Р. Ш. безплатно).

Докладно виповнений прелімінар перешле Кружок своєму Пов. Союзові Кружків, згл. Кружкові з правами Пов. Союзу найдалше до кінця травня кожного року.

Повітовий Кружок перевірить дані кожного прелімінаря і враз із своїми внесками предложить найдалше до кінця червня Головній Управі до затвердження.

ЗАМІТКА. При видатках на адаптацію, на перебудову, добудову, закупно інвентаря і т. п. мусять бути мотивуючі прилоги згідно з постановами поданими в замітках дотичного друку. В розділі XI. точка г) прелімінаря видатків подати безумовно коло кожної вчительської особи, скільки вона побирає місячної засадничої платні, на якій основі (ухвала Старшини, окремий договір і т. п.) та, скільки й, за яку чинність зокрема.

Ухвалою з дня 27. травня 1929 р. постановила Головна Управа, що всякі переступлення прелімінаря Кружка Р. Ш. у видатках недопустимі. Хто зробить видаток неузгляднений прелімінарем Кружка, той має покрити його з власних доходів під загрозою статутних наслідків.

СКАРБОНКИ (ПУШКИ) РІДНОЇ ШКОЛИ.

Для збільшення фондів Рідної Школи слід повести організовану збіркову акцію при допомозі скарбонки (пушок) Рідної Школи, при чому треба придержуватися таких засад:

1. Повітовий Союз Кружків, згл. Кружок з правами Пов. Союзу подбає, щоби скарбонки Рідної Школи були приміщені по всіх українських освітніх та економічних установах, як: Читальнях, Лугах, Соколах, Селенських Спілках, Кооперативах, даліше по українських купцях, в канцеляріях українських адвокатів, лікарів, священників і т. п. та у приватних домах.

2. Кожна скарбонка має бути заосмотрена у пльомби Р. Ш. Хто уповноважений випорожнювати скарбонку, той має мати такі пльомби із собою і скарбонку за кожний раз на ново запльомбувати.

Якби не було на місці пльомб Р. Ш., тоді треба замкнену пушку перевязати звичайним мотузочком, пересилити кінці через кусень твердого паперу (біля 3 см.²) й ті кінці припечатувати до картону ляком.

3. Кожна скарбонка має мати наліплену карточку з написом: „Датки на Рідну Школу“.

4. Кожна скарбонка має мати своє постійне біжуче число і т. зв. „метрику“, яку можна зробити із звичайного картоніку величини членської виказки. „Метрика“ має мати те саме число, що скарбонка.

ЗАМІТКА. Для оминення коштів пересилки було би добре, якби Повітовий Союз Кружків згл. Кружок з правами Пов. Союзу замовив у місцевого бляхаря нараз більшу кількість невеликих, приличного виду скарбонки і віддавав їх Кружкам по власній ціні.

Часто має малі скарбонки на поготівлі сама Головна Управа Р. Ш. й віддає їх Кружкам Р. Ш. по власній ціні.

5. При випорожнюванні скарбонки держатися слідуючих вказівок:

а) Хто одержує скарбонку, той має одержати разом з нею також її „метрику“;

б) перебираючий скарбонку до вжитку повинен одержати поучення, при яких нагодах він може домага-

тися датку на Р. Ш. (н. пр. — священик при видачі па-рохіяльного акту, виконані церковної функції; адвокат при нагоді заключення контракту, виграної справи; лікар при нагоді успішної поради хорому і т. п.);

в) випорожнювати скарбонку має право тільки та особа, яку зголосить при передачі скарбонки, або, яку пришло Кружок Р. Ш. з писемною повновастю;

г) не можна випорожнювати скарбонки в непри-сутности того, в кого вона стояла; якби переховував скарбонки Р. Ш. помер, або на довший час був непри-сутний, тоді можна забрати чи відчинити скарбонку у прияві свідка;

г) уповажнений вибрати гроші із скарбонки має перечислити їх зараз у прияві того, в кого вона стояла й записати це на „метриці“, подаючи день і суму та підписуючи це місце в метриці враз з власником скар-бонки; одночасно він має власникові скарбонки видати посвідку з квітаря на ту суму, яку забрав із скарбонки.

Інші способи випорожнювання скарбонки недопу-стимі, бо вони можуть внести шкідливі підозріння.

6. Хвилево зайву частину грошей зібраних до скар-бонок відіслати до Головної Управи на загальні потре-би Рідної Школи, зазначаючи на чековому відтинку „скарбонка“.

7. Повітові Союзи Кружків згл. Кружки з правами Пов. Ссюзів мають мати кожного часу докладні списки всіх скарбонок, приміщених на їхній області. При на-годі люстрацій Кружків перевірювати, чи скарбонки замкнені згідно з повищою інструкцією, чи випорожню-вання відбувається формально й, чи зі збіркою посту-пає Кружок згідно з тим правильником.

8. Всякі переступства в тій справі буде Головна Управ Р. Ш. трактувати як надужиття й шкідливе діяння на шкоду Товариства, приміннюючи до винуватих ста-тутові постанови.

ОСІННА ЗБІРКА.

Примінюючися до окремішних господарських умовин у нашому краї, Головна Управа ввела в життя „осінню збірку“ на Рідну Школу в натураліях. При пе-реведенні цієї збірки обов'язують такі постанови:

1. Збірка натуралій мусить бути переведена у жовтні (у виїмковому випадку — в листопаді).

2. Протягом місяця вересня внесе кожний Пов. Союз Кружків, згл. Пов. Кружок Р. Ш. подання до приналежного староства о дозвіл на таку збірку на цілий політичний повіт і подбає особистими інтервенціями, щоби такий дозвіл одержати.

Якби котрогось року могла Головна Управа вистарати загальний дозвіл на всі повіти, то про це повідомила би заздалегідь Пов. С. Кр., згл. Пов. Кружки. Якщо такого повідомлення нема до половини вересня, обов'язок старати дозвіл спадає на П. С. Кр. (Пов. Кружки).

3. Повітовий Союз Кружків (Пов. Кр.) зорганізує збірковий апарат на місцях, поручаючи це завдання в першу чергу своїм Кружкам Р. Ш. По тих громадах, в яких нема ще Кружків Р. Ш., треба настановити чесних мужів довіря, які переводитимуть збірки з рамені Пов. Союзу Кружків (Пов. Кружків). Мужами довіря повинні бути передівсім представники Читалень, Лугів, Соколів, Кооператив, Жіночих Організацій і т. п. Тільки в такому випадку доручувати переведення осінньої (й загалом) збірки поодиноким чесним громадянам, якщоб у громаді не було місцевих товариств, або не можна було з ними зговоритися.

4. Збірки переводити на лісти (списки) зазначуючи: місцевість, ім'я і назвиско та звання жертводавця, рід і скількість жертвованих натуралій (в кількограмах, літрах, копах, тузинах, штуках і т. п.).

5. Після переведеної збірки продати натуралії в кооперативі, зазначуючи на списках, за яку ціну і, скільки чого продано, що потверджує купуюча сторона на томуж списку. (Очевидно — предмети, яких кооператива не купує, або де кооперативи нема — продати деінде).

6. Зібрані й добуті з продажу натуралій гроші передати враз із списками Пов. Союзові Кружків (Пов. Кружкові) за посвідкою.

7. Повітовий Союз Кружків (Пов. Кружок) має право зарядити, щоби місцеві Кружки Р. Ш. привезли

зібрані натуралії до нього, (враз із збірковими списками), а він зібравши більшу кількість продуктів може в повітовому місті добути кращу ціну на них. При такій продажі має Пов. Союз Кр. (Пов. Кружок) мати підтвердження на списках, скільки чого й, за яку ціну продано.

8. Де староство відмовило би дозволу на збірку, там порозумітися за посередництвом Повітового Союзу Кооператив, а коли такого нема, то безпосередно з кооперативами повіту в тому напрямі, щоби громадяне повіту добровільно самі зносили натуралії як жертви Рідній Школі до кооператив. Кооперативи вели би евіденцію тих жертв і до половини листопада переслали би добуту готівку враз із зіставленням Повітовому Союзові Кружків (Пов. Кружкові).

Зауважуємо, що тільки на збірку від хати до хати треба дозволу адміністраційної влади. Добровільно на Рідну Школу жертвувати й свою жертву занести чи переслати в довільне місце, — можна всякому без окремих дозволів. Особливо вільно завжди членові Товариства піддержувати свою організацію довільним способом. Це є зрештою навіть його обов'язком.

9. Для порядку вестимуть Повітові Союзи Кружків (Пов. Кружки) точну евіденцію установ повіту, мужів довіря та осіб, яких можна уповажнити до переведення збірок на місцях і вести збіркові листи (списки).

10. Кружки Р. Ш. можуть за дозволом Г. У. задержати 25% з нетта осінньої збірки на свої потреби. На випадок задержання треба це зазначити в зіставленні збірок, пересланому до Головної Управи.

Повітовий Кружок доложить усіх старань, щоби осінню збірку на місцях закінчити перед груднем і перешле точне й переглядне зіставлення осінньої збірки по громадам враз із готівкою найдальше до кінця листопада. (Ухвала Головної Управи Р. Ш. 28. вересня 1928, ч. 314).

СОТИКОВИЙ ФОНД.

1. Що це таке сотиковий фонд?

Діяльність Рідної Школи така велика й така загальна, що її можна піддержати тільки масовими зусиллями. Народня маса не може вимагати, щоби тільки „хтось“ для неї трудився, старався, щоби тільки „хтось“ поносив хочби які непосильні тягарі. Що приходить без натуги, без праці, немов даром, це навіть не має потрібної ціни. Не зважаючи на загальну вбогість українського народу, кожна його одиниця мусить узяти участь у піддержці всенародньої установи, Рідної Школи.

Тому Рідна Школа ввела т. зв. „соти́ковий фонд“. Це фонд, який має повстати з найдрібніших, сотикових датків, але поголовно всіх Українців. Нас є 7—8 мільонів душ лише на землях під Польщею. Це робить 7—8 мільонів сотиків місячно, або 70 до 80 тисяч золотих місячно. Яка це сума, можна зміркувати з того, що дотепер при одиничних зусиллях одержувала Рідна Школа місячно з краю — в централі 5—10 тисяч зол., а загалом — біля 20 тисяч зол. тоді, коли на удержання теперішнього дорібку потрібно зібрати місячно найменше 50.000 золотих (вартости з літа 1933). Тому як централю, так і поодинокі Кружки Р. Ш. попадають у довги, обдовжують свої реальности, а це загрожує утратою національного майна, національного стану посідання в найважливіших осередках; це загрожує утратою приватного шкільництва, добутого такою великою напругою сил; це зв'язує руки Рідній Школі, робить її непевною в її починах, відбирає корисну ініціативу! Коли ми при теперішній ще невеликій участі в жертвенности на Рідну Школу з боку народніх мас маємо на рідношкільній ділянці такі замітні осяги, то розважмо, що можна би зробити при масовій сотиковій жертвенности!

Збудування „сотикового фонду“ не може остати тільки мрією, фантазією; воно мусить у найкоротшому часі перейти в реальне діло. Треба тільки хотіти й розумно діло зорганізувати. Бож — один сотик від української душі на місяць, це не є ніяким

зменшенням особистого майна навіть у того, що ходить за прошенням хлібом! Тому одним з найважливіших завдань кожного Кружка Р. Ш. буде: зорганізувати на своїй області сотиковий фонд. Можна складати сотики, або яйця по біжучій ціні.

2. Як зорганізувати сотиковий фонд?

Запросити на ширші сходини членів Кружка, або й уладити довірочні збори всіх українських громадян місцевости й вияснити їм річ. Саме переведення може мати кілька способів. Подамо їх:

1. Покласти в такому місці, де найбільше сходиться Українців (н. пр. в кооперативі—умовитися з управою і крамарем), скарбонку й аркуш паперу. Батько (чи хтось з родини) приносить раз у місяць (чи яйця) за свою рідню, (коли це гроші) вкидає їх до скарбонки, а крамар вписує на папір день, ім'я і назвиско й суму сотиків. Коли це яйця, крамар відбирає їх і вписує, скільки було яєць і, на яку ціну дня. Раз у місяць, в умовлений день відбере повновласник Кружка зложені сотики чи належитість за яйця і впише це на складковому аркуші так:

Дня 193... ми підчислили повищий список і найшли, що за час від до зложило (стільки) громадян зол. сот. і яєць. Згідно із списком повновласник Кружка Р. Ш. перебрав готівкою зол. сот. із зложених сотиків, і зол. сот. за яйця.

Підпис уповноваженого:

Підпис крамаря:

Якщоб сума на списку не годилася з готівкою, то треба дошукатися, де причина й ту причину принотувати при відборі, згл. передачі грошей.

Всяка грошева надвижка припадає в користь Рідної Школи.

2. Село (містечко, місто) поділити на райони, невеликі, по кільканацять хат. Кожний район приділити

одному уповноваженому, який зобов'язеться раз у місяць відібрати в доручених йому родин припадаючу на них суму сотиків. Районовий повновласник приходить із списком до приділених йому громадян, відбирає в них сотики (чи яйця), вписує на список, а доматор потверджує зложену суму сотиків власноручним підписом. В найблищому часі (в кожному разі — того самого місяця, або на домагання скарбника Кружка Р. Ш.) передає уповноважений району зібрану суму за посвідкою:

Посвідчаю, що районий, гром. (ім'я і назвисько)
зібрав у місяці 193 . . суму зол. сот. і
яець (або: зол. сот. з продажі яець).
. , дня 193..

Підпис скарбника Кружка Р. Ш.:

Можна дати посвідку з квітаря (гл. стор. 132, т. 5).

3. На стіні в кооперативі буде висіти на великому папері список усіх українських громадян області Кружка Р. Ш. Побіч імен будуть рубрики на сотики (або на яйця) зложені в кожному місяці.

Раз у місяць приходить скарбник Кружка Р. Ш. (або інший уповноважений), підраховує з кооператором число громадян, що вплатили цю суму, забирає готівку, даючи кооператорові посвідку, як у випадку 1).

Цей третій спосіб добрий тим, що імена громадян списані наперед і ціле село має змогу контролювати, чи дотичний громадянин дав що на Р. Ш. того місяця, чи ні. Одначе добре й так, щоби списки і гроші стояли сховані в кооперативній касі (шуфляді, крамаря), щоби їх часом хтось не забрав. Зате нехай Кружок Р. Ш. зробить раз у місяць „стінний часопис“ виписуючи всіх, хто що зложив на Радну Школу у попередньому місяці, або хто нічого не зложив, чи, хто має що доплатити і, що, або все разом. Такий часопис добре вивісити в Читальні на той час, коли мають зійтися громадяне.

Головна Управа не виключає інших доцільних способів. Про ці способи треба її повідомити.

Вже 1934 рік мусить стати ударним роком для добуття сотикового фонду й постійного його доповнення.

ПОДАННЯ КРУЖКІВ Р. Ш.

у справі дозволу на всякі імпрези і зразки рекурсів проти відмовних рішень влади.

30. ЗРАЗОК.

Вільне від стемплевої оплати на основі рішення
Міністерства Скарбу з дня 4. жовтня 1928 р.
L. D. V. 7037/6.

До

Повітового Староства

у

Підписане Товариство повідомляє отсим, що заходами своїх членів

(евентуально) при участі шкільної молоді своєї (якої?) школи (або) при участі молоді дитячого садка ,захоронки), уладить у місцевості у (назвати день), дня 193... фестин (з музикою) по такій програмі (подати цілу програму):

на площі (назвати, або окреслити положення) з доходом на шкільно-освітні потреби нашого Товариства. Вступ по від особи (або — вступ вільний, чи — за добровільними датками). (Евентуально) На дохід Товариства будуть з тієї нагоди продавати відзнаки (як долучена) за найнижчою оплатою по (або — за добровільними датками).

Початок фестину година попол.

У часі фестину буде безалькогольна перекусня у власному заряді.

За лад і порядок беруть відповідальність члени Старшини, а зокрема підписаний голова і секретар. (Якщо до цього є окремий Комітет, то назвати його членів по імені).

. (місцевість), дня 193...

Старшина Кружка Рідної Школи ім.

Печатка

Голова
(підпис)

Секретар
(підпис)

31. ЗРАЗОК.

Вільне від стемплевої оплати на основі рішення
Міністерства Скарбу з дня 4. жовтня 1928 р.
L. D. V. 7037/6.

До
Повітового Староства

у

Підписане Товариство повідомляє отсим, що заходами
своїх членів

(або) при участі шкільної молоді своєї (якої?) школи

(або) при участі молоді дитячого садка (захоронки)

уладить у місцевості у, дня 193..

театральну виставу під назвою (подати заголовок
штуки й імя автора) на дії (дій). Штука дозволена цензу-
рою (подати дотичний розпорядок).

(Якщо штука ще не була в цензурі, то замість „штука
дозволена..“ написати: Один примірник з текстом долучуємо.)

Прохаємо прийняти цю заяву до відома (якщо була долу-
чена книжка) й звернути долучений примірник на адресу на-
шого голови.

За лад і порядок беруть відповідальність члени Старшини,
а зокрема підписаний голова й секретар.

. (місцевість), дня 193...

Старшина Круга Рідної Школи ім.

Печатка

Голова
(підпис)

Секретар
(підпис)

32. ЗРАЗОК.

Вільне від стемплевої оплати на основі рішення
Міністерства Скарбу з дня 4. жовтня 1928 р.
L. D. V. 7037/6.

До
Повітового Староства

у

Підписане Товариство повідомляє отсим, що заходами
своїх членів

(або) при участі (чи силами) шкільної молоді своєї (якої?) школи

(або) при участі (чи силами) молоді дитячого садка (захоронки)

уладить у місцевості у, дня 193..

«концерт, чи — Свято в честь, або — з нагоди
(чи) Свято Матері, Свято Молоді).

Програма Концерту (Свята) така: (Назвати по порядку всі точки). Текст пісень і деклямацій долучуємо окремо.

Початок година попол.

За лад і порядок беруть відповідальність члени Старшини, а зокрема підписаний голова й секретар.

. (місцевість), дня 193...

Старшина Кружка Рідної Школи ім.

Печатка

Голова
(підпис)

Секретар
(підпис)

ЗАМІТКИ. Якби в часі театральної вистави, концерту, чи свята мало бути щось з того, що назване в повідомленні про фестин (зразок 30, н. пр. відзнаки буфет і т. п.), то треба це зазначити в поданні до Староства.

До повідомлень про концерт і свята, на яких буде хор і деклямації, треба доручити або в оригіналі, або у відписі текст (слова).

Часом вимагає адм. влада тексту промови (декуди лише диспозиції промови), яка буде виголошена. Це домагання не має в законах ніякого оправдання. Одначе, щоби справи не припинювати — можна написати текст промови й передати Староству. В такому випадку вже краще написати у двох примірниках, щоби з одного можна було промову відчитати, або (ще краще) вивчитися на память. (Бували випадки, що приявний представник адм. влади слідив із свого примірника, чи промова згідна з текстом пересланим до влади).

Деколи повітові старости не дозволяють на уладження імпрези. Заборону (чи відмову) мотивують звичайно так: 1) невідповідна саля (дім, стодола, шопа і т. п.), або не дуже безпечна; 2) в громаді заразлива недуга; 3) імпреза (штука, пісні, деклямації) можуть викликати погорду до інших національностей чи релігійних громад; 4) зміст промови (або сам промовець) може викликати публичне забурення. Зрештою — всіх видуманих причин до відмови дозволу не можна навіть передбачити.

Мусимо держатися засади, щоб на кожному кроці постояти за право на виконання громадянських управнень. Особливо мусять про це дбати наші організації. Старшина Кружка Р. Ш., яка буде уважати відмовне рішення адміністраційної влади несправед-

ливим, чи подані в рішенні аргументи невідповідаючими дійсно-сті, — мусить безумовно внести відклик (рекурс) до дотичного Воевідства в речинці поданому в рішенні старости. Це треба зро-бити тимбільше, що Кружкові певно буде залежати на тому, щоби підготовка імпрези не пропала на марне.

Понище подаємо зразок рекурсу, в якому оспорується пе-редбачені найчастіші відмови (З них брати тільки це, що в да-ному випадку потрібне на опрокинення нестійних аргументів рі-шення старости; інше — пропустити).

33. ЗРАЗОК.

Кружок Рідної Школи у вносить
відклик проти заборони Повітового Старо-
ства у з дати відбути . .
. . . (що?) в

До
Високого Воевідства
у
через Повітове Староство
у

Правно урядуюча Старшина Кружка Рідної Школи ім. . . .
. . . у повіту внесла дня до Повітового
Староства у повідомлення, що заходами репрезен-
тованого Товариства відбудеться дня вистава (фе-
стин, концерт, свято). Повітове Староство у ви-
дало своє рішення з дати, яким заборонює відбути
названу імпрезу, бо (назвати причини заборони, подані
в рішенні староства)

Проти цього рішення вносить підписане Товариство

Рекурс.

В салі Народнього Дому (Читальні, Кооперативи) у
. . . (чи:) в кімнатах названого дому, (або:) в stodолі (з шопі,
возівні — чийй?) є місця доволі, щоби могло поміститися
передбачене число видців. Зрештою на це й продається карти
вступу, щоби мати контролю занятого місця.

В тому місці вже відбувалися нераз усякі імпрези, на які
давало дозвіл те саме Повітове Староство, яке тепер імпрези не
дозволяє. В дотичному будинку не зайшло нічо такого, що
могло би викликати якийнебудь острах. Перед небезпекою огню
буде хоронити сторожа місцевого „Сокола“ („Лугу“, чи — окре-

мого гуртка молоді), а випадок може трапитися й у найдоцільніше будованому театрі.

В нашій громаді нема ніякої заразливої недуги ані на людей, ані на худобу. Якби така недуга була, то ми самі не бажали би собі ніяких громадних сходин. Рішення Староства спирається на якихсь невірних інформаціях, або злобних і фальшивих донесеннях.

Імпреза, яку підготувало й задумало уладити наше Товариство, не має в собі нічого такого, що могло би порушити державу (іншу національність чи віроісповідну громаду). Найкращим доказом на це та обставина, що цензура дозволила її на прилюдні вистави.

Долучені тексти пісень (деклямацій) не мають і не можуть мати нічого такого, що могло би відємно дотикати державу (інші національності). Найкращим доказом на те ця обставина, що всі вони виняті з книжок, які перевірила урядова цензура.

Побоювання Повітового Староства, що промова, яка мала бути виголошена, могла би викликати якенебудь порушення публичного спокою, не має ніякої дійсної основи. **(У випадку, коли текст промови був староству предложений):** Повітове Староство мало текст промови в руках і могло звернути нашу увагу на ті місця, які воно вважає замало цензурними. Коли того не зробили, ми не можемо добачувати в забороні Староства лише волю не допустити до забурення прилюдного спокою. **(Якщо промова не була предложена):** Відки може Староство наперед знати, якого змісту буде промова, або що зміст промови буде в силі поділати підбурюючо! На підставі самих неслухняних підозрінь чи припущень, або на підставі неузасаднених заключень не можна владі робити таких висновків, які здержують свободне виконання громадянських управнень.

Уважаємо рішення Повітового Староства у з дня ч. безосновним і неправним. Тому прохаємо скасувати його й доручити Повітовому Староству у, щоби видало підписаному Товариству дозвіл на уладження (назвати докладно імпрезу: театральної вистави — якої? — концерту, фестину і т. п.) на той день, який ми Повітовому Староству назвемо.

., дня 193..

Старшина Кружка Рідної Школи ім.

Голова.

Печатка.

Секретар.

Цей рекурс треба передати до повітового староства або поштою поручено, або враз із виготовленим „рубрум“-ом.

КООПЕРАЦІЯ Й РІДНА ШКОЛА.

Кожна здорова нація повинна змагати до того, щоби сама собі могла дати раду у всяких хвилинах та обставинах. Від цієї то засади виходять заходи провідників народу — двигнути його матеріально. Відти починаються спроби творити власний промисл, власне постачання предметів життєвої потреби. В недостатчі капіталу одиниць створимо **капітал маси** при допомозі кооперації. Тут саме корінь потреби — розвинути й скріпити кооперацію, зробити її всенародною і при її помочі двигнути нарід не тільки матеріально, але й морально: виціпити в ньому взаїмне довіря, навчити його вірити у власну силу в організованій спільноті, навчити по громадськи працювати.

Тому Рідна Школа, яка хоче освідомити українську молодь про всі прояви життя, мусіла звернути велику увагу на кооперацію, яка щораз то більше вкорінюється в нашому народі. Тому то Р. Ш. завела у своїх школах теоретичну науку кооперації й веде її по своїх школах практично, уладжуючи дитячі кооперативні крамниці й щадничі каси.

Тим виховним чинником підпомагає Р. Ш. українську кооперацію, виховуючи для неї будучих каменярів, свідомих кооперативних діячів. Очевидно, що допомога мусить бути взаїмна. Кооператива, яка сама собою є живим і гарним прикладом взаїмної допомоги, мусить у першій мірі перед усіми іншими товариствами й установами видатно підпомагати Рідну Школу.

Поміч Рідній Школі від кооперації була доволі визначна, як брати на увагу зложену суму. Але як брати в рахубу число кооператив, то ще багато можна й треба зробити.

Кооперація може допомагати Рідній Школі трояким способом.

1) Покласти скарбонку Р. Ш. в кооперативі й захочувати кожного, щоби там кинув сотика.

2) Повітові Союзи Кооператив можуть добивати якийсь процент до фактур.

3) Ухвалювати при білянсі якусь поважнішу суму.

Не треба й пригадувати, що ухвалені чи іншим способом придбані кооперативною гроші для Рідної Школи, треба негайно в цілости виплачувати.

Кооперація мусить дати Рідній Школі матеріяльні засоби для її діяльності у власному кооперативному інтересі.

РОЗМЕЖУВАННЯ ЗБІРКОВОЇ АКЦІЇ.

VIII. резолюція, принята на зїзді Голов Кружків Р. Ш. та Управ шкіл Р. Ш. дня 13. VI. 1925, ч. 2984:

„Щоби не вносити дісорієнтації й замішання в краю та не утруднювати контролі щодо виконання обовязку супроти Рідної Школи з боку громадян одного повіту, не можна Кружкам Р. Ш. виконувати навіть статутової діяльності на області приділеній іншому Кружкові Р. Ш. без попереднього порозуміння з дотичним Кружком Р. Ш. та без апробати Головної Управи Р. Ш.

Особливо не можна улажувати Кружкові Р. Ш. на чужій області ніяких збірок, все одно — на свій рахунок, чи на рахунок Кружка Р. Ш. дотичної області.“

ДОПОМОГА РІДНІЙ ШКОЛІ ІЗ ЗАГРАНИЦІ.

В 1923 р. видала Головна Управа Р. Ш. розпорядок (до ч. 1649 з 26. III), в якому між іншим є така постановка:

„Зорганізовану акцію жертвенности на Рідну Школу на всіх просторах українських і неукраїнських землях веде тільки Головна Управа Р. Ш. у Львові, а Кружки Р. Ш. й Повітові Союзи Кружків Р. Ш. працюють виключно на областях, призначених їм Головною Управою Р. Ш.“.

Це зарядження Головної Управи Р. Ш. potwierдили дня 13. червня 1925 збори Голов Кружків Р. Ш. та Управ шкіл Р. Ш. у своїй VII. резолюції, яка звучить:

„Щоби не виявляти перед заграницею нестачі організованости, як це могли би зробити прохання по-

одиноких Кружків Р. Ш. у справі допомоги з боку Українців із заграниці; тому, що — з одного боку — при поширеній діяльності Р. Ш. на місцях будуть зростати місцеві потреби у зв'язку з виховно-шкільною справою, а тим самим грошеві впливи до Головної Управи будуть малі; тому, що — з другого боку — Головна Управа не маючи до розпорядимости відповідних фондів не зможе вести загальних пропагандивних і допомогових агенд; як також тому, щоби дати Централі Р. Ш. змогу контролі заграничної допомоги, ніякий Кружок Р. Ш., (Пов. С. Кружків) не може висилати від себе покликів до заграничних Українців з домаганням грошевої допомоги“.

Ця заборона обов'язує й сьогодні.

СВЯТО ОЩАДНОСТИ.

Основою скріплення нації являється її культурний стан, в якому нація виявляла би якусь скількість потреб та старалися невпинно, щоби мати змогу ті невідхильні потреби заспокоїти власними засобами. Але знова — яку працю не почати би, буде її вислід завжди залежний від матеріяльних умовин. Та навпаки: яке економічне чи фінансове діло не задумати би, його виконання залежне від того, чи найдуться виконавці осяжні світлом знання, з „отвертою головою“, із сильною волею — перевести діло послідовно до кінця, не зійти із шляху добре обраного й продуманого.

Так отже освіта, виховання й матеріяльний добробут цілої нації тісно із собою сплетені.

Підставою матеріяльного добробуту, це **ощадність**. Хоча нація мала би не знати які матеріяльні багатства, вона заломилась би під господарським оглядом, якщо не зуміла би перевести рівномірного відношення видатків до прибутків. Тому виховання нації мусить включати в себе й підготовку кожної одиниці до ощадности; до пошанування того, що якнебудь остається по заспокоїнні життєвих потреб. Ба, ідея ощадности має на меті: перевірити вартости тих життєвих потреб та спроможність поставитися до них передумано, критично. Д-р

Кость Левицький пише: „Праця, ощадність і господарність, це основи життя кожного чоловіка“.*)

Всі культурні народи Європи піднесли ощадність до рівня святости та щорічними масовими обходами звеличують ту ідею. Міжнародне **свято ощадности** припадає на день 31. жовтня кожного року.

„Святкуймо той день не як параду, щоб його відбути, розвеселитися тай відтак нічого не робити, боже був би гріх супроти нас самих і всього українського народу. Цей день має нам усім нагадати наші обов'язки праці для себе самих, для наших родин і для нашої найбільшої родини, якою для нас є українська нація“.*)

Правда: український нарід не дуже то має дані для переведення великих індивідуальних ощадностей, але має їх у **масовости**, коли тільки до цього будуть виплекані передумови: **сильна воля та громадянська статочність**.

Тому прилучаючися до міжнародньої стихії, поручаємо найгорячіше Повітовим С. Кружків Р. ІІІ., (Пов. Кружкам), та їхнім школам у найтіснішому порозумінні уладити **Свято Ощадности**.

Це свято повинно відбутися по змозі 31. жовтня, або в догідному часі для шкіл, т. є: 2-го листопада.

Маючи на увазі ті цінности, які може дати нації **організована загальна ощадність**, повинні Кружки Р.ІІІ. й Управи шкіл Р. ІІІ. всякого роду й типу, уладити ще й льокальне свято ощадности у власному крузі ділання для своїх членів, зглядно дітей.

У рефератах, які будуть виголошені з рамени Рідної Школи, треба звертати особливу увагу не тільки на статистичні дані ощадности, але головню на те, що 1) треба пошанувати надвижку, яка остається від заспокоїння життєвих потреб; 2) життєві потреби — це не виключно конечні особисті видатки, але й видатки на **закріплення національної сили й поваги нації**; 3) ощадність — це не **скупство**, не **скнирство**, але відповідний розподіл тих приходів, які стоять одиниці до розпорядимости.

*) Господарсько-Коопер. Часопис, ч. 45 з 1933 р., п. з. „Праця, ощадність і господарність“.

Святочний обхід ощадности не повинен би обмежитися тільки до виголошення циферних рефератів, але й стати підвалиною для ощадности кожної української дитини, якою має піклуватися Кружок Р. Ш., кожного члена Р. Ш. Це свято повинно стати завязком для оснування **щадничої каси** у школі чи громаді, чи товчком до скріплення існуючої й поширення її впливів.

День свята ощадности та короткий його перебіг зареєструє кожний Кружок Р. Ш. у протоколі свого чергового засідання й надішле Пов. Союзові Кружків (Пов. Кружкові) його відпис при нагоді висилки інших періодичних звітів. Повітовий Союз Кружків (Пов. Кружок) перешле Головній Управі сумаричний звіт за свою область до кінця листопада.

По всякі інформації у справі оснóвування щадничих кас, хочаби тільки дитячих звертатися безпосередно на адресу: Т-во „Ощадність“, Львів, вул. Косцюшки, (Центробанк).

БОРОТЬБА З ОТРУЯМИ.

Під датою 25. січня 1932 р. до ч. 2040 видала Головна Управа до підчинених Кружків такий обіжник:

Місяць лютий це в цілому світі місяць протиалькогольної, а в Українців й протинікотинної пропаганди.

У звязку з тим звертаємося з покликом до Хвальних Старшин Кружків Р. Ш., щоби вони із свого боку помагали обзнакомити громадянство із шкідливістю вживання тих наркотиків. Цю пропаганду можуть вести уладжуючи низку ширших сходин з протиалькогольними й протинікотинними відчитами, пропагандою членства у товаристві „Відродження“ (Львів, ул. Домініканська ч. 11) та заохотою громадян до передплати місячника „Відродження“.

Управи шкіл і виховних заведень Р. Ш. звернуть увагу на діяльність протиалькогольних і протинікотинних гуртків молоді й заохотять її до підсилення цієї акції.

Пропагандивні брошури доступні для всіх висилає Книгарня Рідної Школи, Львів, ул. Сикстуська ч. 20.

ПРОТИАЛЬКОГОЛЬНІ КАРТИ.

З огляду на шкоду, яку наносить алкоголь людському організмові, багато громадян відказується від уживання цього трійла, чи відвикає від нього. Не треба й доказувати, що здержливість від алкоголю причинюється також до скріплення фінансової сили даної одиниці. Деякі громадяне бажали виявити на вні своє вдоволення із випробовання своєї сильної волі більшим датком у той час, коли т. зв. „товариський звичай“ велів зужитковувати більшу скількість алкоголю. Дехто відвик так дуже від того наркотику, що й не бажав подавати його своїм гостям. Щобиж його не посуджувати в негостинности чи скнирстві, він хоче виявити на вні, що не грошей шкодує, тільки здоровля організму. Для таких завела Головна Управа Р. Ш. артистично виконані „протиалькогольні карти“.

Такі карти розсилає Головна Управа Р. Ш. правильно перед Різдом і Великоднем Повітовим Союзам Кружків Р. Ш., згл. Повітовим Кружкам для розповсюдження в повітовому місті й для наділення ними приналежних до них Кружків Р. Ш. При інших нагодах, як домашні прийаття, імянини, хрестини, весілля, соборчики і т. п. може інтересований зажадати карткою прямо в Гол. Управі, засилаючи відповідний даток (менше-більше кошт алкоголю, який треба би при такій нагоді зужиткувати).

Найменший даток на „протиалькогольну карту“ 1 зол.

Кружки Р. Ш., які розповсюднили ці карти, мають право задержати на свої потреби 20% з добутої суми. Решту (80%) відіслати враз із списком осіб (імя й назвиско, заняття, вплачена сума) до Головної Управи найдальше в два тижні по закінченій „коляді“ чи „писанці“. При пересилці грошей зазначити на відтинку чеку „альк. карти“.

Коли нема іншого зарядження Гол. Управи, то остальні карти задержати до дальшого вжитку.

ГРАМОТА РІДНОЇ ШКОЛИ ДЛЯ ПІДПРИЄМЦІВ І ПІДПРИЄМСТВ.

Вже від довгих літ увійшло в звичай, що наше патріотичне купецтво, кооперативи, промисловці як теж особи вільних фахів присилають добровільні датки на потреби Рідної Школи у зв'язку з набуттям управління вести свій власний варстат праці, задокументований викупном державного патенту на ведення підприємства. Очевидне, що жертводавці домагаються від Головної Управи відповідної посвідки, яка була би не тільки ствердженням зложеної жертви, але яка могла б перед громадянством засвідчити їх доброзичливість та жертвенність на рідношкільні цілі. Дотеперішній спосіб — виставляти найзвичайніші посвідки — не відповідав тим вимогам. Тому Головна Управа Р. Ш. рішила надрукувати спеціальні грамоти для засвідчення такої пересланої чи переданої жертви. Грамота ця буде не лише посвідкою для жертводавця, але з огляду на її гарне виконання може служити йому за прикрасу кімнати його підприємства.

Старшини Кружків Р. Ш. будуть старатися наклонити українських купців і промисловців (фізичних і правних) стати членами Рідної Школи та енергійно зайнятися розповсюдженням згадуваних грамот. Прохаємо придержуватися при цьому ось таких норм:

1) зладити спис фізичних і правних українських осіб, що займаються виробничим чи купецьким підприємством в осідку Кружка та підчинених громадах з такими рубриками:

а) біжуче число; б) ім'я і назвисько підприємця згл. підприємства; в) адреса підприємства; г) дата прийняття грамоти; ґ) на котрий рік; д) зложена квота; е) квота виставлена до Головної Управи; є) замітка.

2) Грамоти вести в точній евіденції.

3) Принотовувати в списі (гл. точка 1) тих, що прийняли грамоту та суму зложену на Рідну Школу з тої нагоди.

4) При передачі грамоти означити її порядковим числом загального спису Кружка (гл. точка 1 т. а).

5) Інкасувати гроші за грамоти можна тільки на посвідках через кальку.

6) Жертвовані гроші переслати чеком (або переказом) до Головної Управи Рідної Школи, зазначивши на горі „Грамоти“. До 25. кожного місяця переслати до Головної Управи Р. Ш. списи осіб, та установ, котрі зложили датки на ці грамоти й висоту тих датків.

7) Невикористані грамоти задержати на пізніше. Якщо не стало би пересланих грамот, то звернутися за ними до Головної Управи Р. Ш., яка їх вишле відворотною поштою.

8) Тим особам, що доручують грамоти, можна дати провізію 20 до 25% узисканої квоти.

9) При доручуванні грамоти не вживати ніякого натиску на купців, підприємців, кооперативи й на всякий випадок так поступати, щоби не давати ніякої притоки до жалоб.

10) Надіємося, що так як дотепер, так і на будуче всі наші патріотичні підприємці, чи кооперативи не відмовляться від допомоги Рідній Школі у формі добровільних датків і що складатимуть їх **щорічно в пропорціональній висоті до матеріяльної спромоги, чи радше відповідно до категорії даного підприємства,** н. пр. :

I. Централі, як: Центробанк, Центросоюз, Маслосоюз, Гіпотечний Банк, Фабрики й інші 10—20 доларів, (100—200 золотих вартости з 1933 р.).

II. Повітові Союзи Кооператив, Гуртівні і т. п. — 10 зол.

III. Кооперативи, Склепи, Книгарні, Молочарні і т. п. — 10 зол.

IV. Будки, Різники, Торговлі мішаних товарів, Склади товарів і т. п. — 5—10 зол.

V. Ремісники й т. п. 1—5 золотих.

(Ці суми подані тільки як приклад на випадок, якби хтось із купців чи промисловців, або представник підприємства запитував, скільки Рідна Школа від нього надіється).

ПРО ОСНУВАННЯ КРУЖКІВ Р. Ш.

на основі закону про товариства з дня 27. X. 1932,
ч. 94, Дн. 3. РП., поз. 808.

І. Нові Кружки Р. Ш.

1. Найменше 15 українських громадян, які бажають оснувати у своїй місцевості Кружок Рідної Школи, мають зголоситися в члени Рідної Школи й вплатити бодай частину членської вкладки. Членська вкладка виносить 2 зол. на рік, а для незаможних селян і робітників 1 зол. (Вкладку можна вплачувати частинами). Ті громадяни-члени мають написати до Головної Управи Рідної Школи письмо з проханням, щоби вона згодилася на оснування Кружка Рідної Школи в їхній місцевості. — Зразок такого письма подаємо. До цього письма не треба ніяких стемплів.

2. Вплачену частину членських вкладок вислати в готівці одночасно з проханням до Головної Управи, долучуючи до подання на доказ поштовий рецесіс, або відтинок поштового чеку; його Головна Управа зверне враз із дозволом.

На середній частині чека в горі чеку зазначувати „чл. вкладки“.

3. У члени Кружка Рідної Школи не можна приймати шкільної молоді, ані громадян, які ще не покінчили 18 літ віку. Членами основниками, чи членами Старшини чи Контрольної Комісії не можуть бути неповнолітні, отже ніхто нище 18 літ.

4. Прохання до Головної Управи Р. Ш. пересилати тільки через Повітовий Союз Кружків Р. Ш. згл. Пов. Кружок Р. Ш. Прохань звернених від громад прямо — Головна Управа однаково швидше не полагодить, тільки звернеться до Пов. Союзу Кружків Р. Ш. (Пов. Кружка Р. Ш.).

Повітовий Союз Кружків, згл. Пов. Кружок не може задержати в себе членських вкладок, які основники передають на його руки до Гол. Управи Р. Ш.

Письмо до Головної Управи.

(до 1 точки Інструкції).

Громада
 Почта
 Повіт

До

Головної Управи Рідної Школи

у Львові.

Ми підписані, повнолітні громадяни села (місточка, міста, присілку (назва) постановили оснувати в нашій місцевості відділ Товариства Рідна Школа під назвою: **Кружок Рідної Школи ім. в**

Прохаємо дати на це свою згоду.

Одночасно вступаємо в члени Рідної Школи і долучуємо виказ вплачених датків на членську вкладку.

На доказ, що вплачену частину членських вкладок ми відіслали до Головної Управи Р. Ш., долучуємо тут поштовий рецепіс (відтинок поштового чеку), який прохаємо нам звернути.

., дня 193..

Слідєе бодай 15 підписів:

5. Головна Управа розважить, чи в тій місцевості дозволити на оснування Кружка Р. Ш. Якщо признасть це корисним, то пришле на адресу першого з підписаних на проханні свою згоду, два примірники статуту Рідної Школи, два друки на спис членів і друк на повідомлення дотичного староства про уконституування управних органів Кружка Р. Ш.

У деяких випадках вишле Г. У. своє рішення до П. С. Кр.

6. Тоді один з підписаних на письмі до Головної Управи (звичайно перший) скличе установчі збори з підписаних і з таких, що їх знає особисто (§ 18. закону з 11. III. 1932. р. Дн. Зак. Р. П. ч. 48, поз. 450) і вони виберуть зпоміж себе таку Старшину і Контрольну Комісію, як це приписує § 20. і § 28. статута Р. Ш., т. є голову, заступника голови, секретаря, скарбника, бібліотекаря, господаря та одного члена без чину і 3-ох заступників. Крім того — Контрольну Комісію з 3-ох членів і 2-ох заступників.

7. Про установчі Загальні Збори треба обов'язково повідомити дотичний Повітовий Кружок Р. Ш. з проханням, щоби прислав свого делегата.

8. Дневний порядок Установчих Загальних Зборів такий:

а) Отворення Зборів і вибір предсідника, його заступника й секретаря.

б) Відчитання і пояснення статуту Рідної Школи.

в) Реферат про завдання Кружка Рідної Школи. (Це мігби реферувати місцевий священик, учитель, свідомий селянин, або делегат Повітового Союзу Кружків на підставі цієї книжки).

г) Вибір Старшини Кружка Рідної Школи і Контрольної Комісії.

г) Внески й запити.

9. На такі зібрання влада має право тільки тоді вийти, якщо мала би певні відомости, що це зібрання загрожує публичному спокою, або, коли на ньому обговорюють справи, за які право карає (§ 20 закону з 11. III. 1932 р. Дн. Зак. Р. П. ч. 48, поз. 450).

10. Ця вибрана Старшина має до двох тижнів по виборі повідомити дотичне староство про те, що в громаді оснувався відділ Рідної Школи під назвою „Кружок Рідної Школи“.

11. Такому Кружкові можна дати ім'я якогось визначного українського громадянина (н. пр. імени Т. Шевченка, Івана Мазепи, П. Дорошенка, М. Шашкевича, І. Франка, О. Федьковича і т. п.).

Імена звичайних живучих людей, хочби як заслужених — не порадно давати.

12. До письма з повідомленням староства треба долучити: 1) один статут Р. Ш., 2) письмо Головної Управи зі згодою на оснування Кружка, 3) окреме письмо з виказом тих осіб, які ввійшли до Старшини Кружка Рідної Школи (якщо це в місті, то коло кожного подати його адресу), 4) на окремій картці подати адресу, де буде приміщене нове Товариство.

13. До ніякого з тих письм не треба ніяких стемплів.

35. ЗРАЗОК.

Письмо до Старства

(до 5—7 точок Інстр.).

Вільне від стемплевої оплати на основі
рішення Міністерства Скарбу з дня 4.
жовтня 1928. р. L D. V, 7037/6.

До

Повітового Старства

В

Підписаний Кружок Рідної Школи ім.
в оснований як відділ зареєстрованого това-
риства Рідна Школа — Українське Педагогічне Товариство
у Львові, на підставі § 18. статута матірнього товариства й згідно
з постановами §§ 40. і 41. закону про товариства з 27. X. 1932.
ч. 94. Дн. Зак. Р. П. поз. 808, який виконуватиме свою діяльність
на області громади, уконституовався на своїх
установчих Загальних Зборах, що відбулися дня 193..
ось як:

Голова:

Заступник голови:

Секретар:

Скарбник:

Бібліотекар:

Господар:

Член:

Заступник:

Заступник:

Заступник:

Контрольна Комісія:

Член:

Член:

Член:

Заступник:

Заступник:

Новооснований відділ буде приміщений у домі
. . . (адреса)

Долучуючи 1) примірник статуту Рідної Школи,
2) доказ про згоду Головної Управи Рідної Школи,
3) адресу приміщення відділу —
прохаємо прийняти це до відома.

..... дня 193..

За Старшину Кружка Рідної Школи ім.

Голова (підпис).

Секретар (підпис).

14. Ціле це повідомлення передати Повітовому Кружкові Рідної Школи в місці осідку староства, а він доручить староству за посвідкою.

15. Нововибрана Старшина не має розпочинати ніякої діяльності перед упливом 4-ох тижнів від дня висилки повідомлення до староства.

16. Якщо до тієї пори не прийде заборона існування нового Кружка Р. Ш., тоді можна починати діяльність.

17. До Старшини й загалом до управних органів Кружка Р. Ш. не вибирати осіб, які були судово карані за ганьблячі злочини, ані таких, які в наслідок судової кари позбавлені права власновільності. В противному випадку можуть такі Кружки стрінутися з перешкодами з боку адміністраційної влади.

Також не можна вибирати ані до управних органів Кружка Р. Ш., ані на делегатів таких членів Р. Ш., що не живуть постійно на області даного Кружка й мають членські права в іншому Кружку Р. Ш., бо такий вибір Г. У. уневажнить (гл. стор. 164, т. 15).

18. Якщо влада противилась би виборові громадян до управних органів Кружка Р. Ш., які то громадяне не були судово карані за ганьблячі злочини, в такому разі треба вносити рекурс.

19. У всіх таких справах звертатися до свого Повітового Союзу Кружків Р. Ш., згл. Пов. Кружка Р. Ш.

20. Почати діяльність треба від того, щоби приєднати якнайбільше членів та наладнати вплату щомісячних правильних, хочби й найменших датків на потреби Р. Ш. Для цього найкраще буде поділити громаду на райони (кути) і призначити кожний такий район одному з членів Старшини для зорганізування.

21. Членство в Клубах Р. Ш. унормоване в окремому уступі („Членство“, гл. стор. 37 і 162).

22. Тоді, коли новооснований Клубок Р. Ш. повідомляє староство про своє уконституування, він має одночасно повідомити й Головну Управу Р. Ш. про те, що староство **не заборонило** існування Клубка Рідної Школи в даній громаді, або прислати відпис того письма, яке Старшина одержить від староства.

Якщо це було би письмо із заборонаю, то його треба передати негайно до Повітового Клубка Р. Ш., щоби він зробив у приписаному речинці рекурс до вищої влади проти заборони.

23. Новозаснований Клубок буде вживати печатки з таким написом: Клубок Рідної Школи ім.
В

II. Відношення Клубка Р. Ш. до влади.

24. Такий Клубок Р. Ш., який попри те, що побивав від своїх членів щомісячну членську вкладку, робив також **загальну збірку** по всій громаді за дозволом влади, — мусить повідомляти про свої кожні Загальні Збори дотичне староство.

25. Якщо Клубок перевів для потреб Рідної Школи загальну прилюдну збірку за дозволом влади й хоче ту збірку інакше розділити, як було постановлено в дозволі влади, то мусить повідомити дотичне староство навіть про те, коли відбудеться це засідання Старшини, на якому буде ухвалений спосіб ужиття збірки. Такого повідомлення не треба висилати, якщо Клубок виконує постанову дозволу влади й пересилає збірку в цілесті до Головної Управи.

Про звичайні **членські сходи**ни не треба повідомляти староства.

26. Староство може вислати на засідання Старшини свого делегата, яким може бути й не-урядник староства. Такий делегат влади має право забирати голос на засіданні, домагатися інформації від Старшини й від Контрольної Комісії, а навіть робити свої замітки щодо господарки в товаристві. Цей делегат не має права ставити внесків, ані домагатися ухвал.

III. Діяльність новооснованого Кружка Р. Ш.

27. Скоро тільки новооснований Кружок Р. Ш. повідомить Головну Управу, що нема урядової заборони проти його існування (згідно з уст. 22 цієї інструкції), Головна Управа видасть негайно подрібні поучення, яку діяльність треба повести в цьому Кружку Р. Ш.

IV. Переходова постанова.

28. Це поучення видане на підставі постанов обов'язуючого закону про товариства та дотичного виконного розпорядку. Воно обов'язує аж до ев. зміни чи відкликання, яка наступила би на випадок нових роз'яснень з боку влади, чи змін у законі.

29. Так основані Кружки Р. Ш. будуть **відділами** Рідної Школи. Вони мають право вести всю діяльність, означену статутом, тільки не будуть мати „правної особовости“, зн. не будуть мати права набувати на власність недвижимостей та інших прав застережених зареєстрованим товариствам.

Оснування відділу не треба проголошувати в офіційній газеті „Монітор“.

30. Якби котра громада бажала мати Кружок Р.Ш. як реєстроване товариство, в такому випадку мусить окремо про це звернутися до Головної Управи по її думку в тій справі.

Реєстровані товариства мусять бути проголошені в „Моніторі“ за оплатою 30 золотих.

31. Кружки Рідної Школи основані перед 31. грудня 1932, вважаються **реєстрованими** товариствами, хоч вони своєї реєстрації не проголошували в „Моніторі“. (Влада зареєструвала їх на основі нового закону з уряду).

32. В неясних або сумнівних випадках звертатися до Пов. Союзів Кружків Р. Ш. (Пов. Кружків Р. Ш.), або коли там не знають виходу — до Головної Управи.

ПРАКТИЧНІ ВКАЗІВКИ ПРО ЧЛЕНСТВО.

(Порівняй уступ у цій праці п. з. „Членство“ на стор. 37).

Постанови про членство в Рідній Школі.

1. Підставою рідношкільної організації, це члени.
2. Обов'язком кожного чесного Українця чи Українки стати дійсним членом Рідної Школи.

3. Членство в Рідній Школі **одностепенне**, значить — громадянин вписаний у члени в тому Клубу Р. Ш., на якого області живе, є загалом **членом Товариства Рідна Школа**.

4. Не тільки почесно для Рідної Школи, але й незбиною користю для неї буде, коли місцеві українські товариства, установи й організації приступлять або як дійсні члени, або як члени-добродії. (Звертаємо увагу, що **почесних членів** у Рідній Школі нема)!

5. Принагідні добродії хочби як великі не докладають і не мають обов'язку докладати свого морального впливу на зріст організації.

6. У члени не можна приймати шкільної молоді, ані громадян, які ще не покінчили 18 літ життя. Студенти Високих Шкіл не уважаються за шкільну молодь.

7. Нешкільну молодь від 14—18 літ можна приймати в члени Р. Ш. тільки за дозволом батьків, згл. опікунів.

Старшина може приймати **устну** згоду батьків, але прийняття кожного члена вписувати в протоколі найближчого засідання Старшини, приновуючи, хто й перед котрим членом Старшини заявив згоду на членство в Р. Ш. неповнолітнього громадянина.

Члени прийняті за згодою батьків згл. опікунів (від 14—18 року життя) не можуть бути основниками Клубу Р. Ш., ані належати до управних органів Клубу (Старшини, Контрольної Комісії), ані навіть не можуть голосувати на Загальних Зборах Клубу Р. Ш.

Цих молодих членів можна вилучити в окрему молодечу Комісію („Комісію Доросту“) з такими завданнями і порядком, як це згадано при Секціях Доросту (гл. стор. 33, нотка 2).

8. Військових у чинній службі зовсім не приймати у члени. Поліційних службовиків причислюється до військових. Натомість приналежні до запасу (резерви) не уважати за військових.

9. Не можна нікого силувати, щоби вступив у члени Кружка Р. Ш., ані примушувати, щоби в ньому залишився. Одначе, хто зголошує свій виступ з членів, цей обов'язаний заплатити визначену членську вкладку до кінця адміністративного року Товариства.

10. Партійна приналежність громадянина не може бути перешкодою для прийняття в члени; вистане, коли громадянин своїм поведенням виявляє, що стоїть на українській національній основі, що вірить в окремішність української нації й дорожить її всебічним розвитком та ідеалами.

11. Вказане, щоби члени зобов'язувалися приєднувати якусь скількість (3, 5 чи більше) членів протягом року, або, щоби зобов'язувалися приєднати у члени громадян приділеної їм області (району, кута, вулиці ітп.).

12. Висоту членської вкладки означає Загальний Зїзд Р. Ш.

13. При вступі повинен член підписати „заяву“ приступлення (друки дасть Гол. Управа Р. Ш.).

ЗАЯВА.

Я підписаний (а) як член Рідної Школи обов'язуюся вплачувати членські вкладки по зол.*) річно, нараз, ратами, а крім того відповідно до мого маєткового стану вплачувати на потреби Рідної Школи місячно, квартално, піврічно, річно по зол. . . . с.

Датки складатиму до каси приналежного Кружка Рідної Школи ім. в (у) (пересилатиму до Головної Управи Рідної Школи у Львові, Словацького 14). Якщо я був (ла) би перешкоджений (а) особисто влатити на означений час декляровану суму, то прохаю прислати уповноваженого інкасента.

*) Звичайно 2 зол.; для селян і робітників 1 зол.

*) Одночасно заявляю під словом честі, що я неписаний у реєстрі ніякого іншого Кружка Р. Ш., (або): що я зголосив виступлення з Кружка Р. Ш. у, де я був членом. (Непотрібне счеркнути).

. дня 19..

Власноручний підпис:

Звання:

Точна адреса:

14. Кожний член, затверджений Головною Управою Р. Ш. одержить від неї членську виказку (легітимацію). Цю виказку треба мати при собі при виконванні членських управнень.

15. Членські права виконує громадянин у тому Кружку Р. Ш., на області якого він постійно живе.

Хвилеве чи випадкове поселення члена (гостина, ферії й інший принагідний побут) не дає членських прав на тій області навіть тоді, якби дотичний член з тієї місцевости походив, був до неї приналежний, чи мав там родину.

Якби такий член Р. Ш. був випадково гостем на Заг. Зборах не-свого Кружка Р. Ш. і його хотіли наділити чином члена Старшини, Контр. Комісії, чи делегата, то він не може такого уряду приймати під загрозою уневажнення вибору Гол. Управою Р. Ш.

16. Коли член перенісся на область іншого Кружка, він повинен зголосити свою присутність на новій області Старшині дотичного Кружка. Р. Ш. виказуючися членською легітимацією (або в канцелярії Кружка, або кстромусь з членів Старшини). Старшина Кружка даної області має обовязок у такому випадку зареєструвати цього члена у своєму списку. Якби член занедбав цю формальність і не зголосився у члени Кружка на області свого замешкання, то він і без того має право виконувати свої членські права в дотичному Кружку Р. Ш. (збори, сходи, анкети й т. п.) — з голосуванням і пасивним вибором включн., якщо докаже

*) Ця заява на те, щоби оминати баламуцтва з подвійним членством.

членство в Р. Ш. членською виказкою, а зокрема місце свого замешкання на області того Кружка Р. Ш., в якого нарадах хоче брати участь.

17. У члени Кружка даної області треба зачислити не тільки тих громадян (-ок), які зголосилися в члени, але за їх **відомом** і тих, які складають для Рідної Школи свої місячні датки — все одно: в Кружку Р. Ш., в Пов. Союзі Кр., чи Головній Управі Р. Ш.

18. В такому випадку, якби дотичний член не вплатив окремо чл. вкладки, йому треба зарахувати членську вкладку з першого місячного датку.

19. Кожний фізичний і правний член Р. Ш. обов'язаний платити до Товариства а) членську вкладку, б) правильний даток бодай у висоті 1% свсіх місячних доходів. (Гляди „Правильник організаційно-фінансової діяльності Кружків Р. Ш.“, уст. Б, а—г, на стор. 127).

20. Члени користуються членськими правами **тільки особисто**. Повновласти на другу особу недопустими. Матеріальні зобов'язання супроти Р. Ш. можна виконувати й через інші особи.

21. Старшина кожного Кружка Р. Ш. буде вести окрему книгу членів, в яку буде вписувати громадян з тих списків, що їх затвердить Головна Управа.

Членів списувати в тому порядку, як вони вступали. Порядкове число остає незмінене й тоді, коли член уступить (все одно — добровільно, умере, перенесеться, чи його вичеркнуть, або виключать). Треба тільки зазначити в замітці причину й дату уступлення.

22. Списки нових членів, прийнятих на засіданні Старшини Кружка Р. Ш. треба висилати кожного місяця у двох примірниках (найdaleше до 10-го враз з відписами протоколів) до затвердження Гол. Управі Р. Ш.

По затвердженні членства зверне Гол. Управа один список враз з членськими виказками Кружкові Р. Ш.

Членські виказки має підписати іменем Кружка Р. Ш. голова й секретар і доручити дотичному членові.

23. У Кружках Р. Ш., де є великий рух членів, добре мати окремий поазбучний показчик (індекс). Під дотичну букву вписати назвисько й ім'я члена та його порядкове число у книзі членів.

В тому індексі можна мати одночасно показчик для книги чл. вкладок, щомісячних датків і т. п.

24. Половину членських вкладок (50%) мусить кожний Кружок Р. Ш. відіслати що місяця до Головної Управи без огляду на свої власні потреби.

В повітах, де є зорганізовані й чинні Повітові Союзи Кружків Р. Ш., пересилають Кружки Р. Ш. тільки четвертину (25%) членських вкладок до Гол. Управи, а другу четвертину (25%) передають своєму Повітовому Союзові Кружків Р. Ш. (гл. Правильник для П. С. Кр.).

НАЗВА „РІДНА ШКОЛА“.

Постанова Головної Управи Р. Ш. з 15. січня 1927. до Ч. 1575.

1. Всі Кружки й школи Р. Ш. будуть у зносинах з ким то не було би, а в першу чергу в часописних публікаціях і прилюдних заявах вживати тільки назви „Рідна Школа“, щоби в громадській opinii, головно молодшого покоління, не вносити баламуцтва. Ігнорування, пропускання, чи переміна назви товариства, за яку громадянство звело поважну боротьбу, свідчить хіба про недостачу дисципліни й доказувало би подібну несправність, яку ще декуди народні маси виявляють щодо нашої національної назви.

Тому школи Р. Ш. не сміють називати себе інакше, як:

„ клясова народня школа ім. Т-ва Рідна Школа“,

„ хлопча (дівоца, коєдукаційна) приватна гімназія (семинарія, фахово-промислова) школа ім Т-ва Рідна Школа“.

„ лицей Т-ва Рідна Школа“ і т. д.

Управи шкіл, які пропускають у прилюдних виступах означення, що де школа Тов-а Рідна Школа, будуть потягнені до відповідальности.

2. Деякі Кружки що мають власні доми і приміщують у них різні українські товариства, не зазначають відповідно на зверх своєї не тільки власности, але й заразом сили й значіння Рідної Школи. З того вихо-

дить таке, що на будинку поміщені орієнтаційні таблички різних установ, а самого власника не видно.

Тому Кружки, які мають власні доми, подбають, щоби на видному місці дому була поміщена відповідної величини таблиця (бодай 1 м. довга), на якій синьому тлі буде виписано золотими чи жовтими буквами: Дім Рідної Школи (або саме: Рідна Школа).

Також на домах, де міститься яканебудь школа Т-ва має бути на видному місці такий самий напис з назвою школи (шкіл). З того приводу не можна побоюватися ніяких шикан з нічийого боку, а колиб що приключилося, сповістити про це негайно Головну Управу.

Такі написи будуть одним з пропагандивних середників для своїх і чужих.

ПРИЛЮДНІ ЗАЯВИ КРУЖКІВ Р. Ш. ТА РІДНОШКІЛЬНИХ УСТАНОВ У ПРЕСІ.

Обіжник Гол. Управи з 12. вересня 1932, ч. 119.

Від часу до часу появляються у пресі офіційні заяви й нотатки Кружків, шкільних управ чи установ Рідної Школи з власного почину, чи то як відповідь зглядно вияснення порушених кимнебудь справ. Такі публичні заяви не завжди мають потрібну форму, а буває й таке, що їхній зміст (нераз навіть незгідний із дійсним станом) більше шкодить, ніж помагає рідношкільній справі.

Тому то Головна Управа ухвалила на своєму засіданні 7. вересня 1932:

„Кружки, управи шкіл та установи Р. Ш. не можуть проголошувати у пресі ніяких офіційних заяв ані заміток у справах Рідної Школи, її установ та її персоналу без попередньої згоди Головної Управи Р. Ш.“.

ПОВІТОВИЙ СОЮЗ КРУЖКІВ Р. Ш.

Завдання цієї інституції окреслює § 33 статуту Р. Ш. Його основує згл. дає дозвіл на оснування Головна Управа. Вона й визначає для нього область діяльності.

В засаді — повинен бути П. С. Кр. на кожную область, що живе з собою менше-більше суцільно, якої громадяне мають потребу стикатися з собою, (політичний повіт, судовий округ).*) З боку Головної Управи нема перешкоди до оснування П. С. Кр. хочби й у кожному судовому окрузі.**)

Якби в повіті було два П. С. Кр., тоді вони мусять бути з собою в тісному контакті.

Коли Головна Управа засадничо погодиться на оснування П. С. Кр. на якійсь області, треба зладити прохання до Воевідства, яке мають підписати фірмово (т. є Старшина Кружка Р. Ш. ім. в, підписи: голова, секретар, печатка) бодай три **реєстровані** Кружки Рідної Школи.

Це прохання переслати на руки Головної Управи, яка дасть на ньому замітку про свою згоду та (у львівському Воевідстві) передасть прохання сама. Прохання з інших Воевідств перешле для доручення Кружкові Р. Ш. в Станиславові, чи Тернополі.

Прохання писати так:

*) Найкраще надається до того територія **політичного** повіту. Тоді П. С. Кр. має в місці адміністраційну владу, з якою часто мусить стикатися.

**) Перешкодою можуть бути тільки місцеві умовини, а головно — недостача осіб до проводу в П.С.Кр. Звичайно все, що було меткішого й більше відданого для справ Р. Ш., входить з волі членів до місц. Кружка Р.Ш. Мало в котрому місті найдеться ще поза тими людьми стільки охочих, щоби було кому вести ще й другу рідношкільну установу. Тільки з тих причин до тепер Гол. Управа не силувала творити П.С.Кр., але й не противилася їх оснуванню там, де заходила неспірна потреба й, де були вигляди, що ця установа буде дійсним проводом на даній області у справах організації шкільництва й виховання.

35. ЗРАЗОК.

Вільне від стемплевої оплати на основі
рішення Міністерства Скарбу з дня 4.
жовтня 1928, ч. L. D. V. 7037/6.

До
Воевідського Уряду

у Львові.
(Станиславові, Тернополі).

Згідно з постановою статті 42 закону про стоварищення
з 27. X. 1932. ч. 94, Д. З. Р. П. поз. 808 прохаємо дозволити на
оснування в Товариства під назвою:

„Повітовий Союз Кружків Рідної Школи“ для переведення
постанови § 33 статуту Рідної Школи.

Головна Управа Рідної Школи помістила на цьому письмі
свою згоду на оснування Товариства під повищою назвою.

Долучаємо 4 (чотири) підписані примірники статуту Рідної
Школи, прийнятого до відома Воевідським Урядом у Львові рі-
шенням з дня 23. червня 1926 р. ч. Б. П. 8005/26.

., дня 193..

Члени основники:

Кружок Р. Ш. ім. в Кружок Р. Ш. ім. в
(печатка). (печатка).

Голова. Секретар. Голова. Секретар.

Кружок Р. Ш. ім. в
(печатка).

Голова. Секретар.

У всіх справах обов'язаний П. С. Кр. держатися
правильника, який подаємо нижче.*)

*) Повищим способом можна оснóвувати Повітові Союзи
Кружків Р. Ш. в тих повітах, де є бодай три (3) **реєстровані**
Кружки Р. Ш. В повітах, в яких нема трьох реєстрованих Круж-
ків Р. Ш. треба в справі оснування П. С. Кр. звернутися до Гол.
Управи Р. Ш., яка видасть інструкцію на кожний поодинокий
випадок.

ПРАВИЛЬНИК

для Повітового Союзу Кружків Рідної Школи,
ухвалений Головною Управою Р. Ш. дня 2. квітня 1929. р.

I. Область діяльності:

§ 1. Повітовий Союз Кружків обіймає своєю діяльністю область приділену йому Головною Управою Р. Ш.

II. Мета:

§ 2. Метою Повітового Союзу Кружків на основі § 33. статуту є: а) виказати власну ініціативу й побудити до ініціативи приналежні до нього Кружки Р. Ш., щоби перевести постанови §§ 4 і 5 статуту; б) завести одноцільність праці у приналежних Кружках; в) нагляд над доцільністю діяльності Кружків.

III. Діяльність:

§ 3. Зокрема буде дбати Повітовий Союз Кружків: а) щоби Кружки вели свої справи згідно з духом народніх потреб та інтересів Рідної Школи як цілости, згідно з постановами статуту, правильників, інструкцій та обіжників Головної Управи; б) щоби своє діловодство вели згідно з кожночасними обов'язуючими приписами (інструкціями) Головної Управи Р. Ш.; в) щоби Кружки Р. Ш. вживали фондів зібраних під кличем „Рідна Школа“ на цілі Р. Ш. (§ 8. статуту); г) дбати про заснування нових Кружків Р. Ш. на області своєї території й піддержувати їхню життєздатність.

IV. Обов'язки:

§ 4 Повітовий Союз Кружків має обов'язок подбати, щоби: а) приналежні Кружки Р. Ш. предкладати йому до перевірки свої прелімінарі на слідуєчий адміністраційний рік найдалше до кінця травня і провірені прелімінарі предкладати з відповідними внесками дотично кожного Кружка Р. Ш. з окрема до 30. червня Головній Управі Р. Ш. до затвердження та звіти з діяльності за минулий адм. рік т. є. за час від 1/9.—31/8. в речинці до 30. вересня кожного року; б) дбати про заснування (й заповнення дотації) приватним школам, курсам, або бодай збірним лекціям Р.Ш., а в місцевостях наражених найбільше на денаціоналізацію дбати передівсім про заснування бурс, захоронок, дитячих садків та інших установ; в) вишукувати ріжнородні джерела доходу на

Р. Ш., г) улашдувати в порозумінні з Головною Управою Р. Ш. самостійні збірки на Р. Ш. в поодиноких місцевостях і на цілій області своєї діяльності, г) дбати, щоби Кружки вели відповідно до потреби освітню роботу, дбати про систематичність тієї роботи, особливо в ділянці шкільництва й виховання, підшукувати референтів і вести реєстр викладів і референтів; д) давати ініціативу до улаштування, або самому улаштувати різні імпрези в хосен Р. Ш., як концерти, фестини, чайні вечері, театральні вистави, руханкові продукції, різного роду діточі пописи і свята, національні обходи і т. п.; ж) усувати непорозуміння між Старшинами поодиноких Кружків та між Старшинами і членами Кружків Р. Ш.; з) приєднувати інші Товариства до ведення підмоги Р. Ш., дбати, щоби в українських інституціях та інших публичних льокалях, а також у приватних домах були приміщені скарбонки на жертви для Р. Ш., вести перегляд і нагляд тих пушок та дбати про правильне й формальне випорожнювання тих пушок по думці відповідних інструкцій Головної Управи Р. Ш.; и) вести перегляд рішень шкільної влади про мову навчання в народніх школах громад на області П. С. Кр.;¹⁾ й) давати вчасно (найдалше в жовтні) ініціативу до переведення шк. плебісциту в тих громадах, в яких минуло 7 літ від останнього правосильного вирішення шк. влади; і) давати правну пораду у всіх шкільно-виховних, а головно плебісцитових справах; к) зорганізувати Плебісцитовий Комітет для громад своєї області; л) зорганізувати Правну Пораду, як свою Комісію; м) кожного року найдалше в січні здавати звіт про переведення шк. плебісциту на області П. С. Кр. (Гл. „Підсумки шк. плебісциту“); е) упорядковувати збірки на Р.Ш. — при церквах, осінні в натураліях і при всяких нагодах за відомом Головної Управи Р. Ш.; є) словом дбати, щоби змоглася діяльність Кружків і видатність їх праці в кожному напрямі.

§ 5. Рада Повітового Союзу Кружків буде здавати Головній Управі Р. Ш. точні письмєнні чвертьрічні звіти зі своєї діяльності та про стан своїх Кружків в 15 днів по упливі кожного чвертьроку. Враз із тим дасть П. С. Кр. звіт також із своєї діяльності за той час. У звіті подати: 1) за який час цей звіт, 2) стан Кружків Р. Ш. на області, 3) стан членів у кожному Кружку Р. Ш., 4) Загальні Збори Кружків Р. Ш. у звіттовому часі, 5) ев. зміни

¹⁾ Про ініціативу П. С. Кр. у справах домашнього навчання, згляди окремий уступ (стор. 175).

в складі Старшин Кружок Р. Ш., 6) список відвідин відпоручників П. С. Кр.: а) з нагоди люстрації, б) з нагоди зборів, анкет, сходин (поіменно хто, коли і де), 7) які імпрези були в Кружках Р. Ш. (назвати імпрезу, Кружок і дату), 8) що важнішого діється в Кружках Р. Ш. (школи, захоронки, дитячі садки, виклади, підготовка до шкіл, вписів, шк. плебісцит і т. п.), 9) як удалися речинцеві і принагідні збірки на області П. С. Кр., 10) який стан каси П. С. Кр. (приходи й видатки по ділянкам), 11) інші справи тут неназвані, що мають значіння в рідношкільній діяльності (скарбонки, переслідування, сотиковий фонд і т. п.).

Незалежно від цих звітів обов'язаний Повітовий Союз Кружок про наглі важні справи повідомити Головну Управу Р. Ш. негайно.

Звіти й зіставлення зі збірок подаватиме Пов. Союз Кружків у речинцях означених загально, або в кожному випадку — Головною Управою Р. Ш.

V. Права:

§ 6. Повітовий Союз Кружок має права: а) ставити умовитовані внески під розвагу Головній Управі Р. Ш., щодо діяльності Кружок Р. Ш. б) Через свого відпоручника брати участь у засіданнях приналежного Кружка Р. Ш. з дорадчим голосом і з правом завішування ухвал Старшини Кружка незгідних зі статутом, або некорисних для Р. Ш. аж до вирішення Ради Пов. Союзу Кружок. Від рішення Ради Пов. Союзу Кружок прислугує Старшині Кружка Р. Ш. право відклику до Головної Управи Р. Ш. в) Через свого відпоручника брати участь у Загальних Зборах приналежного Кружка Р. Ш. з дорадчим голосом і правом завішування ухвал Загальних Зборів незгідних зі статутом, або некорисних для Р. Ш., аж до вирішення справи Головною Управою Р. Ш. г) Висилати свого відпоручника на люстрацію діяльності й діловодства приналежного Кружка Р. Ш. (§ 36 статута), після чого відпоручник здає звіт з неї перед Радою Пов. Союзу Кружок. Нарушення статуту Рідної Школи чи Правильників Головної Управи має П. С. Кр. усунути з місця. г) Давати ініціативу до улаштування коротко-треваючих курсів (для неграмотних, господарських, освітніх, кооперативних, шиття і крою і т. п.). д) Вести переглядні й точні записки щодо остаточних правильних рішень шк. влади у справі шк. плебісциту.

VI. Загальні Збори.

§ 7. Повітовий Союз Кружків не є організацією фізичних членів Товариства, які гуртуються в Кружках Р. Ш., тільки збором правних осіб, це є Кружків Р. Ш. і тому всі Загальні Збори (також перші т. зв. установчі) Пов. Союзу Кружків мусять відбуватися точно по постановам §-у 39 стат. При цій нагоді членів-основники нових Пов. Союзів Кружків перестерігатимуть постанови, що перші (установчі) Загальні Збори скликає Гол. Управа Р. Ш. і проводить на них її відпоручник.

Право рішального голосу й активного права вибору мають тільки делегати Кружків Р. Ш., вибрані згідно з постановами статуту Р. Ш.

VII. Склад Ради.

§ 8. Число членів Ради П. С. Кр. (§ 34. статута) та їх заступників ухвалює Загальний Збір Пов. Союзу Кружків. Число членів Ради не може бути менше, ніж 5 та більше, ніж 11, в обох випадках з головою включно. Тому Загальні Збори устійнять перед вибором потрібну кількість членів Ради. Цю кількість будуть диктувати місцеві обставини.

VIII. Діловодство.

§ 9. Пов. Союз Кружків Р. Ш. буде вести діловодство, яке мусить містити: а) протокол Загальних Зборів Пов. Союзу Кружків і засідань Ради, б) касову і ліквідаційну книгу, в) інвентар, г) протокол чинности, г) інформаційно-реєстраційну книгу цілого району, що мала би всі дати статистичні, спис осіб прихильних і готових співпрацювати з Пов. С. Кружків, д) виказ Загальних Зборів своїх Кружків, е) (у більших містах) реєстр районів Кружків Р. Ш. своєї області, ж) реєстр урядовців, організаторів-інкассентів своїх Кружків Р. Ш., реєстр скарбонки Р. Ш., з) виказ всіх приватних і державних українських і неукраїнських шкіл і вчительства (поіменно).

При закладанні книг буде Пов. Союз Кр. Р. Ш. взоруватися на інструкціях Головної Управи Р. Ш. поданих у цій книжці.

Для спорядження правильного виказу під з) буде Пов. Союз Кружків порозуміватися з відділами „Взаїмної Помочі Українського Вчительства“, „Учит. Громади“ й іншими цього роду товариствами та установами.

§ 10. Для виконання обов'язків поданих у повищих §§

удержує Пов. Союз Кружків по можності постійну канцелярію, а урядовця оплачуватиме із самостійно придбаних фондів.

§ 11. Всі придбані фонди під кличем „Рідна Школа“ пере-силає Пов. Союз Кр. до каси Головної Управи Р. Ш. (оскільки не виеднав для себе іншої норми).

§ 12. Всякі фінансові зобовязання Пов. Союзу Кружків му-сять мати попередний дозвіл Головної Управи Р. Ш.

§ 13. Пов. Союз Кружків, як окреме тіло буде покривати свої видатки (§ 33 уст. 2 статуту), злучені з організацією обла-сти з 25% тієї половини членських вкладок, яка припадає Го-ловній Управі із зібраних чл. вкладок на території дотичного Пов. Союзу Кружків.

Колиби це не вистарчало на прелімінувані потреби Пов. Союзу Кр., то недостачу покриє зі своїх самостійно придбаних фондів (§ 4 уступ „д“ цього правильника).

Всі збірки заряджені Головною Управою Р. Ш. належать у цілости на потреби тієїж Головної Управи.

§ 14. Всяку готівку понад прелімінувані видатки перешле Пов. Союз Кр. до каси Головної Управи Р. Ш. на загальні потре-би Рідної Школи.

§ 15. Якщоб Пов. Союз Кр. не держався повищого Пра-вильника, постанов статуту і доручень Головної Управи Р. Ш., виказав за мало ініціативи, енергії, або під іншим оглядом не відповідав своєму завданню, то Головна Управа Р. Ш. може по-ступити згідно з § 40 статута.

§ 16. Пов. Союз Кр. буде вживати круглої печатки з на-писом: „Повітовий Союз Кружків Рідної Школи у (в)“

§ 17. Де нема ще окремого Пов. Союзу Кружків може Го-ловна Управа Р. Ш. наділити один з Кружків Р. Ш. правами Пов. Союзу Кружків.

IX. Переходові постанови.

§ 18. Кружок наділений правами Пов. Союзу Кр. виконуючи доручення Головної Управи Р. Ш. — веде нагляд над другими місцевими Кружками Р. Ш. даної області, старатисяме перево-дити в життя всі постанови цього Правильника (з виїмкою заві-шування ухвал Старшини і Загальних Зборів Кружків Р. Ш. своєї області). Одначе Кружки наділені правами Пов. С. Кр. не стають ще тим самим Повітовими Союзами Кружків. У слід за тим ново-поставий Союз Кружків на тій самій області не може мати

з того титулу претенсій до майна одного чи більше Кружків своєї області.

На Загальні Збори Кружка наділеного правами Пов. Союзу мають право участі делегати приналежних Кружків Р. Ш. вибрані згідно з постановами § 39 уст. 4 згл. § 26 уст. 5, але тільки з дорадчим голосом. Вони можуть брати участь у голосуванні, але тільки у справах, що дотичать їхнього Кружка Р. Ш., чи установи (школи, захоронки, бібліотеки і т. д.).

§ 19. Кружок Р. Ш., якому Головна Управа Р. Ш. доручила нагляд над місцевими Кружками Р. Ш. даної області, вставить на ту ціль у свій прелімінар відповідну суму по думці § 13 цього Правильника.

§ 20. Цей Правильник обов'язує аж до його відкликання.

Ініціатива П. С. Кр. у справах домашнього навчання.

(Гл. „Постанови про домашнє навчання“).

Виконуючи постанови Загального Зїзду Рідної Школи з дня 24. квітня 1933 р. про організацію домашнього навчання та про евіденцію осіб, що їх можна би вжити до домашнього навчання, — Президія Головної Управи Р. Ш. ухвалою з дня 24. травня 1933 р. постановила (ч. 4066 з 31. V. 1933), у справі домашнього навчання:

Повітові Союзи Кружків і Повітові Кружки Р. Ш.:
I. будуть вести перегляд місцевостей, де булоб побажаним зорганізувати навчання дома, а саме місцевостей:
1) де нема ніякої школи, або, де вона нечинна, 2) де школа віддалена від мешкань батьків понад 3 кілометри, 3) де з інших важних причин булоб пожаданим для добра дітей влаштувати навчання дома.

Повітові Союзи Кружків і Повітові Кружки Р. Ш. увійдуть у безпосередній зв'язок з батьками громад своєї області і освідомлять їх, щоби дбали про доцільне виховання і навчання дітей та не жалували на те видатків.

II. Переведуть найдалше до 15. липня кожного року евіденцію осіб, що їх можна би вжити до навчання дома та поінформує їх, у котрих громадах могли би вони працювати.

Звернути увагу дотичних осіб, щоби не сиділи бездільно, ждучи „на посаду“, але самі підготовляли на місцях ґрунт для навчання дома і про успіхи чи евентуальні перепони інформувати свої Повітові Союзи Кружків і Повітові Кружки Р. Ш.

Ш. Перешлють до Головної Управи Рідної Школи найдалше до кінця липня б. р. викази місцевостей та осіб намічених до праці на місцях та осіб без приділу, яких можна би вжити в інших повітах, — зі своїми заввагами і пропозиціями.

Ці чинности будуть Пов. Союзи Крк, згл. Кружки з правами Пов. Союзів виконувати, як одні з найважливіших у томуж речинці кожного року аж до відкликання.

Щоби такі рекурси й опозиції (спротиви) можна робити і вносити своєчасно та взагалі давати батькам правні поради, — побажним є в повітових чи судових осередках при Кружках Р. Ш. потворити Правні Поради.

В сумнівних випадках відноситися безпосередно до Правної Оборони при Головній Управі Рідної Школи у Львові, вул. Словацького 14, одначе з повними й вірними даними й так вчасно, щоби можна було справу перевірити, подати відповідні вказівки і на випадок потреби внести рекурс.

Повітові Союзи Кружків і Повітові Кружки Р. Ш., пересилаючи до Головної Управи Р. Ш. евіденцію місцевостей та осіб, повідомлять zarazом Головну Управу Р. Ш. найдалше до кінця липня, в котрих місцевостях потворено Правні Поради та який їх склад.

ПІДСУМКИ ШКІЛЬНОГО ПЛЕБІСЦИТУ.

Повітові Союзи Кружків Р. Ш., згл. Пов. Кружки надішлють найдалше до кінця січня кожного року ось такі дані зі всіх громад своєї області:

1. Повіт
2. В котрих громадах минуло сім літ від останнього рішення?
3. В котрих громадах переведено плебісцит?
4. Кілько деклярацій внесено за українською школою та за скільки дітей?

5. Якщо не внесено декларацій, то по якій причині?
6. Чи були перепони, які саме і чи, та як їх усунуто?
7. Замітки.

Тих даних безумовно з кожної громади усіх повітів потрібно доконче до кінця січня до дальшого ведення оборонної акції в справі українського шкільництва на українських землях у Польщі. Спізнені й неточні відповіді спиняють цілу акцію.

РОЗКЛАД НАЙВАЖЛИВІШИХ ЧИННОСТЕЙ КРУЖКІВ Р. Ш. І ПОВІТОВИХ СОЮЗІВ КРУЖКІВ Р. Ш. (ПОВ. КРУЖКІВ Р. Ш.).

по місяцям.

Цей розклад може взяти Старшини Кружків (Ради Пов. Союзів) Р. Ш. тільки щодо речинців, у яких треба предложити звіти, чи переслати готівку до Пов. Союзів Кружків Р. Ш. згл. Головної Управи. Якщо в якійсь місцевості покажеться можливість відкрити курс для неграмотних у січні, лютому чи іншому місяці, то не треба вважатися тим, що в цьому розкладі це передбачене на листопад. Якщо шкільний будинок потребує направи в місяці березні, то не конечно ждати аж на серпень і т. д. Деяких чинностей зовсім не можна зв'язати з місяцем (н. пр. збірки дару „на писанку“, бо Великдень може припасти у трьох різних місяцях). Але такі справи, як шкільний плебісцит, підготовка вписів до шкіл Р. Ш. (особливо тим, які ще не набули власної практики) цей розклад дасть деяку підставу для їхньої діяльності. Ось він.

Січень.

Місяць Рідної Школи. Добре перевести збірку дару на коляду. Розповсюдити протиалькогольні карти. Переслати плебісцитові звіти до Пов. Союзу Кр., а Пов. Союз Кр. до Головної Управи за свою область.

Лютий.

Вносити за посередництвом Головної Управи Р. Ш. прохання до шк. кураторії о дозвіл на відкриття школи, захоронки на слід. шк. рік. — Допильнувати, щоби 10% приходів із балів, вечорниць, буфетів і всяких розваг вплинуло до Рідної Школи. — Протиалькогольна й протинікотинна пропаганда. — Свята в честь Шевченка.

Березень.

Наради батьків для обговорення справи дитячого садка. — Зажадати від Гол. Управи провідниці для дит. садка. — Виядити ухвалу щодо допомоги Рідній Школі на Заг. Зборах місцевої Кооперативи. — З нагоди місяця дешевої книжки доповнювати бібліотеки Кружка замовлюючи книжки у Книгарні Р. Ш. (Львів, Сикстуська 20).

Квітень.

Підготовка дитячого садку. — Якщо в цьому місяці Великдень — повести добре організовану збірду дару „на писанку“ Р. Ш. (Коли Великдень пізніше, то в цьому місяці вже добре писанку підготувати). Розповсюджувати протиалькогольні карти з нагоди Великодня (ев. в пізнішому місяці).

Травень.

Розвинути пропаганду за вписами до шкіл Р. Ш. й інших українських. — До кінця місяця предложити Пов. Союзові Кр. прелімінар Кружка на слід. шк. рік. — Перевірка відготовки дитячого садку, або навіть відкриття. — Підготовка дітей (шкіл, заохоронок та ев. дит. садків Р. Ш.) до Свята Молоді.

Червень.

Відкрити дитячий садок і повідомити про це Головну Управу Р. Ш. — Пов. Союз Кр. предложить Головній Управі Р. Ш. прелімінарі власні і Кружків своєї області на слід. адм. рік. — Прилюдні Свята Молоді. — Вписи дітей до шкіл і виховних заведень Р. Ш.

Липень.

Вести (або відкрити) дитячий садок. — Повітовий Союз Кр. предложить Гол. Управі до 15-го евіденцію місцевостей, в яких треба в організувати домашнє навчання й осіб, що до того надавались би. — Улажувати сходи́ни, анкети, реферати, театральні вистави, фестини й інші імпрези з доходом на Рідну Школу, запрошуючи до участі академічну молодь.

Серпень.

Вести дитячий садок; допомогти уладити діточий попис. — Поправити шкільні будинки. — Додаткові вписи молоді до шкіл і виховних заведень Р. Ш. — Решта як у липні.

Вересень.

Пов. Союз Кружків Р. Ш. в осідку староства внесе до староства прохання о дозвіл на збірку грішми й натураліями в повіті на жовтень (ев. листопад). — Річний звіт виготовити й вислати до Гол. Управи Р. Ш. до 15-го. — Звичайні Загальні Збори Кружків Р. Ш. — Постарати опал для школи.

Жовтень.

Нарада у справі шкільного плебісциту. — Зорганізування Плебісцитового Комітету. — Переведення „осінньої збірки“ натуралій. — Свято Ощадности. Звіт до Пов. Союзу про це свято зараз, а цей до кінця листопада за свою область. — Звичайні Заг. Збори Кружків Р. Ш. — Річниця оснування Рідної Школи.

Листопад.

Ев. докінчення збірки натуралій; до кінця місяця відіслати до Гол. Управи дохід з тієї збірки. — і звіти про неї. — Плебісцитова акція. — Виеднати допомогу Рідній Школі з громадського бюджету. — Закладати курси для неграмотних і всякі загально-освітні та фахові курси.

Грудень.

Основна підготовка „коляди“: підшукування збірщиків, зорганізування хорів, орхестр, ев. навіть збіркового Комітету. — Внесення шкільних декларацій до Повітової Шкільної Ради. — Вести курси для неграмотних і всякі загально-освітні та фахові курси. — Обдаровувати шкільну молодь одіжю, шкільним приладдям (по змозі при нагоді св. Миколая).

Кожного місяця.

Кожного місяця: 1) відбувати засідання Старшини, 2) вислати до 10-го відписи протоколів, касове, статистичне зіставлення й касову готівку за попередній місяць. — Розповсюднювати грамоти для ремісників, промисловців і торговельних підприємств. — Евіденція місцевостей, в яких треба зорганізувати домашню науку (Пов. С. Кр.). — Евіденцію вирішень шкільної влади у справах шкільного плебісциту (Пов. Союз Кр.).

Чвертьрічно.

Повітовий Союз Кругків предкладає чвертьрічний звіт власний і за Кругки своєї області (як Правильник): 1) до 10-го квітня, 2) до 10-го липня, 3) до 10-го вересня, 4) до 10-го січня (з чвертьрік з попереднього року).

Довільно.

Пов. Союз Кругків: участь у засіданнях Старшин Кругків Р. Ш. — Люстрація Кругків Р. Ш. даної області. — Організування Правної Поради.

Завжди.

Всі органи: Пропаганда членства; відбір членських вкладок; організування принагідних збірок сотикового фонду, розміщування й своєчасне випорожнювання скарбонки Р. Ш.

З Р А З К И

ДІЛОВОДСТВА КРУЖКІВ Р. Ш.

37 Зразок.

Кружок Рідної Школи ім.

Повіт:

Громада:

Суд. повіт:

Почта:

СПИС ЧЛЕНІВ

Пор. число	Імя і назвико	Заняття	Осідок	Вулиця й число дому	Прийня- тий у члени для	Затвер- джено Год. Управою Р. Ш.	ЗАМІТКА

В замітці вписувати зміни щодо стану члена, н. пр. помер-перенісся (де?), виступив, виключений і дату зміни. Про це повідомити Головному Управу Рідної Школи.

Стор.

КНИГА ЧЛЕНСЬКИХ ВКЛАДОК

ПЕРЕНЕСЕНЕ ІЗ СТОРІНКИ

Поряд. ч. спису членів

Назвисько й ім'я члена

День, місяць, рік

Звання (заняття)

Місце народження

Тепер. адреса пошта

Принятий у члени Р. Ш. дня..... 19..... Вписове..... зол. заплатив				
Членство затвердила Гол. Управа дня..... 19..... дня..... 19..... ч. касової книги.....				
Згідно з касовою кни- гою членські вкладки заплатив за	19/.....	19/.....	19/.....	19/.....
	день арт. зол. сот.	день арт. зол. сот.	день арт. зол. сот.	день арт. зол. сот.
Вересень				
Жовтень				

Листопад														
Грудень														
Січень														
Лютий														
Березень														
Квітень														
Травень														
Червень														
Липень														
Серпень														
За рік член вплатив														

Член перенісся (куди?) виступив дня..... 19..... Вичеркнений дня..... 19.....

на підставі ухвали Старшини з дня..... 19..... Помер дня..... 19..... Інше:

Перенесене на стор.

ЗАМІТКА. Котрий Кружок Р. Ш. не бере вписового, там дотичну рубрику вилити.

39 Зразок.

КАСОВА КНИГА*)

(І. СПОСІБ)

Біж. число	День	П Р Е Д М Е Т	П Р И Х І Д		Р О З Х І Д	
			Зол.	Сот.	Зол.	Сот.
		З переносу	105	20	10	35
31	3/2	Іван Козак, членська вкладка за 1933	1			
32	5/2	Головна Управа, 50% член. вкл.			25	
33	6/2	Приладдя до писання			2	50
34	15/2	Петро Могильницький, дар	2			
35	15/2	Почтові видатки			1	
36	20/2	Дохід з аматорської вистави „Нахмарило“ . .	72	50		
37	21/2	Іван Гаврилюк, чл. вкл. за 1933 р.	2			
38	21/2	Збірка коло церкви	8			
39	21/2	Василь Никоряк, учитель — 1% за лютий . .	3	50		
		До переносу	194	20	38	85

*) На заголовній сторінці написати таку замітку: „Ця книга має сторінок позначених порядковими числами від 1 до включно“.

Старшина Кругка Р. Ш. ім.

Голова

Скарбник

Кружок Р. Ш. ім.

B

Почта

ПОВІТ:

Округ:

СТАТИСТИЧНИЙ ВИКАЗ

добровільних датків зложених Кругом Р. Ш. в..... за місяць..... 193.....

ПО ГРОМАДАМ

Біжуче число	Назва громади	Число тих, що давали дятаи	Число збір- них жертв	С у м а		З а м і т к а
				зол.	сот.	
Разом						

За Старшину Клуба Р. Ш. в

Голова

Печатка

Секретар

Кружок Р. Ш. ім.

Повіт

в

Округ

Почта

Статистичний виказ

добровільних датків зложених на Рідну Школу в Кружку Р. Ш.

в за місяць 193....

ПО СТАНАМ :

Біж. число	Стан або заняття	Число тих, що складали датки	Сума		Замітка
			зол.	с.	
	Селяне				
	Міщане				
	Робітники				
	Священники				
	Народні вчителі				
	Вчителі середніх шкіл				
	Урядники: державні				
	» приватні				
	Вільні звання: адвокати				
	лікарі				
	інженіри				
	Купці й промисловці				
	Ріжні				
	Товариства й Інституції				
	Коляда				
	Писанка				
	Осінна збірка				
	Протиацькогольні карти				
	Карти для купців і промис.				
	Інші				
	Разом				

ЗАМІТКА. Можна пропустити ті рубрики, яких даний

манітними видатками треба вести ліквідаційну книгу.

Кружок не потребує, чи вставляти на їх місце інші.

А р т и к у л	Д е н ь	ПРЕДМЕТ	Р О З							
			Разом		Чл. вклад.		Будова		Платня учителів	
			з.	с.	з.	с.	з.	с.	з.	с.
	1933	З переносу	110	80	20				80	
12	8/3	П. Новосад, стол. робота	35	—			35			
13	20/3	Василь Олійник, перепл.	2	50						
14	„	Кооператива, папір, чорн.	1	10	10					
15	23/3	Гол. Управа, 50% чл. вкл.	10	—						
16	25/3	Гол. Управа, 10% з вистави	5	84						

45 Зразок.

І Н В Е Н Т А Р

нерухомого й рухомого майна Кругжа Р. Ш.

а) НЕДВИЖИМОСТЕЙ.

Біжуче число	ПРЕДМЕТ	Призначення	Находиться	в якому стані	Вартість у золотих	З А М І Т К А
1	Мурований дім Ч. к. 58	Народна школа й канцелярія Р. Ш.	вул. Шевченка	новий	0.0 0	Вписаний у ґрунтові книги в Константи- нові Ч. вкл. 721
2	15 а Будівляна парцеля 235/2	Руханкова площа для дітей	вул. Шевченка	—	1.800	Вписана у ґрунтові книги в Константи- нові Ч. вкл. 418
3	1 морг Орне поле „Ле- вали“ парц 137/3	Дослідна господарка	у Вільшані	—	600	Вписано у ґрунтові книги в Константи- нові Ч. вкл. 58, Легат бл. п. М. Савицької

І Н В Е Н Т А Р

6) ДВИЖИМОСТЕЙ.

Біжуче число	ПРЕДМЕТ	Призначення	Находиться	в якому стані	Вартість у золотих	З А М І Т К А
1	10 шкільних лавок (нов. сист.)	для школи Р. ІІІ.	у нар. школі Р. ІІІ.	нові	150	
2	20 шкільних лавок (стар сист.)	для школи Р. ІІІ.	у нар. школі Р. ІІІ.	добре вдержані	150	
3	4 столи (катедри)	для школи Р. ІІІ.	у нар. школі Р. ІІІ.	добре вдержані	80	
4	1 канцелярський стіл	Канцелярія Р. ІІІ.	у власному будинку	новий	30	
5	5 образів Шевченка	Школа й канцелярія Р. ІІІ.	у власному будинку	нові	50	даровані Вп. Гнатом Воробцем, вл. реалн. в Константинові.

Кружок Р. III. у

К А С О В Е 3 I

За місяць 193.....

У місяці..... убуло членів Р. III. з того а) перене
З кінцем місяця

Біжуче число	П Р И Х О Д И	
	Предмет	Зол.
1	Членські вкладки за.....членів по.....зол. а місячно разом за місяців ¹⁾) . .	
2	1% даток відпоодиноких осіб . .	
3	" " "збірних ²⁾)	
4	Одноразові датки відосіб	
5	Датки українських інституцій і фірм	
6	" чужих " " " "	
7	Зі збірки (якої).....	
8	На будову дому Р. Ш.	
9	На докупно (поправу) инвент. Кружка Р.Ш.	
10	" " " " школи Р. Ш.	
11	Дохід із бібліотеки Кружка Р. Ш.	
12	Шкільні оплати в класах: а) від.....до.....по.....зол. б) " " " " " " "	
13	Оплати питомців бурси	
14	Адміністрація	
	Р а з о м	

Рахунок проведений на підставі предложених посвідок і затвердже
..... дня

Голова:

(Печатка

1) Вчислити всі місяці, за які виплачено членські вкладки н. пр.:
по 20 сот., зн. за 11 міс. по 20 сот. = 2 20 зол.

²⁾ Урядовці чи службовики інституцій і т. п., що складали свої

Повіт

Почта

СТАВЛЕНИЯ

У місяці..... прибуло..... членів Р.Ш.

слися..... б) померли в з інших причин
остало членів Р. III.....

Біжуче число	Р О З Х О Д И	Зол.	сот.
	П р е д м е т		
1	50% членських вкладок за..... членів по зол. за..... місяців ¹⁾ .		
2	Будова дому		
3	Поправа брдинку		
4	Інвентар Кружка Р. Ш.		
5	„ школи Р. Ш.		
6	„ бурси Р. Ш.		
7	Платня вчителів Р. Ш.		
8	„ урядовця Кружка Р. Ш.		
9	Запомогі для шкільних дітей		
10	Удержання бурси		
11	Бібліотека		
12	Кошти делегацій		
13	Листування		
14	Інші адміністраційні видатки		
			
			
	Готівка з кінцем місяця		
	Р а з о м		

ний на засіданні Старшини з дня..... 193.....

193.....

Скарбник.

оден член зложив за 2 місяці, другий за 5 міс., третій за 4 міс., всі зобов'язання на одну лісту.

Зміст

	стор.
Слово від Головної Управи Р. Ш.	3
РІДНА ШКОЛА	5
Що викликало потребу Рідної Школи	7
Рідна Школа по світовій війні	11
Дещо про виховання	14
Якої школи нам треба	17
Діяльність Рідної Школи поза школою	18
Кошти Рідної Школи	20
Навчання в давній Україні	20
Наслідки нестачі своєї школи	22
Міщанство боронить українську національність	23
Змагання до вищої освіти	24
Значіння брацьких та інших шкіл	25
Докір наслідників	26
Українська маса бере в руки виховання молоді	27
Значіння теперішньої Рідної Школи	28
ЩО НАМ РОБИТИ ДЛЯ РІДНОЇ ШКОЛИ	31
Кружки Р. Ш.	31
Що має робити Кругок Р. Ш.	33
Членство	37
Масова жертвенність	39
Обов'язок громадянства	41
ГОЛОВНІ ОСНОВИ	43
Праця у Кругках Р. Ш.	43
Діяльність Кругка Р. Ш.	43

	стор.
Виховні завдання	43
Освітні завдання	44
Фінансові завдання	45
Організаційні завдання	46
Засідання Старшини Кружка Р. Ш.	47
Відповідальність Старшини	52
Передержування книг і документів Кружка Р. Ш.	53
Окремий організатор	54
Контрольна Комісія	54
ШКІЛЬНІ СПРАВИ	57
Інструкція про оснування нових шкіл і віднову концесій	57
Умови для одержання нової концесії згл. для від- нови давньої	58
Підготовка до вписів у школах Р. Ш.	62
Шкільний плебісцит I—VI.	62
Міністеріяльний розпорядок про потвердження під- писів на шкільних деклараціях	66
Конечність вношення скарг до Адм. Трибуналу	85
Постанови про домашнє навчання	86
Навчання дома	86
Як улаштували домашнє навчання	88
Правна оборона	89
Фахові школи	94
Дитячі садки	95
Завдання, діяльність, практичні вказівки	95
Захоронка	99
Українська порадня для вибору знання	100
Правильник про унормування адм. відношення Старшин Кружків Р. Ш. до Управ шкіл Р. Ш. у Львові і краю	101
Адміністраційні постанови для Кружків Р. Ш. і шкіл Р. Ш. поза Львовом	104
Адміністраційні постанови для Кружків Р. Ш. і шкіл Р. Ш. у Львові	105
Загальні адміністраційні постанови	106
Шкільні печатки, вивіски та шкільні свідоцтва в укра- їнській мові	106
Унормування опалу в школах Р. Ш.	108
ОСВІТНІ СПРАВИ	110
Бібліотека	110

	стор.
Значіння бібліотеки й загальні замітки	110
Як придбати бібліотеку	111
Як держати бібліотеку	112
Як поступати при визичуванні книжки	112
Як поступати при віддачі книжок	114
Бібліотекар	114
Бібліотечний звіт	115
Боротьба з неграмотністю	121

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФІНАНСОВІ СПРАВИ 126

Правильник організаційно-фінансової діяльності Кругків Р. Ш.	126
Матеріальна основа Товариства	126
Будова домів Рідної Школи	130
Фінансова Комісія	130
Спосіб збирання фондів	131
Орудкування фондами Рідної Школи	132
Прелімінарі Кругків Р. Ш.	133
Скарбонки (пушки) Рідної Школи	135
Осіння збірка	136
Сотиковий фонд	139
Що це таке сотиковий фонд	139
Як зорганізувати сотиковий фонд	140
Подання Кругків Р. Ш. у справі дозволів на всякі імпрези і зразки рекурсів проти відмовних рішень влади	142
Кооперація й Рідна Школа	147
Розмежування збіркової акції	148
Допомога Рідній Школі із Заграниці	148
Свято ощадности	149
Боротьба з отруями	151
Протияльогольні карти	152
Грамота Рідної Школи для підприємців і підприємств	153
Про оснування Кругків Р. Ш.	155
Нові Кругки Р. Ш.	155
Відношення Кругків Р. Ш. до влади	160
Діяльність новооснованого Кругка Р. Ш.	161
Переходова постанова	161
Практичні вказівки про членство	162
Постанови про членство в Рідній Школі	162

	стор.
Назва „Рідна Школа“	166
Прилюдні заяви Кружків Р. Ш. та рідношкільних установ	167
Повітовий Союз Кружків Р. Ш.	168
Правильник для Повітового Союзу Кружків Р. Ш. .	170
Ініціатива Пов. Союзу Кружків у справах домашнього навчання	175
Підсумки шкільного плебісциту	176
Розклад найважливіших чинностей Кружків Р. Ш. і Пов. Союзів по місяцям	177
ЗРАЗКИ ДІЛОВОДСТВА КРУЖКІВ Р. Ш. і ПОВ. С. КР.	181

Показчик зразків

	стор.
1. Запрошення на засідання Старшини Кругжа Р. Ш.	48
2. Повідомлення староства про уконституовання згл. перевибір Старшини	51
3. Прохання до воевідства о назначення комісії для оцінки придатности будинку на школу	60
4. Прохання до Шкільної Ради Пов. про оречення щодо шкільних приладів	61
5. Телеграма до воевідства згл. Мін. вн. справ у справі підписів на шк. декляраціях	67
6. Збірне письмо при вношенні шк. деклярацій	67
7. Виказ переданих деклярацій (як прилога до повищого письма)	68
8. Рубрум (потвердження) на одержання шк. деклярацій	69
9. Звіт з громади про переведений шк. плебісцит	70
10. Протест проти видурення підпису на шк. деклярації	72
11. Такий же зразок для громад, де не переводили шк. плебісциту	73
12. Рекурс проти рішення шк. влади про мову навчання у школі з покликом на перепис з 1921 р.	74
13. а) Рекурс проти рішення шк. влади про мову навчання в школі у випадку, коли не могло бути 20 польських деклярацій	77
13. б) Рекурс проти відмови української мови, у випадку, коли були надужиття при вношенні деклярацій	79
14. Рекурс проти відмови української мови при покликуванні шк. влади на осталих без деклярацій 20 дітей	83
15. Жалоба на куратора, коли він видає рішення суперечне з постановою Найв. Трибуналу	84

16. Повідомлення батьків про навчання дома в місцевостях, де школи нема, де вона нечинна, або віддалена понад 3 км.	87
17. Повідомлення батьків про навчання дома у випадках, яке улажують для дітей з інших причин для добра дитини	88
18. Рекурс проти становиска Пов. Шк. Ради буцім то домашнє навчання це нелегальна школа	83
19. Рекурс проти анложення кари на батька за домашнє навчання	92
20. Рекурс проти візвання шк. інспектора до батька — посилати дитину до прилюдної школи замість вчити дома	93
21. Подання до староства о дозвіл на відкриття дитячого садку	99
22. Письмо батьків до управи народньої школи з домаганням українського напису на шк. печатці, на вивісці, на свідоцтвах	108
23. Звіт з руху в бібліотеці	116
24. Бібліотечний інвентар	117
25. Заява (бібліотечна)	118
26. Виказка (бібліотечна)	118
27. Книга визичаючих	119
28. Бібліотечний дневник	120
29. Письмо до староства про відкриття курсу для неграмотних	123
30. Повідомлення староства о дозвіл на уладження фестину	142
31. Повідомлення староства у справі дозволу на театральну виставу	143
32. Повідомлення староства про улаштування концерту чи свята з якоїсь нагоди	143
33. Рекурс проти заборони староства на уладження імпрези	145
34. Письмо до Головної Управи Р. Ш. з проханням дозволу на відкриття Кружка Р. Ш.	156
35. Письмо до староства з повідомленням про уконститування Старшини	158
36. Подання Кружків Р. Ш. о дозвіл на оснування Пов. Союзу Кружків	169
37. Спис членів	183
38. Книга чл. вкладок	184 і 185

	стор.
39. Касова книга (І. спосіб)	186
40. Касова книга (ІІ. спосіб)	187
41. Статистичний виказ (по громадам)	188
42. Статистичний виказ (по станам)	189
43. Ліквідаційна книга (приходи)	190 і 191
44. Ліквідаційна книга (розходи)	192 і 193
45. Інвентар (недвижимостей)	194
46. Інвентар (движимостей)	195
47. Касове зіставлення	196 і 197

Завважені похибки і пропуски

- стор. 15, 7-ий рядок згори зам. найблизчих — найближчих
- „ 16, 17-ий „ здолу „ допустити — допустить
- „ 22, 23-ий „ згори „ Заключувати — Заключували
- „ 22, 24-ий „ „ „ віддавати — віддавали
- „ 22, 11-ий „ здолу „ науки — науку
- „ 30, 15-ий „ „ „ організації — державі
- „ 35, 24-ий „ згори „ народній — народні
- „ 38, 15-ий „ здолу „ вони — вона
- „ 38, 15-ий „ „ „ заступають — заступає
- „ 61, 11-ий „ „ „ потреб — приладів
- „ 72, у підзаголовку викреслити: а)
- „ 73, „ „ „ б)
- „ 67, у зразку 5. пропущений підзаголовок: до воевідства згд.
Мін. Вн. Спр.
- „ 105, на початку 1-го рядку здолу пропущене: 29.
- „ 123, на початку 1-го рядку заголовку нотки пропущене: ¹⁾
- „ 169, на початку 1-го рядку зам. 35. зразок — 36. зразок.
-

Кооператива „Рідна Школа“

поставила собі за ціль:

1) шляхом видавництва освідомляти український загал про потребу, засоби й методи рідношкільної, виховної та організаційної праці;

2) шляхом торгівлі, промислу й підприємств створити постійні джерела доходу на удержання приватного шкільництва й виховних установ Товариства Рідна Школа.

З тією метою вже третій рік видає кооператива ілюстрований півмісячник „Рідна Школа“.

Кооператива „Рідна Школа“ наладнала гуртівну торгівлю шкільними й канцелярйними приборами кооперативним шляхом, себто: доставляє товари гуртом Повітовим Союзам Кооператив на доручення нашої кооперативної Централі „Центросоюзу“.

Кооператива „Рідна Школа“ доставляє товари з маркою „Рідна Школа“, а саме: листовий папір різного роду — від звичайного до вибагливого, пера алюмініові, радирки менші й більші, олівці з написею „Рідна Школа“. Згодом буде постачати інший крам.

Початок зроблений. Успіх і поширення агенд кооперативи „Рідна Школа“ залежить від українського загалу. Отже масово поширити клич:

Кожний українець, кожна українка і кожна українська організація, установа, чи яке небудь підприємство ПИШЕ ТІЛЬКИ і виключно на ЛИСТОВОМУ ПАПЕРІ „РІДНА ШКОЛА“ ПЕРАМИ Й ОЛІВЦЯМИ „РІДНА ШКОЛА“ та вживає РАДИРОК „РІДНА ШКОЛА“.

Домагайтеся цих товарів кооперативи „Рідна Школа“ в кожній кооперативній чи приватній крамниці!

Вступайте у члени кооперативи „РІДНА ШКОЛА“!

1 уділ виносить 5 золотих швейцарських франків, число уділів необмежене. Одноразове вписове $\frac{1}{2}$ золотого швайц. франка, себто разом 10 зол. польських, які можна вплачувати й ратами. Жадайте „заяв“ приступлення у члени кооперативи „Рідна Школа“!

АДРЕСА: 1) Управи кооперативи „РІДНА ШКОЛА“: **ЛЬВІВ, ВУЛ. СЛОВАЦЬКОГО Ч. 14.**

2) Гуртівні кооперативи „РІДНА ШКОЛА“: **ЛЬВІВ, ВУЛ. ОСОЛІНСЬКИХ Ч. 10.**

Число телефону: 77-52 і 90-86.

П. К. О. Варшава: 153.427.

П. К. О. Львів: 500.807.

ЧИТАЙТЕ !

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ !

„Рідна Школа“

ілюстрований двотижневик

Видає: КООПЕРАТИВА „РІДНА ШКОЛА“.

Адреса Редакції й Адміністрації: ЛЬВІВ, вул. СЛОВАЦЬКОГО 14.
Телефон 77-52. — Конто П. К. О. Відділ Львів 500.807.

Передплата виносить: місячно 1 зол., піврічно (з гори) 5.50 зол.,
річно (з гори) 10 зол.

„РІДНА ШКОЛА“ — це трибуна, в якій обговорюється
справи виховання молодого покоління.

„РІДНА ШКОЛА“ — подає докладний образ всього
того, що діється в нас у ділянці рідного шкільництва.

„РІДНА ШКОЛА“ — інформує про умовини, в яких
виховується українська молодь у краю й на еміграції.

„РІДНА ШКОЛА“ — інформує про важніші події на
полі виховання у других народів.

„РІДНА ШКОЛА“ — містить всі обіжники, розпоряд-
ки, оголошення, конкурси, звідомлення, викази
й т. п. публікації та інформації Головної Управи
Рідної Школи.

В „РІДНІЙ ШКОЛІ“ друкують свої праці найвизначніші
українські письменники, педагоги й суспільні діячі
з краю і зза кордону.

Тому „РІДНА ШКОЛА“ повинна найтися в руках кож-
ного свідомого українця, в кожній шкільній, чи-
тальняній, кооперативній і приватній бібліотеці.

Згідно з постановою Головної Управи Рідної Школи,
журнал „Рідна Школа“ обов'язково мають перед-
плачувати всі Кружки Р. Ш. та всі рідношкільні
установи.

ТОГОЖ АВТОРА ВИЙШЛО ДРУКОМ:

„ЗА ОКЕАНОМ“ (про Злучені Держави Америки й Канаду), стор. 260, ціна 3 зол. Богато ілюстрована (43 образки).

„50 ЛІТ РІДНОЇ ШКОЛИ“, стор. 270, 143 ілюстрації.
Видання люксове. Ціна 5 зол.

„АЗБУКА НАЦІЇ“, стор. 32, (вичерпане).

„РІДНА ШКОЛА В ЮВІЛЕЙНОМУ РОЦІ“, стор. 24.

„ДЛЯ РІДНОГО КРАЮ“, стор. 100, 8-ки, ціна 1.50 зол.

„ПОМІЖ МОРЯМИ“, стор. 68, 17 ілюстрацій. (З подорожі по хліборобських краях Голандії й Данії).

Набути можна у Книгадні Рідної Школи.

Ціни подані за брошуровані примірники,
без почт. пересилки.

У Книгарні РІДНОЇ ШКОЛИ

У ЛЬВОВІ, вул. СИКСТУСЬКА ч. 20. (телеф. 87-42)

закупите:

НАЙКРАЩІ КНИЖЕЧКИ,

НАЙЛУЧШІ ПОВІСТІ,

НАЙЦІКАВІШІ ТВОРИ ДЛЯ АМАТОРСЬКИХ ТЕАТРІВ,

НАЙВЕСЕЛІШІ ДІТОЧІ КНИЖЕЧКИ,

НАЙДЕШЕВІШІ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ І СТАРШИХ,

НАЙЛУЧШЕ Й НАЙДЕШЕВІШЕ ШКІЛЬНЕ

й КАНЦЕЛЯРІЙНЕ ПРИЛАДДЯ.

Весь дохід з Книгарні йде на потреби Рідної Школи.

5741 6,18
(1986)
PS

ЛЕВ ЯСІНЧУК

РІДНА ШКОЛА В ІДЕЇ І ЖИТТІ

РІДНА ШКОЛА
В ІДЕЇ І ЖИТТІ

